I. G. TE WATER

NARRATIO

DE REBVS ACADEMIAE LVGDVNO BATAVAE,
SECVLO OCTAVO ET DECIMO,
PROSPERIS ET ADVERSIS.

IONAE GVILIELMI TE WATER

NARRATIO

DE

REBVS ACADEMIAE LVGDVNO BATAVAE, SECVLO OCTAVO ET DECIMO, PROSPERIS ET ADVERSIS.

ACCEDVNT

B. VVLCANII *consilium de studio Medicinae.*

Auctarium Legati PAPENBROEKIANI.

Series CVRATORVM *et* PROFESSORVM *Academiae Lugduno Batavae, seculo XVIII.*

LVGDVNI BATAVORVM,

APVD S. ET I. LVCHTMANS,

ACADEMIAE TYPOGRAPHOS.

MDCCCII.

AD LECTOREM.

Summum Academiae Lugduno Batavae magiſtratum die IX *februarii a.* MDCCCI *poſituro, publice aliquid mihi dicendum erat. Non omni cauſſae, quod ait* Cicero, *nec auditori, nec perſonae, nec tempori congruit orationis unum genus. Hoc argumentum iurene an iniuria delegerim, iudicent alii. De narratione edenda, vel ſecus, diu multumque deliberavi. Si quis conſilium ceperit conſcribendi Hiſtoriam Academiae, poterit fortaſſe, legendo hoc opuſculo, aliquantisper adiuvari. Narrationi quaedam ſubnexui. Niſi praepeditus morbo, plura addidiſſem. Obſervationes de lapide antiquo ſcribens pag.* 166 *ſeqq., non recordabar, Clar.* Tydemannum, *in orat. de neceſſario Hiſtoriarum, Eloquentiae Graecique ſermonis in Belgica ſtudio, ad egregium eius civem formandum, p.* 28, *voces* NVMERO EXPL. BAT.

CVR. COO *explicuisse* NVMERO EXPL*eto* BAT*avorum* CVR*ae* *cor-poris*. *Aegre non laturum esse virum eruditissimum pro amicitia et humanitate, si liberius dixero, non mihi arridere eius sententiam, plane confido. Quae in Narratione, et in Serie Curatorum ac Professorum aut male posita sunt, aut omissa, emendent alii et adiungant. Nihil mihi magis erit acceptum, cum nemo meliora discendi me sit avidior. In narratione p.* 48 *sqq. monere neglexi*, Ludovicum Chatelain, *I. V. Doct.*, *anno* 1785 *Bibliothecae Publicae suam legasse bonaque sua omnia. Vale.*

NAR-

NARRATIO

DE

REBVS ACADEMIAE LVGDVNO BATAVAE, SECVLO OCTAVO ET DECIMO, PROSPERIS ET ADVERSIS.

Auditores, quotquot adeſtis, cives, hoſpites, quos ſua quemque dignitas, ingenium, virtus et literarum ſtudia ornant atque commendant (a).

* * *

Cum dicendi neceſſitatem et muneris mei ratio et feſtus hic dies anniverſarius mihi imponere videatur, cogit me horum temporum rerumque mearum ratio veſtram exſpecta-

tio-

(a) Narratorem acturo, non Oratorem, placebat mihi haec auditores ſalutandi formula; ſed diſplicebat aliis, quod miror. Eodem ſimilive alloquii genere ſaepius uſi ſunt Profeſſores Leidenſes, etiam Viri Clariſſimi *Luzac* atque *Smallenburg* a. 1795 et 1796, ut patet ex ipſorum orationibus, luce publica eo tempore donatis.

tionem fallere, fermonisque genere ad Vos uti longe diverfo ab huius loci orationumque confuetudine.

Quamvis lex nulla mihi nota fit, quae poftulet, ut quis, ardua Rectoris provincia perfunctus, in publico verba faciat, folemnemque die natali huius Academiae habeat orationem, eft tamen ea confuetudo nobis a maioribus tradita, atque per duo amplius fecula, quoad eius fieri poffet (*b*), conftanter et perpetuo ufitata. Equidem non is fum, qui morem priftinum, maiorum inftituto bene ac fapienter receptum, plane negligendum putem; quin contra, eo colendo, effici poffe arbitror, ut in confpectum veftrum prodeant oratores diferti et eloquentes, qui rerum gravitate profint, ac fuavitate verborum delectent: cuius quidem rei Vos ipfi fubinde teftes eratis valde locupletes.

Turpe fit, me nefcire, quod nemo omnium ignorat, eum effe oratorem, hoc tam gravi dignum nomine, qui prudenter, et compofite, et ornate, et memoriter dicat,

(*b*) Factum enim eft nonnunquam, ut die natali Academiae a Rectore Magnifico aut non haberetur oratio, aut non poffet haberi, ex. gr. anno 1777 et 1778, ob ipfius valetudinem adverfam vel mortem.

cat, cum quadam etiam actionis dignitate (*c*). Quod ſi verum eſt, orationem, cuius formandae variandaeque et quaſi quibusdam (*d*) verborum ſententiarumque inſignibus diſtinguendae, inter tot tam moleſta negotia, non erat idonea opportunitas, nolim, hodierno die ut a me exſpectetis.

Narrabo tantummodo Vobis res ante geſtas. Sed ecquasnam? easne, quae a paucis annis, aut in Europa, aut in Patria noſtra, evenerunt? Noſtis autem, mei ordinis homines pleroſque eſſe publicarum rerum, ſi non rudes, at certe minus peritos, nec ſatis idoneos ad diligentem earumdem, quibus ipſi non interfuerunt, accuratamque narrationem. Tantum vero abeſt, ut invideam ſacrorum antiſtitibus, in Patria, novum levemque honorem, qui, ad ſummam dignitatem, non adſcendentes, ſed evolantes, ad breve in puppi ſedebant, clavumque Reipublicae Batavae tenebant, vel ſaltem tenere ſibi videbantur, ut ad alia omnia me natum laeter educatumque, nec immemorem proverbiorum (*e*), quae ſunt ſermone et vetuſta-te

(*c*) *Cicero* I. de Orat. 64.

(*d*) *Cicero* II. de Orat. 9.

(*e*) Si non vacat perlegere libros veterum Graecorum ac Romanorum, con-

te admodum trita, ſed a ſcriptoribus graviſſimis ſervata nobis et commendata: *ne ſutor ultra crepidam*, et, *ne loquaris ultra malleum.*

Si laeto huic diei triſtia ſola eſſent accommodata, narrarem Vobis gravem Religioni ſanctiſſimae, a medio circiter ſeculo praeterito, illatam plagam levitate hominum, quorum conſilia temeraria erant, primum, certa incertis coniecturis vexare, deinde, ſtudium veri ex animo humano radicitus evellere, porro, oraculorum divinitus nobis traditorum libris detrahere pretium honoremque, tandem, Religionem Chriſtianam univerſam, cum haec vi nulla nulloque machinationum genere queat exſtirpari, in contemtum adducere, vel cum religione naturali puriori, quam minuti iſti philoſophi vocant, callide commutare (*f*).

Iam

conſulant ἀλλοτριοεπίσκοποι *Erasmi* Adagia pag. 63. — Lege ſacrata, nuper admodum denuo ſancita, prudenter cautum eſt, ne Doctores Eccleſiaſtici ulli ad Rempublicam accederent, et ad obeunda munera civilia quaecunque in Patria noſtra; vocarentur. Ontwerp van Staatsregeling voor het Bataafſche Volk 1801 Art. 27. Non nova ea lex eſt. Volebat Conſtantinus, ut religionis adminiſtri ab omnibus omnino publicis functionibus eſſent immunes, ne errore aliquo aut caſu ſacrilego a cultu, Divino Numini debito, abstraherentur; teſte *Euſebio* lib. X. H. E. c. 7. Conf. L. 1, 2, 7, 9. *Cod. Theod. de Epiſcopis, Eccleſiis et Clericis*, cum commentario *Gothofredi.*

(*f*) De conſiliis et conatibus quorumdam, Religioni Chriſtianae infeſtis et inimicis, nemo erit, qui ambigat, ſedulo perlectis tum ipſis eorum libris,

Iam nunc potius narrabo *res Academiae Lugduno Batavae, ſeculo octavo (g) et decimo, proſperas et adverſas.*

Quod dicendi argumentum nec ab ingenio meo, et ſenectute, aut iam urgente, aut certe adventante, prorſus eſt alienum, nec ſolemnibus ipſius huius diei repugnat, nec auditoribus ad unum omnibus, ut ſpero, erit iniucundum.

Anni enim ſunt fere quinquaginta, cum adoleſcens vivere coepi inter literarum ſtudia; et magnam iſtius tempo-

ris

bris, tum commentationibus doctorum virorum, huic hominum generi in Belgio et alibi oppoſitis, tum commentariis Abbatis *Barruel*, ad hiſtoriam Jacobinismi pertinentibus, et in compendium redactis Londini a. 1799.

(*g*) Qui hiſtoriam pragmaticam huius Academiae a primis inde originibus ad noſtra usque tempora ſcribere aggrediatur, ille profecto operae pretium faciet, et a reipublicae literariae amantibus magnam inibit gratiam. Quae *Meurſius*, *Orlers*, *Heumannus*, *van Loon*, *van Mieris*, *'s Gravezande*, alii, breviter narrant, harum rerum cupidis ea minus ſatisfaciunt. Anno 1725 monebat *Fr. Fabricius*, pag. 10 notarum in Orationem panegyricam, Petrum van der Aa curare deſcriptionem vitae omnium Profeſſorum ab Academiae fundatione ad ſua tempora; qui tamen liber in vulgus editus non eſt. Diu poſt, anno 1780, Abbas *Coupé* ad Rectorem Academiae literas dabat Pariſiis, petebatque, ut ſibi fontes, e quibus hiſtoriam huius Academiae literariam haurire poſſet, indicarentur. Quid eo tempore reſponderit Rector, ad quem ſolum iſtas literas pertinere iudicabat Senatus Academicus, quidve deinde Abbas molitus ſit, me fugit. Narratio noſtra tantum pertinet ad ſeculum XVIII; nec eâ continetur hiſtoria.

ris partem (*h*), vel difcendo, vel docendo, vel confcribendo hiftorias, patrias quoque, alacer ac laetus confumfi. Sed tamen tam felici effe mihi non contingebat, memorabili illo anno, feculi, quod praeteriit, poftremo, cum in me, non certe ambientem aut prenfantem, immo vero candide deprecantem, fummus Academiae magiftratus fecundum conferretur, cuius curae et follicitudines quo mihi erant graviores, frequenter experto, quam effet difficile, bene conftituta retinere, prolapfa reftituere, iuventutis ftudiofae iura pro virili vindicare, confilia omnia laboresque dirigere ad falutem reipublicae Academicae, et hanc non extra noxam modo, fed etiam extra famam noxae, confervare; quo igitur haec et eiusdem generis negotia erant moleftiora, eo iucundior hic mihi tandem illucefcit dies, animoque hilariori publice DEO praepotenti eidemque adverfus me perbenigno gratias ago, quantas poffum maximas. Nunc demum cum mihi reddar, praegeftit animus ad illud fe protinus recipere literarum genus, quibus ab ineunte aetate ali reficique confuevit, et in occafu vitae adhuc dum delectatur.

Pauci

(*h*) Tanti apud me valebat exemplum Parentis optimi, et confilium *Petri Weffelingii*, Praeceptoris per omnem vitam colendi.

Pauci ſunt dies, cum, poſt natum generis humani Servatorem ſeculo decimo octavo verſo, novum iniit, cuius exordium felix fauſtumque eſſe Vobis omnibus, almae huic ſtudiorum matri, Patriae cariſſimae, Eccleſiae Chriſtianae, toti Europae, ut velit ac iubeat, ſupplex precor et veneror ſupremum univerſitatis rerum Gubernatorem. Itaque, primo novi, quod ingreſſi ſumus, ſeculi anno, cuius ſimilem alium certe nemo noſtrum vidit, et vix quispiam vivendo attinget, a ſolemnitate huius diei minime alienam iudicavi narrationem rerum, quae in Batavo muſarum ſacrario, ſeculo expleto, bene vel male evenerunt.

Nec mihi quis Veſtrum, Auditores, ſic occurrat, ut dicat, aut, laeto et feſto die ea unice, quae boni fauſtique ſunt ominis, triſtia nulla, commemorari oportet, aut, longior iſta narratio facile audiendi pariet faſtidium, aut, ea igitur iterum apponentur, quae ab aliis antehac ſatis dicta ſunt.

Veritus profecto non ſum, quod de ſe *Plinius* (*i*) teſtatur, ne Vos feſto die confunderem, ſi in memoriam graviſſi-

(*i*) Lib. III. Epiſt. 10.

vissimi luctus reduxissem. Rerum enim adversarum narratione non raro efficitur, ut prosperae cariores aestimentur, mentique gratae magis haereant infixae.

Itane metuitis, ne multam in noctem mei protrahantur sermones? Ego vero brevitatis, quae, in aliqua parte dicendi, magnam habet laudem, a longo tempore constanter amans, uno hoc die non ero iusto longior; sed, cum mihi non optem adesse auditores oscitantes et dormitantes, pro mea consuetudine breviter simpliciterque dicam. Quocirca neque patientiam vestram, quam narrandis rebus ante actis non offendam, neque benivolentiam voluntatemque prolixam, saepius mihi probatam, multis more oratorum expetam verbis.

De rebus plurimis, ad hoc bonae mentis delubrum pertinentibus, ad annum usque seculi ex praeteritis proximi quintum et septuagesimum, fateor, copiose dixerunt *Fabricius* (*k*) ac *Gaubius* (*l*), oratores pereximii, ceci-

ne-

(*k*) *Franciscus Fabricius* in Oratione in natalem centesimum et quinquagesimum, sive annum Iubilaeum tertium Academiae Batavae, a. 1725.

(*l*) *Hieronymus David Gaubius* in Oratione panegyrica in auspicium seculi tertii Academiae Batavae, a. 1775.

neruntque *Burmannus* (*m*) et *Royenus* (*n*), poëtae praeſtantiores. Quid ni tamen mihi liceat, neque oratorem agenti, neque poëtis adſcribendo, leviter ea tangere, quae ſunt ab illis vel operoſe dicta, vel ſilentio praetermiſſa? Quis mihi vitio vertat commemorationem rerum earum, quae poſt feſtum ſeculare alterum acciderunt, et adeo ad noſtram aetatem propius accedunt?

Nihilo tamen minus ſi cui moleſtum ſit, me hac hora audire, res laetas et triſtes, in hoc eruditionis ſtadio, per centum annos, geſtas verbis popularibus enarrantem, e veſtigio hinc ille ſe proripiat, nec prius revertatur, quam ex hoc ſuggeſto verba faciant viri praeclari, quorum quidem eloquentiam dicendique copiam ſemper admirabar, imitari ſaepe conabar, ratione nulla conſequi poteram, nec per reliquum mei temporis decurſum conſequar.

Magna

(*m*) *Petrus Burmannus* in Carmine elegiaco, Academiae Curatoribus dicto a. 1725.

(*n*) *Adrianus van Royen* in Carmine ſeculari in natalem ducenteſimum Academiae Batavae, a. 1775.

Magna laudis felicitatisque Academiarum omnium pars eſt, primum, celebritas nominis doctorum, praecipue eorum, qui literarum doctrinarumque vindices et reſtitutores iure ac merito exiſtimantur, deinde, iuventutis ſtudioſae numerus adauctus, undique confluentis, poſtea, virorum illuſtrium aſſidua cura in conſervandis amplificandisque iuribus doctorum et diſcipulorum, tum, praeſidia varia, quibus literae artesque ſuſtentantur, poſtremo, proventus diſciplinae alumnorum et multorum et egregiorum, Patriae, Eccleſiae, Reipublicae literariae, toti Europae utilium atque ſalutarium.

Poſt natam primum et dedicatam Academiam Lugduno Batavam, recte et merito intelligebant homines prudentiores, ad decus illius ac ſplendorem valere plurimum, non tantum, ut periti diſciplinarum quarumvis doctores, cum e Patria, tum e terris peregrinis, praeſertim e Galliis, iſto tempore ſumma eruditionis gloria literarumque politiorum uſu florentibus, in hanc ingeniorum palaeſtram (o) allicerent-

(o) Scribit *Wagenaar*, ſed teſte idoneo nullo, tom. VI. Hiſt. Patr. pag. 498, primos Profeſſores, auctore ac ſuaſore *Marnixio Aldegondano*, in

rentur, verum etiam, ut praeſentia ſua honorificentiſſima muſeum Batavum illuſtrarent viri in tantum laudandi, in quantum eruditio ſumma laudari poteſt, tanquam *Scaliger* et *Salmaſius*, quorum ingenium bonis literis et praeſidio fuiſſe et ornamento, una voce teſtantur Batavi extraneique. Erant autem plures alii, cum tempore *Scaligeri*, tum per ſeculum decimum ſeptimum totum (*p*), qui in hac Palladis aede dignitatem maieſtatemque cuiusque generis diſciplinarum non vulgarem in modum tutarentur. Sed nec deërant ſeculo ſequenti, qui ſagacitatis induſtriaeque monumentis perennibus et eruditiſſima voce efficerent, ne quid in ullo doctrinae genere iuventus patria et extera deſideraret, quod quisquam ſummo ingenio maximoque uſu cognitum ac perceptum proponere aliis et tradere poſſet.

No-

in Academiam Lugduno Batavam adveniſſe Heidelberga aliisque e locis Germanicis. Erant autem illi, ad unum omnes, aut Belgae, aut Galli, ne unus quidem Germanus. Teſtor ſcriptores, mox laudandos.

(*p*) Nomina Profeſſorum omnium, qui Academiam hanc ab anno 1575 ad finem ſeculi XVII illuſtrarunt, recenſent *I. Meurſius* in Athenis Batavis, ſeparatim ſemel iterumque editis, et repetitis vol. X. operum ipſius pag. 430. ſqq.; *Scriptor* libri, cui titulus, Alma Academia Leidenſis, et cuius editor dicitur fuiſſe *I. Orlers*, ut monet *Paquot*, Mémoires tom. XVIII p. 143—145; *M. Soermans* in libello, Academisch Regiſter; et *Fr. Fabricius* in not. ad Orationem panegyricam pag. 10 et 11.

Nolitis, ut hic percurram eorum virorum nomina omnia, qui, feculo decimo octavo, fua doctrina immortalitatem famae funt confecuti, et cum fua laude laudem huius liberalium artium templi late propagarunt. Nolitis, quamvis mecum vehementer gaudeatis, clariffimo huic eruditorum hominum confeffui hoc ipfo tempore intereffe tantae laudis heredes, nolitis tamen, ut, celebrando praefentes, affectare gratiam aliquam, aut iactantius gloriofiusque quidquam facere videar; quocirca, in hac narratione (*q*), totum iftud, quantumcumque eft, quod fane maximum eft, filentio potius praeteribo.

In Athenaeis patriis reliquis floruiffe item viros (*r*) vere

(*q*) Ne quid narrationi meae deëffe videretur, ad eius calcem reieci feriem Profefforum omnium, qui Leidae feculo XVIII literas ac difciplinas quascumque docuerunt. Si quis fcriptores, ibidem laudatos, fedulo legat, abunde intelliget, docuiffe hic Theologos eruditos, Iurifconfultos eleganter doctos, Medicos experientiffimos, Philofophos acutiores, Literarum politiorum omnisque humanitatis doctores praeclaros, fed fua quemque ratione, multum diverfa, fed non eodem ingenio iudicioque, fed non eadem doctrinae copia, fed non eodem omnes felici eventu.

(*r*) Ne aut defunctos plures alios commemorem, aut adhuc dum fuperftites; feculo XVIII, in Academia *Traiectina*, admirabiles erant *Relandus*, *van Alphen*, *Dukerus*, *Drakenborch*, *Oofterdyk Schacht*, *I. Voorda*, *Weffelingius*; *Franequerana* iure optimo gloriabatur de *Vitringa*, *Bos*, *Venema*, *Schra-*

vere magnos, de omni doctrinarum genere ita meritos, ut quocumque pateat laus eruditionis perfectae, gloria ipforum maneat perpetua, quis negare fuftineat? quis talium ac tantorum virorum honori, per vanum gloriationis obtrectationisque ftudium, quidquam detractum velit? quis non multo magis eosdem, ingenii fui lumine univerfam rempublicam literariam illuftrantes, omni obfervantia optimaque exiftimatione habeat perdignos? Neque opus eft ad laudem huius Academiae commendandam, ceterarum ut attenuetur et imminuatur celebritas, e quibus ipfis non paucos Profeffores ad hanc Divinae humanaeque fapientiae fedem, antiqua nominis fama inclytam, non illibenter (*s*) acceffiffe, nemo veftrum ignorat.

Vnum mihi affentiri cenfeo omnes idoneos rerum iudices, nos magna ingenia non nifi novarum rerum inventione metiri folere, feculo autem octavo et decimo hic floruis-

Schrader, *Manger*; *Groninganam* maximopere ornabant *Offerhaus*, *Schroeder*, *Camper*, *van Lennep*; Athenaeum *Amftelodamenfe* laudibus illuftrabant *Francius*, *d'Orville*, *P. Burmannus*; Athenaei *Medioburgenfis* ornamentum erat *I. Willemfen*.

(*s*) Quod intelligi poterit ex ferie Profefforum Leidenfium, huic narrationi fubnexa.

ruiſſe doctores plures, quales vix ſinguli ſingulis naſcuntur ſeculis, qui, viam aut novam primi, aut veterem nova ratione ingreſſi, literis doctrinisque praeclaram affunderent lucem, atque aliis, viris etiam ſummis, lumen praeferrent. Paucis duntaxat utar exemplis, ſed iis minime controverſis, et adeo, quae ſpes mea eſt, veſtra omnium conſenſione ita laudandis, ut non difficulter in meam eatis ſententiam.

Ineunte ſeculo, diſciplinam ſanctiorem hic profitebatur HERMANNVS WITSIVS, Theologus (*t*) in paucis modeſtus et eruditus. Ille vero, libris peregregie conſcriptis, ſed noſtra aetate, cuius ſcilicet felicitas, etiam a Theologis, quotquot ſunt rerum novarum extra modum cupidi, valde praedicatur, nimium vulgo neglectis, quantumvis dignis, qui recentioribus plerisque non modo comparentur, id

(*t*) Quae fuerit in eo modeſtia animi, quantum ſtudium pacis charitatisque, poſtquam iuvenilis ardor deferbuiſſet, docet oratio de Theologo modeſto, et approbant ſcripta varia. Indidem apparet, ex rei veritate me monuiſſe in oratione de Theologo erudito pag. 77, WITSIVM non minus facundia, quam vario eruditionis genere, nobilitatum eſſe. *Aegyptiaca* maximam ei laudem peperiſſe, Cl. *Saxius* teſtatur, Onomaſt. Liter. part. V, pag. 80.

id enim parum ſit, ſed longe multumque anteponantur; ille igitur, aetate provectior, docebat aequales, qua tandem ratione fieret finis contentionum acerbiorum, quibus ſcholae Theologorum Batavae, eo adhuc tempore, in partes ſcindebantur et conturbabantur; quantum emolumenti e cognitione uſuque omnis antiquitatis et hiſtoriarum proficiſceretur ad librorum ſacrorum interpretationem, exemplo ſuo prae aliis oſtendebat; temporisque ſui hominibus, res Divinas pertractantibus, primus ille praebebat Latinitatis exemplum, quod Theologi Batavi in loquendo ſcribendove imitarentur, et omnes utinam! imitati eſſent.

Inter Theologos, quos aluit Patria noſtra, et muſae Lugduno Batavae admiratae ſunt, IOANNES ALBERTI verba et genera loquendi in codice Novi Foederis e libris veterum Graecorum illuſtrare primus aggreſſus eſt: quod ipſius conſilium quantopere multis deinde aliis placuerit, commonſtrat ſeges eiusdem generis obſervationum uberrima, nec tamen laeta illa ſemper et maturitatem aſſecuta. Obſervationes *Albertinae* (*u*), per omne illud tempus, quod

(*u*) Edebantur a. 1725, deinde vindicabantur in Periculo Critico, atque augebantur in notis ad Gloſſarium Graecum in ſacros N. F. libros.

Scri-

quod *Hefychio* edendo poftea impendit, diligenter ab ipfo emendatae auctaeque, fed huc usque, quod dolemus, in occulto latentes, in lucem publicam fi prodierint unquam, apertum erit et perfpicuum omnibus, feliciter perfeciffe ALBERTIVM, quod primus ipfe ex omnibus Theologis Batavis incepiffet, atque huic uni plura nos debere, quam multis aliis librorum facrorum interpretibus, fed Graeci fermonis pariter et Hebraei fcientia, ufuque artis criticae, fine quibus praefidiis interpretatio nulla eft, non ita inftructis et ornatis.

Quis tam hofpes eft in hiftoria literaria Iurisprudentiae, quin fciat, ANTONIVM MATTHAEVM fuiffe primum, qui, undique colligendis et illuftrandis veteris aevi monumentis (v), non minus Iuri Patrio, quam hiftoriis, communem

Scribit Cl. *Ruhnkenius*, in praefatione ad tomum II Hefychii pag. I et II, animum fuiffe ALBERTIO, viro uni omnium doctiffimo et ad literas ornandas nato, obfervationes in N. T. libros largiffimis acceffionibus locupletare, ac tanto magis dolendum effe, opus illud ab eo perfici non potuiffe, quod non folum natura et ingenio, fed etiam difciplina *Lamberti Bos* mire factus erat ad Philologiam facram ornandam. A Cl. *Waffenbergh*, in laudatione funebri *I. Schraderi* pag. 5, ALBERTI appellatur Theologorum, qui noftra aetate vixerunt, Graece doctiffimus. Quod utriusque teftimonium qui repudiet, erit nemo, nifi eruditionis laudisque Batavorum lividus obtrectator.

(v) Poftquam MATTHAEVS vulgaffet Analecta veteris aevi, confiliumque

munem afferret utilitatem; IOHANNEM VOET, luculento (*w*) commentario in Pandectas, Antecessoribus Batavis et exteris caussarumque patronis omnibus sic lumen praetulisse, ut neminem ante ipsum; GERARDVM NOODT et ANTONIVM SCHVLTINGIVM in Republica Batava scholae *Cuiacianae*, hoc est, elegantioris Iurisprudentiae, instauratores principes fuisse. Satis erit dixisse, in NOODTIO quidem spectatam (*x*) esse optimam Iuris Romani antecessoris formam, eumque ab elegantissimo *Heinsio* appellari (*y*) virum egregium, qui solus inter Iuris antistites apud Batavos literarum humaniorum non esset rudis, et cuius eruditionem ornaret morum ingeniique elegantia: SCHVLTINGIVM vero, una hominum laudatissimorum voce, cele-

que ipsius magna laude esset ornatum, idem fecerunt alii, de Iure publico et historia Patriae praeclare meriti. Conf. *I. Voet* oratio funebris in obitum A. Matthaei, habita a. 1710.

(*w*) Quo immortale sibi apud Pragmaticos nomen peperisse VOETIVM, scribit *Saxius*, V. C., Onom. part. V, pag. 186.

(*x*) Dixit *H. I. Arntzenius* a. 1788, Traiecti ad Rhenum, de optima Iuris Romani antecessoris forma, in GERARDO NOODTIO, Noviomago, spectata.

(*y*) In literis ad *Graevium* a. 1680 datis, tom. IV Sylloges Epistolarum *Burmannianae*, pag. 649. — „Quis parem cum G. NOODTIO nominis celebritatem adeptus est?" verba sunt *Camusati* in epistola ad *Maiansium* pag. 238.

lebrari (z) virum vere incomparabilem, omnium Iurisconſultorum in Patria principem, alterum *Iacobum Gothofredum*, Batavorum *Cuiacium*.

Intelligitis, vel me non monente, in numerum eorum, qui, non tam ad praecepta aut exempla magiſtrorum formati, quam ſuo ipſi ingenio firma primum poſuere doctrinarum fundamenta, quibus ipſi magnificum deinde ſuperſtruerent aedificium, inprimis referri oportere BOERHAAVIVM, ALBINVMque et GAVBIVM.

Dicamne de HERMANNO BOERHAAVE, quo vix quisquam hanc Academiam, et ipſum nomen Batavum, maiori illuſtravit gloria, cum, tanquam alter *Hippocrates* (a), ſim-

(z) *Quis noſtra aetate ad famam* SCHVLTINGII *pervenit?* iure et ex vero rogat idem *Camuſatus*. vid. Epiſtolas *Maianſii* pag. 238. Vocat eum *Vitriarius*, in Oratione funebri, a. 1734 habita, *virum incomparabilem, in quo Academia amiſit maximum ſuum praeſidium et ornamentum*; Cl. *Saxius*, Onomaſt. part. V, pag. 410, et in laudatione *Dukeri* pag. 12, *Batavorum Cuiacium*, *veriſſimum Bataviae noſtrae Cuiacium*; *I. C. Rucker*, *ICtorum poſt Cuiacium principem*: et Cl. *Smallenburg*, *omnium ICtorum, ſi Cuiacium excipias, principem*, in praefat. ad notas *Schultingii* ad titulos. *ff. de V. S. et R. I.* pag. III, coll. V et VI. Bene memini, SCHVLTINGIVM ab Ampl. *van Bynkershoek* alicubi dictum eſſe *alterum Gothofredum*; ſed locum iam fruſtra quaero.

(a) Primo ſeculi anno dixit *pro commendando ſtudio Hippocratico*, et a. 1709,

ſimplicem et naturae conſentaneam Medicinae faciendae rationem in Patria primus commendans, artem ſalutarem brevi ad tantum decus provexerit, ut tota Europa, cuius tamen finibus viri ſummi fama non circumſcripta erat, huic uni Medico, ut ſalutifero (*b*) communis omnium Medicorum praeceptoris genio, lubens ac venerabunda aſſurgeret. Nec mirum. Multos ille magnosque inter Medicos, quibus Schola Batava ab ortu ſuo inclaruit, maximus, parem ſibi nullum habuit, nec vereor addere, parem in omnibus Europae Athenaeis nullum ſua aetate, an unquam? habuiſſe. Non mea auditis verba, ſed *Gaubii* (*c*), quem teſtem huius rei non mediocrem, ſed haud ſcio an graviſſimum, aſpernabitur nemo, niſi qui ex maligne ſuppreſſa viri incomparabilis gloria honorem, ſed inanem iſtum nec aetatem laturum, ſibi ipſe quaerat: quam audaciam in uno item et altero homine, novitatis plus quam veri amante, ex hoc loco ſcite caſtigatam (*d*) eſſe, recenti me-

a. 1709, *de Medicinae ſimplicitate.* Vocatur *Hippocrates redivivus* a Cl. *Saxio* l. c. p. 433.

(*b*) In monumento ſepulcrali haec verba leguntur inſcripta: SALVTIFERO BOERHAAVII GENIO SACRVM. SIMPLEX VERI SIGILLVM.

(*c*) In Oratione panegyrica a. 1775, pag. 47.

(*d*) A Cl. *Paradys*, in Oratione de cognitione hiſtoriae Medicinae

 magno,

memoria tenetis. Ampliſſima igitur BOERHAAVII erant merita in artem medendi, nec minora in Chemiam, ad cuius intimos receſſus, per ſociatam admirabili eruditioni et induſtriae plane ſingulari plus quam herculeam laborum tolerantiam, feliciter penetravit, dignus adeo, quem *Gaubius* (*e*), cuius iterum utor verbis, annos ante circiter ſeptuaginta verum Chemiae reſtauratorem nominaret. Quid? quod poſt tot nova et tam eximia recentiorum, inprimis *Lavoiſierii* (*f*), inventa, per quae ſtudium Chemiae noſtris temporibus eſt commutatum, verae propriaeque BOERHAAVII hae laudes ſunt ac ſemper manebunt; uti non ita pridem ex hoc ſuggeſto copioſe et graviter dictum

magno, cum ad Medici in arte exercenda ſolertiam, tum ad artis amplificationem, adiumento, habita a. 1800, pag. 20 — 26.

(*e*) In Oratione, dicta anno 1731, qua oſtenditur, Chemiam artibus Academicis iure eſſe inferendam. His adiungam verba Cl. *van de Wynperſſe*, de BOERHAAVIO, in Oratione de recentiorum meritis, ſpeciatim Belgarum, in Philoſophiam naturalem pag. 37, 38, ſcribentis: „ Chemicam maxime artem excellentiſſimus naturae interpres, quam obſcuram myſticoque ſermone ſalebroſam apud alios invenerat, atque morborum medelae periculoſius adhibitam, ad perſpicua principia redactam et eximie illuſtratam reliquit; eiusque, ut in Medica, ſic in omni naturali diſciplina, verum uſum tradidit. Circa ignem potiſſimum, aquam et menſtrua, eleganter adeo et fructuoſe Phyſicos erudivit, ut ante ipſum nemo".

(*f*) Progreſſus *Antonii Laurentii Lavoiſierii* in arte Chemica, admiratione peritorum dignos, doctiſſimus *I. R. Deiman* Amſtelodami celebravit.

dictum (*g*) eſt. Quanta vero eiusdem fuerint merita et quam inſignia in rem Botanicam, quis rectius et maiori cum auctoritate dicat, quam *Linnaeus*? Quo teſte (*h*) valde idoneo, BOERHAAVIVS ſyſtema Hermannianum cum Rayano et Tournefortiano primus conciliavit, et horto Leidenſi, quem deſcripſit, cum copia tum diligentia abſolutior prodiit nullus. Nec me quidem attinet dicere, plantae genus, cuius ſpecies pleraeque in Indiis creſcunt, a Botanicis, in memoriam eximii huius Botanici, appellatum eſſe (*i*) *Boerhaviam.*

In BERNARDO SIEGFRIEDO ALBINO ſpectabat haec Academia alterum veluti *Herophilum* (*), immo vero, quod maius eſt, ſpectabat univerſa Europa Anatomicorum prin-

(*g*) A Cl. *Brugmans*, in Oratione de HERMANNI BOERHAAVII meritis in Chemiam, habita d. 1 Nov. 1800, ſed huc usque typorum machinis non impreſſa.

(*h*) In Philoſophia Botanica pag. 20, et in Bibliotheca Botanica pag. 102.

(*i*) Vid. *Linnaei* Species Plantarum, tom. I pag. 19—23, editionis novae, curante Willdenow.

(*) Anatomen *Herophilus* profitebatur Alexandriae ea cum laude, ut nemo maiorem doctrinae ſuae gloriam habere poſſe exiſtimaret, quam ſi ab eo eruditus eſſet, qui dicitur „ſexcentos exſecuiſſe, ut naturam (humanam) ſcrutaretur," vid. *Tertullianum* de anima pag. 312, et ad iſtum locum notas *Pamelii* pag. 422.

principem, cui parem nulla dedit aetas, nulla ſchola oſtentavit, nulla dabit ſuperiorem. Quod meum ſi eſſet iudicium, merito haberetur nullum; magni contra illud putabitis aeſtimandum, commonefacti, ſic *Gaubium* (*k*) iudicaſſe. ALBINO igitur, quem recte dixeris (*l*) exemplar optimi Anatomici, et cui tabulae quaedam Anatomicae debentur, quales imitari nullus alius potuit, emendare nulla poterit aetas, Anatomiam tantum debere, quantum paucis aut nemini, ſpero, futurum, ut, ſi cui adhuc dubium videatur, certum exploratumque ab aliis praeſtetur.

Audito ſemel atque iterum nomine, non eſt, quod revocem animos veſtros ad memoriam HIERONYMI DAVIDIS GAVBII: qui, ſi nullum aliud ingenii ſagacis monumentum condidiſſet, condidit tamen plura, ſolo Inſtitutionum Pathologiae libro, ob multarum rerum novitatem in omnibus Europaeis regionibus diu impenſe laudato, et com-

(*k*) In Orat. panegyr. 1775 pag. 56.

(*l*) Cum Cl. *Sandifort*, Introduct. in Muſeum Anatomicum Academiae L. B. pag. XXII et XXVIII. Conf. etiam *P. Luchtmans* in Orat. de Anatomicis ſec. XVIII incrementis pag. 14, 15, 18, 19, et *I. Bruckerus* in Pinacotheca ſcriptorum noſtra aetate literis illuſtrium, Decad. V No. 6 fin.

complures in linguas verſo, cum omnium de rebus Medicis bene iudicantium ſuffragio celebrarentur, immo, ſeveriſſimorum etiam cenſorum voce, omnium aetatum huius generis ſcriptis longe excellentiores (*m*) eſſent et haberentur, nomen ſuum ad immortalitatem conſecraſſet. Nunc vero quis eſt, qui non probet laudetque *Iani Bleuland*, viri clariſſimi, conſilium (*n*), cum omnibus, tum praeſertim Medicinae ſtudioſis, memoriam GAVBII publice commendantis.

Verum hic ridentes iam videre quosdam videor, atque tacitis mihi cogitationibus inſuſurrantes audire: nihil iſta omnia ad te, Iurisprudentiae artisque Medicae plane ignarum. Recte ſane; pudeat ergo me ab eorum iudicio diſſentire, ſi partes doctoris ſumere mihi velim, nec tantum narratoris, non ſua, ſed aliorum ſpectata fide, referentis ea, quae ſatis certa et ſunt et habentur.

Atque hanc eamdem ob cauſſam nemo me arrogantiae accu-

(*m*) Sunt ea verba Cl. *Hahn*, laudata a *Bleulando* pag. 30.

(*n*) Habuit enim Cl. *Bleuland*, Harderovici, a. 1792, edidítque Orationem, qua memoria H. D. GAVBII, cum omnibus, tum praeſertim Medicinae ſtudioſis, commendatur.

cuſet, adiungentem, vixiſſe in hoc ſapientiae domicilio Philoſophos, novis ſuis utilibusque inventis ſeculo ſuperiori perpetuam nominis celebritatem conſecutos. Non immerito *Relandus*, eleganti vir ingenio, magnifice ſentiebat ac graviter dicebat (*o*) de incremento, quod Philoſophia ceperat ſeculo decimo ſeptimo: quae oratio, centum adhinc annis habita, ſi nunc ab ipſo repeti poſſet, merita Profeſſorum Leidenſium, qui Philoſophiam univerſam ſeculo ſequenti docuere, ſummis certe laudibus celebrarentur. Vos, veſtra cogitatione verbis meis antevertentes, iucundam habetis recordationem GVILIELMI IACOBI 'S GRAVESANDE et PETRI VAN MVSSCHENBROEK: qui, a vano coniectandi ſtudio ad ipſam naturam accurate obſervandam factisque periculis exquirendam revocati, Phyſicos veteres ad unum omnes, in naturae ſcientia meris coniecturis plus tribuentes, quam experimentis, longo poſt ſe relinquebant intervallo, magnaque ex parte (*p*) primi docebant, quae ſunt in rebus Phyſicis vera

et

(*o*) Habebatur ea Oratio, Harderovici, a. 1699.

(*p*) Virium vivarum ac percuſſionis ſcientiam, ope etiam machinae, quae dicitur columna 's Graveſandiana, egregie illuſtrabant; antliam pneumaticam duplicem emendabant; veram virium magneticarum indolem novis pe-

et certa. Amplissimus dicendi campus mihi aperiretur, si vellem repetere, quae de 's GRAVESANDIO magna cum cura dixit (q) *Dionysius van de Wynpersse*, Collega honoratissimus, aut quae de MVSSCHENBROEKIO, quem a perito harum rerum (r) iudice dictum novistis virum in arte Astronomica principem *Newtoni*que aemulum, commemoravit (s) *Ravius*, qui ex praeceptoribus meis Academicis solus adhuc superstes est, et ut diu vivis intersit, pia grataque mente cupio et opto.

Progrediar iam ad eum locum, qui est de meritis Professorum Leidensium in literas Orientales et Graecas Historiamque veterem, singularibus illis et prope incredibilibus.

Felix huic literarum Orientalium sacrario, per septuaginta

periculis declarabant; observationum meteorologicarum rationem et usum indicabant augebantque; electricitatis profectus ut essent paene incredibiles, efficiebant, inprimis post inventam a. 1746 lagenam Leidensem, quae in hunc usque diem vocatur.

(q) In Oratione de recentiorum meritis, speciatim Belgarum, in Philosophiam naturalem, dicta Groningae a. 1759, pag. 38, 39.

(r) *I. Lulofs*, in Oratione de causis Astronomiae promotae, pag. 33.

(s) Orat. panegyrica in natalem centesimum et quinquagesimum Academiae Traiectinae, pag. 19 — 21.

ginta annos continuos, erat gens *Schultensia*, et in isto studiorum genere principatum veluti hereditarium tenebat. Quae fuerit literaturae Orientalis conditio ante illud ipsum tempus, quo ALBERTVS SCHVLTENS, tanti vir exempli, veterem ac regiam primus monstravit Hebraea docendi viam, ditissimis Arabiae thesauris usus est ad germanam sacri Codicis interpretationem, rem grammaticam Hebraeam ac Syriacam a tot anomaliis commentitiis, quarum mater infausta est ignorantia linguarum, strenue vindicavit, clarissimoque analogiae lumine collustravit; qualis igitur fuerit Orientalis literaturae status ad tempora *Schultensiana*, ut a me, post alios, denuo dicatur, eo minus necesse est, quod una illa, quae hodie per universam Europam, summo eruditorum consensu, viget, Orientalium literarum tractandarum ratio, haec (*t*) est omnino omnis ab ALBERTO SCHVLTENSIO profecta. Tanti patris vestigia persecutus est IOHANNES IACOBVS SCHVLTENS (*u*), huiusque

(*t*) Testis esto, domesticus quidem ille, cuius tamen fides a nemine infirmari possit, *H. A. Schultens*, *Alberti* nepos, in Oratione de studio Belgarum ln literis Arabicis excolendis, pag. 20, ubi plura huc pertinentia pag. 39 et seqq.

(*u*) Etsi non tot ingenii monumentis publicis nobilitatum, praecelluisse tamen Avo Parentem suum cognitione usuque linguarum Orientalium,

que filius HENRICVS ALBERTVS, paternae et avitae (*v*) eruditionis laudisque ex asse heres. Triumvirorum illorum exemplar sibi ad imitandum proponebant discipuli optimi et amici, quos inter EVERARDVS SCHEIDIVS (*w*), qui, si per vitae longioris usum licuisset, famam scholae *Schul-tensianae* non mediocriter auxisset et amplificasset. Vestrum sit iudicium, quam vere ALBERTVM SCHVLTENS appellaverit *Ruhnkenius* (*x*) unicum literarum, quas profitebatur, vindicem; *Hemsterhusius* eum dixerit virum magnis animi, ingenii, amplissimae doctrinae pietatisque verae dotibus

lium, maxime Arabicae, non raro professus est *H. A. Schultens*; vehementer dolens, Institutiones Aramaeas, ab Avo edi coeptas, non esse ad finem perductas a Patre, quem unum huic labori parem, se imparem, iudicabat.

(*v*) *Dignissima propago gentis Schultensianae, patre avoque, qui in literis Orientalibus principatum tenuerunt, non minor*, dicitur Cl. *Ravio*, in orat. de poëseos Hebraicae prae Arabum poësi praestantia, pag. 50. Nec dissentiunt *H. de Bosch*, *P. Burmannus* et *M. Temminck*, in egregiis carminibus, laudis domesticae digno heredi H. A. SCHVLTENS dicatis, subnexisque huius orationi de finibus LL. OO. proferendis, publice dictae Amstelodami a. 1774. Quae quidem carmina nisi essent in omnium manibus, digna ea iudicarem, quae hic repeterentur.

(*w*) Honorificum *Ravii*, Collegae mihi coniunctissimi, de SCHEIDIO testimonium legas in orat. laud. pag. 50, 51. Natum eum esse ad ornandas literas OO., auctores mihimet erant uterque *Schultens*, pater et filius, *Schroeder*, alii, confirmatque oratio, a. 1793 Leidae habita.

(*x*) In Elogio *Hemsterhusii*, pag. 42.

tibus infignem, literarum Orientalium ftatorem unicum (*y*); quam vere fcripferit, ne aliorum teftimonia fimilia (*z*) in medium afferam, *Verfchuirius* (*a*), fuiffe eumdem communem omnium in Orientalibus magiftrum, a quo inftauratae literaturae Orientalis periodus ducat originem.

Quod autem ille in Orientalibus, id eodem tempore in literis Graecis praeftitit admirandum TIBERII HEMSTERHVSII ingenium, eas de exilio diuturno, in quod proiectae erant, tamquam reducentis, auctorisque novae fcholae, quae, de ipfo dicta *Hemfterhufiana*, maximam in omni republica erudita celebritatem confecuta eft, Athenis vero Batavis decus addidit longe lateque ac multum fplendefcens. Ex nova ifta fchola profecti funt, cum multi alii, tum LVDOVICVS CASPARVS VALCKENAERIVS

(*y*) Acta Senatus Acad. d. 27 ian. 1750.

(*z*) Tamquam *D. A. Walraven*, in orat. de hermeneutica facra cum LL. atque Antiqq. OO. ftudiis neceffario copulanda, pag. 43, *S. H. Manger*, orat. panegyr. in aufpicium feculi III Acad. Frifiae pag. 25, *H. A. Schultens*, qui, in orat. de finibus LL. OO. proferendis pag. 10, avum fuum vocat neglecti ftudii dialectorum OO. vindicem atque inftauratorem, *N. G. Schroeder*, cum in praefatione ante Obfervationes felectas ad Origines Hebraeas, tum frequenter alibi.

(*a*) In oratione, fubnexa Differtationibus Philol. Exegeticis, pag. 198.

RIVS et DAVID RVHNKENIVS, viri ſummi, qui honorem eiusdem ſcholae tam praeclare conſervarent et tutarentur, ut nihil ſupra posſet. Sed quid ego plura? HEMSTERHVSII merita in Graecas literas plane ſingularia animo concipere, et poſteris commendare, perfectiſſimamque Critici formam in eo ſpectandam exhibere, unius erat (*b*) *Ruhnkenii*; RVHNKENIVM, noſtro tem-

(*b*) Nemo eſt paulo humanior, quin legerit Elogium T. HEMSTERHVSII, a *Ruhnkenio* ſcriptum, quo nihil in omni elegantis doctrinae et eloquentiae genere recentior aetas perfectius abſolutiusque vidit, et in quo formando et Muſae omnes et Gratiae conſpiraſſe videntur. Conf. Cl. *Wyttenbach* in Biblioth. Crit. vol. III. part. 2 pag. 118 ſqq., et in Vita *Ruhnkenii*, pag. 141, 142. In Belgio iterum iterumque, et nuper admodum Lipſiae quoque, vulgatum eſt. Scribit autem *Ruhnkenius*, pag. 40 et 42, HEMSTERHVSIVM Graecarum ſcientia literarum omnino omnes, qui inde a renatis literis excellenter in iis verſati ſint, ipſum etiam *Iſaacum Caſaubonum*, cui doctorum hominum conſenſus primas deferre ſolet, longo poſt ſe intervallo reliquiſſe, atque, quod maiores noſtri optarunt magis, quam ſperarunt, et inchoaſſe et conſummaſſe, invenienda veriſſima originum Graecarum ratione. Quin *Ruhnkenius* non dubitabat HEMSTERHVSIVM vocare *Literatorum aetatis ſuae longe principem*, in Actis Senatus Acad. d. 7 apr. 1766. Huic teſtimonio ut plura alia, quae exſtant innumera, hic adiungantur, nemo deſideret. Vnum tamen nolo praeterire. Qui nunquam nimii ſunt et tamquam prodigi in laudandis ingeniis populorum aliorum, magnifice tamen de HEMSTERHVSIO ſentiunt Britanni. *R. Bentley*, ſed quantus vir! dicere non dubitabat *virum eximium*, laudabatque in eo induſtriam, cumulatam eruditionem, iudicii acumen, quae elucebant in editione Pollucis. Vid. epiſtolam *Bentleii*, ſubiectam Elogio T. H. pag. 89, 90. Eas vero notas in Pollucem is ſcripſerat, annum agens aetatis vigeſimum. *Ieremias Markland* anno 1763 commentarium in Euripi-

tempore a viro laudatiſſimo (*c*) dictum Criticorum Principem, ſatis digne celebrare, ſolius erat (*d*) *Wyttenbachii;* VALCKENAERII (*e*) autem nomen et laudes, quam diu literis Graecis ſuus honor manebit ac pretium, non interibunt.

Nefas ſit, cum agatur de doctoribus politiorum literarum praeſtantioribus, tacere IACOBVM PERIZONIVM, qui,

ripidis Supplices dedicabat *Hemſterhuſio* et *Weſſelingio*, nec verebatur publice teſtificari, in eruditione eos neminem ſuperiorem habere.

(*c*) Prolegomena ad Homerum *F. A. Wolfius* a. 1795 conſecrabat DAVIDI RVHNKENIO, *Principi Criticorum.* Qui tamen titulus, quamvis valde honorificus et optime merenti adſcriptus, efficere haud poterat, ut erudito libri iſtius ſcriptori in univerſum aſſentiretur RVHNKENIVS; ut patet ex eius Vita, pag. 214.

(*d*) Edita eſt a. 1799, et nuperrime Lipſiae repetita, Vita D. RVHNKENII, auctore *D. Wyttenbachio.* Atque ſic abunde ſatisfactum eſt votis *Hieronymi de Bosch*, viri eruditiſſimi, in dedicatione praefixa tom. III Anthologiae Graecae, pag. XII, ſperantis, fore, ut RVHNKENIO talis propediem contingat laudator, qualem ipſum habuit *Hemſterhuſius.*

(*e*) Quae dixi de VALCKENAERIO in oratione de ſtudio Hiſtoriae Eccleſiaſticae cum diſciplina Theologica diligenter coniungendo, pag. 46—48, ea hic repetere nihil attinet. Gravioris autem ponderis mecum exiſtimabis teſtimonia virorum clariſſimorum, *Ioannis Luzac*, in oratione de eruditione, altrice virtutis civilis, praeſertim in civitate libera, pag. 32, 33, et *Dan. Wyttenbachii* in Bibl. Crit. vol. III part. 1 p. 75, 76, item in Vita *Ruhnkenii*, pag. 189, 190, 133; quorum alter ſucceſſit in locum *Valckenaerii*, alter *Ruhnkenio* ſuffectus eſt, et qui ambo fuere utriusque diſcipuli et amici.

qui, teſtibus valde (*f*) locupletibus, veterem hiſtoriam elegantius, quam quisquam ante eum, tradebat, immo vero perveteris hiſtoriae inſtaurator ſagaciſſimus, feliciſſimus et unicus dici merebatur. Non igitur evanuit ſpes, quam de PERIZONIO, iuvene adhuc, ceperant viri eximii, magna eum minari, maiora praeſtiturum, inſignia ingenii et eruditionis ſpecimina virum praeclarum promittere, et, cum *Gronovii Graevii*que veſtigia haud impari pasſu premere videretur, ad ipſorum celeberrimi nominis famam quoque, niſi fata invideant, brevi ipſum perventurum (*g*).

Quibus auditis, dubium nemini eſſe poteſt, quin hac in Academia ſeculo praeterito floruerint plurimi, qui non tantum ſapientiae Divinae humanaeque officinam magnifice nobilitarent, ſed et, quod caput eſt, literas politiores atque omne genus doctrinarum luce nova colluſtrarent, eademque opera nomen ſuum immortalitati conſecrarent. Haec

(*f*) Sunt illi *Ruhnkenius* in Elogio T. H. pag. 21, atque *Saxius* Onom. Lit. part. V pag. 276, et in laudatione *Dukeri* pag. 15.

(*g*) Verba ſunt *Graevii* et *Carpzovii*, in Syllog. Epiſtol. *Burmanniana* tom. IV pag. 503, 504, 652, tom. V pag. 330, 331.

Haec profecto erant eruditionis lumina et praesidia, haec Academiae decora et ornamenta, haec illustria hominum ingenia, quae per integrum seculum antecedens universa literatorum respublica demirabatur, atque temporum omnium posteritas nunquam non demirabitur.

Querendum minime est, neque immodice dolendum, quod viri, de hac eruditionis domo eximie meriti, post diuturnum vitae usum ac labores feliciter exactos, tandem tamen vitam cum morte commutarunt. In quibus erat *Aegidius Gillisfen*, magnum et doctrinae accuratae parataeque et severae sanctitatis exemplum, qui, cum ad extremam venisset senectutem, agebat enim annum aetatis octavum et octogesimum, nuper atque his paucis mensibus, vitae huius miseriis ac turbis relictis, ad gaudia coelestia tranquillitatemque sempiternam transiret, et adeo magis feliciter de vita migraret, quam moreretur.

Est autem, quod, duplici praecipue de caussa, gravis sensu doloris afficiamur. Altera quidem haec est. Intra annos viginti et tres, Professores (*h*) quatuordecim, eosque

(*h*) Mortui enim sunt a. 1777 *Hoogvliet*, 1778 *I. I. Schultens*, 1780 van

que inter infigni laude confpicui, qui, DEO fi fic vifum fuiffet, pro falute huius Academiae excubare diutius potuiffent, aut in primo ingenii flore, aut optimo aetatis fuae tempore, e vita excefferunt. Quem, brevi interiecto fpatio, e praematura morte tot tam praeftantium hominum accepiftis acerbum iuftumque dolorem, ne fefto hoc die Vos tradatis lacrymis et triftitiae, nolo refricare. Altera vero haec doloris cauffa eft et origo. Exeunte feculo, effecerunt diffociati civium animi publicarumque rerum fluctus et converfiones, ut, lugente Pallade Batava, moerentibus Mufis omnibus, munere fuo ac dignitate (*i*) mo-

van der Kemp, 1781 *Nahüys*, 1783 *Scholten* et *van Doeveren*, 1784 *Hahn* et *Rietveld*, 1793 *Damen* et *H. A. Schultens*, 1794 *Scheidius* et *Nieuwland*, 1795 *Voltelen*, 1799 *Broes*; quorum plerique vitam ad annum quinquagefimum non perduxerunt. Taceo, per idem lilud tempus 23 annorum a vita difceffiffe tredecim Profeffores alios, fed aut aetate provectiores, aut fenes.

(*i*) Anno 1788 *B. Voorda* ex officio amotus eft, fed, in locum priftinum a. 1795 reftitutus, die 7 maii habuit orationem de libertate fentiendi dicendique Iurisconfultis propria, et in Papiniano fpectata. Eodem autem anno 1795 e numero Profefforum expuncti funt *C. Boers*, *F. W. Peftel* et *A. Kluit*. In principio anni 1796 munere docendae Hiftoriae Patriae movebatur *I. Luzac*; brevi poft ultro deponebat provinciam docendarum literarum Graecarum; e decreto Delegatorum Populi Hollandici a. 1797 in integrum reftituebatur, fed mox novo decreto vis et effectus decreti prioris fuspendebatur. Quae in cauffa *Voordae* ac *Luzaci* acta funt, ea plenius difcas e libris ea occafione editis.

moverentur doctores publici: qui, utinam! in Senatum Academicum reducerentur, et ex hoc ſuggeſto orationes haberent, non immoderatas, non Philippicas iſtas, ſed modeſtas, ſed pacis concordiaeque ſtudio probabiles. Quod ſi fiet, viri quique ſummi, ex Athenaeis patriis vel aliunde huc invitati, rem Academicam adiuvare atque ornare minus recuſabunt, nec deprecabuntur.

Videtis, ut fit in narrationibus, aliud ex alio occurrere; ſed pergendum cenſetis ad alteram narrationis meae partem, quae eſt de celebritate Academiae ſeculo decimo octavo aucta ex incredibili iuventutis, hic erudiri non modo, ſed manibus doctorum quaſi fingi formarique ardenter cupientis, ad hanc ſtudiorum palaeſtram (*k*) concurſu, tam e Patria noſtra, quam ex univerſa fere Europa, ceterisque etiam orbis terrarum partibus.

Quo enim tempore *Witſius*, *Tillius*, *Marckius*, *Weſſelius*, *Honertus* uterque, diſciplinam Theologicam tradebant,

(*k*) Conf. Orationes panegyricae *Fabricii* pag. 32—41, et *Gaubii* pag. 32—36.

bant, innumeri huc miſſi ſunt, e terris etiam peregrinis, qui his in doctrina religionis uterentur praeceptoribus. Lectisſimus item audientium flos undique ad hanc Themidis ſedem ſe conferebat, qui, quod ſibi aliis in regionibus deëſſe aut ipſi ſentirent, aut ab idoneis auctoribus accepiſſent, e lectionibus *Vitriarii*, *Weiſii* et *Peſtelii* in libera Republica comparare vellent. Nec poterat aliter fieri, quin magna eſſet iuvenum frequentia, qui *Gronovium*, eruditionis laudisque paternae ex parte heredem, ac *Perizonium*, homines doctiores rapientem in ſui admirationem, literas bonas docentes audirent; qui *'s Graveſandii Muſſchenbroekii*que ſcholis Phyſicis intereſſent; qui ſe traderent in diſciplinam *Schultenſiorum*; qui denique *Hemſterhuſio*, *Valckenaerio* ac *Ruhnkenio* ſtrenuos ſe praeberent auditores. Poſtquam vero multorum exterorum animis vehemens maioris decoris extra patriam conſequendi deſiderium inieciſſet ſchola *Boerhaaviana*, non pauci, poſt frequentatas iam Academias alias, ab ore *Hippocratis* Batavi pendere (*l*) geſtiebant. Pari ratione, non modo iuve-

(*l*) Quod de ſe aliisque *Gaubius* teſtatur in Oratione de Chemia artibus Academicis inſerenda, pag. 45, 46. De *Alberto Haller*, Medico celebratiſſimo, ſcribit *Bruckerus* in Pinacotheca ſcriptorum literis illuſtrium, De-

venes, fed etiam Medici aetate provectiores, ex omni ferme Europae parte Lugdunum Batavorum fe conferebant, *Albini* fama allecti, femper deinde goriantes, fe magni Anatomici difcipulis fuiffe (*m*) adfcriptos.

Docent fafti Academici, innumerabilem paene feculo praeterito fuiffe civium multitudinem, et Belgarum, et Germanorum, et Gallorum, et Britannnorum (*n*), et Ruffo-

Decad. IV N°. 7 pag. 2, „ Tum praelectionibus Duvernoîanis in magni viri, *Hermanni Boerhavii*, introductionem in artem medicam excitatus, et fummi iftius medici, in perfpicienda natura rerum, acumine atque facili methodo commotus, nihil fibi magis proficuum fore in emetiendo medicae artis campo ftatuit, quam fi eundem ducem fibi elegiffet. Itaque anno 1725 Lugdunum Batavorum conceffit, ut infignem virum tanta cogitationum profunditate naturae et medicinae myfteria pandentem audiret. Id quod *Hallero* utiliffimum, *Boerhavio* gloriofum accidiffe merito putandum eft." De praefervida Britannorum aviditate frequentandi fcholas *Boerhaavianas* ut quidquam moneatur, opus non eft. Non ergo per adulationem, a qua vir optimus valde alienus erat, fed ex rei veritate, ad *Boerhaavium* a. 1737 fcribebat *A. Schultens*, in dedicat. Inftitut. ad fundamenta L. H. pag. 7, 8, „ Talis tu, tantusque, ut orbi erudito exemplum praeftas imitatione maius, ita omnes, qui in te intuentur, laudabili quodam ardore imples, et incendis ad veftigia tua fic procul adoranda, ut tamen ad particulam aliquam tuae gloriae fibi graffandum contendendumque exiftiment. Atteftantur mihi tot capitalia ingenia, ubique nationum regionumque, quae tua difciplina, velut equus Troianus principes, a tot iam retro annis emifit." Magis nota funt Medicis, opinor, eiusdem *Schultenfii* verba in orat. in memoriam *Boerhaavii* pag. 57, 58, hic non repetenda.

(*m*) Vid. *Sandifort*, V. C., l. c. pag. XXXII.

(*n*) Ex infulis Britannicis circiter duo millia civium Academicorum numerantur.

Rufforum, et Helvetiorum; docent iidem fafti, e regionibus (*o*) ceteris remotioribus, quin disiunctiffimis, haudquaquam defuiffe, qui, omnis generis, alii alias, difciplinas addifcendi cauffa, in hoc mufeo commorarentur.

Nec credatis, eos tantum ad literarum ftudia hic incubuiffe, qui ex iis victum fibi cultumque quaererent. Civibus enim Academicis, per totum iftud feculum, inprimis tamen tempore *Vitriarii*, annumeratos novimus viros perilluftres quam plurimos (*p*) et Principes (*q*), in iisque ante

(*o*) Tamquam e Suecia, Dania, Norvagia, Lufitania, Hifpania, Sicilia, Italia, Armenia, Graecia, Palaeftina, Arabia, rel.

(*p*) Etfi enim, quod canit poëta fatyricus, Nobilitas fola eft atque unica virtus, verum eft, nemo tamen prudens negavit unquam, ad decus et fplendorem Academiarum pertinere, quando ad eas, literarum cauffa, plurimi accedunt iuvenes fummo loco nati, non illi generis antiqui nobilitate fe infolenter efferentes, fed qui, maiorum infiftentes veftigiis, gloriam gentis fuae propagant, et perilluftrium maiorum imaginibus excitantur ad laudabilem Patriae Libertatisque avitae amorem, ad colendam eruditionem, ad omne virtutis genus, animis generofis dignum. E faftis Academicis didici; ex omnibus fere Europae regnis et rebuspublicis feculo XVIII Palladem Leidenfem falutatum veniffe ingentem copiam Nobilium, qui hodie vulgo dicuntur Barones, Equites, Comites, Vice-Comites, Marchiones, aut fimilibus honorum titulis. Ex eo genere plures quam triginta uno anno 1724 infcripti funt cives albo Academico. Conf. Orationes panegyricae *Fabricii* pag. 38—41, et *Gaubii* pag. 32—36, ubi plura, huc facientia. Vnum adiungam, ex quo intelligant cives Leidenfes, quantum emolumenti inde huic urbi acceſſerit. Quosdam ex illo ftudioforum genere plu-

ante hos duodecim annos Principem (*r*) Iuventutis Batavae.

Unde vero factum ſit, ut numerus civium, literarum ſtudiis dicatorum, ab aliquot annis, fieret infrequentior, ſi fortaſſe quis quaerat; longum ſit, nec ab omni invidia liberum, eius rei cauſſas ad unam omnes iam exponere. Po-

plurimi alii comitabantur. Anno 1737 lateri Chriſtiani et Friderici Comitum Spanhemienſium, ſive Sponhemienſium, adhaerebant, praeter novem famulos, ephorus, cubicularius, duo camerarii, duo a ſecretis, ſtudiorum rector, archiater, et, quod exemplum rariſſimum eſt, unus a concionibus ſacris.

(*q*) Albo civium Academiae adſcribi ſua nomina voluerunt ſeculo XVIII Principes Friſiae Orientalis, Eſterhazi, Mansfeldenſis, duo Lichtenſteinii, Haſſo Homburgicus, Haſſo Darmſtadius, Strelitio Megapolitanus, Naſſavio Weilburgenſis, quatuor Gallitzinii, Lubomirski, Wolkonskoy, Kourakin, Hawansky, et, ut taceam reliquos, Princeps de Yousſoupoff, Graece doctisſimus, cui, hac praecipue de cauſſa, Cl. *Valckenaer* a. 1779 dedicavit Theocriti, Bionis, et Moſchi carmina bucolica.

(*r*) Anno 1789 iisdem ſolemnibus, quibus ſolent alii in ordinem ſtudioſorum referri, atque in aedibus Rectoris, civibus Academiae adſcriptus eſt *Guilielmus Fredericus Princeps Arauſionis et Naſſaviae hereditarius*, urbis Bredanae eo tempore rei militari praefectus, *cet.*, ſtrenuumque ſe praebuit auditorem Profeſſoribus celeberrimis *Peſtel*, *van der Keeſſel*, *Sandifort*, *Kluit* et *Damen*. Quanta enim diligentia et quam egregio exemplo in ſtudia literarum Sereniſſimus Princeps incubuerit, teſtatur dedicatio, quam Cl. *van der Keeſſel* praefixit Orationi ſuae de ſtudio Iuris Civilis ad bonos mores formandos et virtutem colendam aptiſſimo. Augur vanus ergo non omnino fuit *Gaubius*, in Orat. paneg. pag. 63, 64, Celſiſſimum Patrem Filios, cum adoleverint, in diſciplinam almae matris Leidenſis traditurum.

Potiſſimas tamen paucis indicabo. Principes quidam exteri lege (*s*) cavebant, quo conſilio, non diſquiram, cavebant tamen, ne cives, ſuo imperio ſubiecti, patria exirent, Academias peregrinas Batavasque frequentaturi. Ex Hungaria et Poloniis quondam plurimi huc mittebantur, qui, aut propriis ſumtibus, aut aere Batavorum publico ſuſtentati, bonis literis et praeſertim diſciplinae ſanctiori ſedulam navarent operam: quo item fiebat, ut vera religio et eruditio iſtis in regnis propagarentur, atque bona, quae hanc Academiam magnopere commendent, invidendis laudibus ad exteras terras perferrentur. Noſtro autem tempore nemo Polonorum, nemo Hungarorum, vel adeſt, vel adeſſe poteſt. Accedit, eam eſſe, aut brevi futuram, niſi DEVS benigna et provida cura avertat, longe maioris partis Eccleſiae Chriſtianae in Patria noſtra conditionem, ut parentes plures in iſtam abducantur opinionem, minus e re ſua atque filiorum eſſe, ſtadium Theologicum ut iuvenes ingrediantur. Accedit alia calamitas ex perverſa ſtudendi ratione, quam plerique noſtra aetate ſtudioſi minus prudenter ſequuntur. Futuris Theologis, et iis quidem

(*s*) Conf. *Gaubius* l. l. pag. 32, 35.

dem non omnibus tardioris et hebetioris ingenii, olim ſexennio vel minimum quinque annorum ſpatio opus eſſe credebatur, ut primum literis humanioribus et variis philoſophiae partibus erudirentur, deinde ad diſciplinam Theologicam accederent, atque hac ratione curriculum Academicum rite ac legitime conficerent; ſed ea nunc eſt plurimorum felicitas, dicam an, infelicitas, ac tanta ſcilicet eſt hodie ſtudii Theologici facilitas, ut duo tresve aut ad ſummum quatuor ſufficiant anni, quibus omne genus doctrinarum iuvenes imbibant, vel potius primoribus attingant labris, ad laudem Theologi eruditi (*t*) neque contendentes, neque eamdem aſſecuturi unquam. Qui vero Iurisprudentiae elegantiori multos annos dent operam, literasque politiores in magno habeant honore, et adeo in ſocietatem laudis *Schultingianae* veniant, eſſe hoc tempore rariores, magis dolendum, quam mirandum (*u*). Pauciores cur

(*t*) Quibus viis ad hanc tantam laudem perveniatur, dixi in oratione de Theologo Erudito, habita a. 1790.

(*u*) Non uno item et altero anno comparari Iurisprudentiam elegantiorem, cuius laudem aſſecuti ſunt *Cuiacius*, *I. Gothofredus*, *Noodt*, *Bynkershoekius*, *Schultingius*, *I. Voorda*, et pauci eorum ſimiles, eſt intelligere, cum aliunde, tum ex orationibus *Schultingii* de Iurisprudentia Hiſtorica, atque *Smallenburgii* de praecipuis elegantioris Iurisprudentiae Romanae ſubſidiis.

cur hodie ſint auditores Iuris Publici, praeſertim Germanici, cuius praecepta vix alibi, quam in libera Batavorum Republica, quondam tradita novimus, nunc quoque in Academiis exteris docentur, non attinet memorare. Qua autem de cauſſa minus frequens ſit hodie iuvenum numerus, qui Iuris Privati ſtudio cupiant imbui, dicant, qui poſſint ac velint. Cultorum Medicinae eſſe affluentiam, novimus et gaudemus omnes, ſed et eam maiorem futuram, ſi cuncti exemplum paucorum ſibi imitandum proponerent, primosque annos Academicos literis darent, quae ad humanitatem pertinent, praeſertim Graecis, et adeo conſilium (v) *Vulcanii*, de ratione inſtituendi ſtudii Medici amico ſuo datum, reapſe approbarent.

Quidquid id eſt, nemo unus dubitat, quin Pallas, audax proeliis, diu impedierit, quo minus ad templum hoc Pal-

la-

(v) Inter epiſtolas *Bonaventurae Vulcanii*, quas MSS. aſſervat Bibliotheca Lugduno Batava, legitur una, qua conſilium de ſtudio Medicinae continetur. Scripſit eam Lovanii a. 1556, iuvenis duodeviginti annorum. Haec epiſtola, magna certe eius pars, lectu digna eſt, ſed, quantum perveſtigare mihi licuit, nunquam edita. Nullus dubito, quin magnus *Boerhaave*, literarum Graecarum ipſe amantiſſimus, ſi legiſſet, eam collaudaturus fuiſſet. Quo inprimis nomine gratum fore Medicinae cultoribus opinor, epiſtolam, e *Vulcanii* autographo deſcriptam, narrationi meae annexam videre.

ladis, ingeniorum et difciplinarum praefidis, plures adi-rent Medicorum filii ex infulis praecipue Britannicis, quorum antehac feges laeta erat et fecunda. Ineunte hoc feculo, Mars impius toto terrarum orbe furere definat! Poft diuturna bella magnasque turbas ac difcordias, pax ae-qua et firma placidaque tranquillitas omnibus omnino gen-tibus terra marique (w) reddatur, ne plus iacturae ac damni capiat genus humanum, refpublica literaria, haec Academia! Quae fpes noftra pacis fi evanefcit, et bellum trahitur, haec fit iuventutis ftudiofae militia, haec tantum certamina, ut alter alterum et literis et virtute antecellat ac vincat.

Eft interim, quod laetemur, interitum Academiae Bra-bantinae huic noftrae, uti affolet, non parum incrementi at-

(w) Has annotationes fcribenti, laetus mihi affertur nuncius de con-ditionibus pacis optatiffimae Gallos inter et Britannos, quam ftabilem et po-pulis omnibus communem effe iubeat DEVS O. M., cui ponatur ara, his verbis infcripta: יהוה שלום, uti a Gideone factum narratur Iudic. VI. 24. Effigiei autem cuiusque eorum, qui, rem fic gubernante DEI numine, pa-cis fuafores et auctores fuere, adfcribatur titulus, ftatuae Caefaris quon-dam infculptus, et ad quem in narratione refpiciebam: ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ ΕΣΤΑΣΙΑΣΜΕΝΗΝ ΕΚ ΠΟΛΛΟΥ ΣΥΝΕΣΤΗΣΕ ΚΑΤΑ ΤΕ ΓΗΝ ΚΑΙ ΘΑΛΑΣΣΑΝ, *Pace poft diuturnas turbas terra marique reftituta.* vid. *Appianum* lib. V de bell. civil. cap. 130, pag. 880.

attuliſſe, numerumque civium adauxiſſe. Belgicarum Academiarum antiquiſſima (x) Lovanienſis erat; per quatuor ſecula et amplius florentiſſima, qua iuribus honoribusque, qua civium multitudine, eaque tanta, ut, uno eodemque ſeculi decimi ſexti anno, ultra ſex millia (y) ſtudioſorum Iuris numerarentur; ſed paucis abhinc annis prorſus exſtincta. Quo exemplo cernimus, Academias etiam mori poſſe. Ante conditam hanc Muſarum ſedem, plerique Batavi, ſtudiorum cauſſa, ob propinquitatem loci celebritatemque doctorum, Lovanium ſe conferebant. Poſt deletam Lovanienſem, Brabantini Flandrique, nec ſine magno ſuo emolumento, quod ipſi ſaepius mihi affirmabant, in Academiam Batavam coeperunt ventitare. Quam diu ergo doctorum diſcipulorumque Lovanienſium iura omnia et immunitates, prudenti ſapientum hominum conſilio, ſarta tecta conſervabantur, caput Academia multis decoribus efferebat ſupra plerasque Europaeas; ſed poſt auditam *Varga-*

(x) Condita eſt a. 1426, auctore Ioanne IV, Duce Brabantiae, qui a Martino V, P. R., impetrabat, ut iuventus in ea omne artium ac diſciplinarum genus, praeter ſolam Theologiam, doceretur. Poſt annos autem quinque etiam hoc Lovanienſibus conceſſum eſt ab Eugenio IV, P. R.

(y) Quod ab oculatis teſtibus accepiſſe ſe ſcribit *I. B. Gramaye* in Lovanio, pag. 26.

gaſii, hominis truculenti rerumque omnium, niſi acerbae damnationis innocentiſſimorum, plane rudis, vocem (*z*) Latino-barbaram, *non curamus veſtros privilegios*, quibus tamen manentibus, ſi quid in rebus humanis certum eſt, deleri Academia non potuerat, negligebantur doctores eorumque diſcipuli, ipſa eruditio in contemtum adducebatur, Academia modo ad occaſum interitumque appropinquare et ruinam minitari videbatur, modo ad tempus effloreſcebat, modo languebat, tandem morte violenta peribat. Quod Lovanienſi accidit, accidat nunquam Academiae Batavae!

Sed, ut eo revocetur, unde huc declinavit narratio; a condito illuſtri hoc eruditionis templo, eam ſemper DEVS dederat mentem Curatoribus prudentiſſimis, dedit etiam ſeculo octavo et decimo fautoribus literarum (*a*) benivolentiſſimis, Academiae conſtituendae et ornandae praefectis,

(*z*) *Bor* Nederl. oorlogen, Authent. ſtukken, II deel, bl. 79.

(*a*) Syllabum Curatorum Academiae ſeculo XVIII ſubiiciam huic narrationi; omiſſis tamen nominibus Conſulum Leidenſium, qui erant Collegae Curatorum, et aliunde ſatis noti ſunt.

fectis, ut illam incolumem ſervarent, decus eius cauſſamque ſuo praeſidio tuerentur, dignitatem vindicarent, immunitatem defenderent, iura ac privilegia amplificarent, gloriam propagarent. Fruſtra quidem laborarant anno ſeculi decimi ſeptimi primo et trigeſimo, ne in urbe Amſtelodamenſi (*b*) conderetur Athenaeum Illuſtre; ſed magis ex voto ipſorum ſuccedebant conatus anno ſeculi ſequentis decimo et undecimo, ne eiusdem generis Athenaeum conſtitueretur (*c*) Hagae Comitum. Cum vero *Petrus Mogge*, vir Conſularis urbis Ziericzeënſis, anno milleſimo ſeptingenteſimo quinquageſimo ſexto mortuus, teſtamenti tabulis voluntatem ſuam conſignatam reliquiſſet, ut ea in urbe conderetur Academia, atque huic conſilio exſequendo deſtinaſſet e bonis ſuis quadringenta et viginti millia florenorum, Curatores Academiae, eorumque conſilio et hortatu Ordines Hollandici, nihil omittebant, quo efficeretur, ne generoſae *Moggii* voluntati ſatisfieret, neque adeo

(*b*) Rem narrant *D'Orville* Orat. in centeſimum natalem Illuſtris Athenaei Amſtelodamenſis, pag. 16—19, *Wagenaar*, Beſchryving van Amſterdam I Deel, bl. 522, 523, II deel, bl. 370, 371, et *van Mieris*, Beſchryv. van Leijden II deel, bl. 569.

(*c*) Legatur iterum *van Mieris* l. c., inprimis in Handveſten en Privilegien der ſtad Leijden, bl. 553—577.

adeo Academia exſtaret in Zeelandia. Iurene an iniuria id factum eſſet, diu multumque (*d*) diſputabatur. Unum ego quidem ſignificare volebam, Curatores quavis occaſione idonea operam dediſſe, ne quid detrimenti caperet res Academica. Quid mirum? Plerique fuerant ipſi Academiae cives laudabiles; multi, bonis artibus ad omnem humanitatem exculti, variae eruditionis laude florebant; immo vero nonnulli literarum ingeniique monumentis inſignioribus immortalitatem nominis conſequebantur. A viris tam egregiis non poterat non exſpectari omnis favor in homines literatos, omne ſtudium in rem Academicam; quae quantum debuerit aſſiduis eorum et gravibus curis, appariturum omnibus ſpero et confido, cum, ex inſtituti ratione, de eximiis auxiliis ac praeſidiis, quibus literae artes-

que

(*d*) De rebus per hanc occaſionem geſtis, quantum quidem eae publici iuris factae ſunt, qui plura ſcire deſideret, legat Brieven van *I. Guepin* en *I. Wagenaar*, achter het Leven van dezen, bl. 133—141; Nederlandſche Jaarboeken, X deels 2e ſtuk, bl. 1188—1191, Nieuwe Nederl. Jaarboeken, III deels 2e ſtuk, bl. 918—1093; Memorie tot betoog van het recht, Hunne Ed. Mog. de Heeren Staaten van Zeeland competeerende, omme binnen denzelven Lande, des goedvindende, eene Academie te ſtigten en erigeeren; Betoog van Zeelands regt tot het ſtigten eener Hoogeſchole, door *Pieter Paulus*, Leijden 1775: Bibliotheca Bremenſis nova Cl. III faſc. 1 pag. 188. Quae autem in hoc negotio acta eſſent inter paucos primores Hollandiae Zeelandiaeque, ad aures rimoſas non pervenerunt.

que ſuſtentatae ſunt et frequenter auctae, breviter ſtrictim-
que dixero.

Ad honorem Academiae bene conſtitutae quin apprime faciat Bibliotheca publica, largo librorum cuiusque generis editorum ſcriptorumque apparatu inſtructa, ad quam doctoribus et diſcipulis, ſua ut alant ſtudia, pateat aditus, ſcio ambigere neminem. Quae fuerit tenuis origo, quale per duo ſecula incrementum, quanta nunc ſit Bibliothecae Batavae praeſtantia, quam ſedula ſemper fuerit cura praefectorum (*e*) eiusdem, a tempore inde *Iani* illius *Douſae*, qui eorum primus exſtitit, ex hoc ipſo vel huic vicino loco ante me dixerunt *Heinſius* (*f*), *Burmannus* (*g*), *Fabricius* (*h*) et *Gaubius* (*i*). Quanto autem gaudio hi cu-

(*e*) Poſtquam Bibliothecae praefuiſſent *Ianus Douſa*, pater et filius, *Paulus Merula*, *Daniel Heinſius*, *Antonius Thyſius* et *I. Fr. Gronovius*, munere Praefectorum Bibliothecae, quos vocant Bibliothecarios, perfuncti ſunt ſeculo XVIII *Fredericus Spanhemius*, *Wolpherdus Senguerdius*, *Petrus Burmannus*, *Abraham Gronovius*, *David Ruhnkenius* et *Daniel Wyttenbachius*.

(*f*) In orationibus pag. 83 ſqq.

(*g*) Orationum pag. 483 ſqq.

(*h*) In Oratione panegyr. a. 1725, pag. 5 et 6 annotationum.

(*i*) Orationis panegyr. a. 1775 pag. 39, 40.

cumulati fuiſſent, ſi praeſentire potuiſſent, eamdem Bibliothecam, ab ineunte ſeculo decimo octavo valde (*k*) auctam, etiam ſeculo hoc exeunte magna veterum codicum ſcriptorum atque annotationum, quae viris ſummis debentur,

(*k*) Praeclara ad Bibliothecam facta eſt acceſſio a. 1715 ex legato *Perizoniano*; a. 1730 e ſupellectili libraria *Hulſiana*; a. 1721 e muſeo *Lipſiano*, publice Hagae Comitum diſtracto: ut patet etiam e Catalogo Bibl. L. B. pag. 492—494, 529—534. Liberalitatem eorum, qui ad annum usque 1775 Bibliothecam auctam voluerunt, paucis laudavit *Gaubius* in Orat. pan. pag. 40. Adiungam nonnulla. De legato *Papenbroekiano* et *Stolpiano* dicetur infra. Bibliothecae feliciter evenit, fortaſſe non niſi ſemel obtinuiſſe locum, quod contigit anno 1726. *Chriſtophorus van Campen*, Medicus et Iudex Bredanus, huic Academiae legaverat quidem teſtamento priori bibliothecam ſuam Medicam; ſed famam eius rei pervagatam, eo gratiorem, quod ſimilis legati beneficio hactenus non graviſa erat Academia, ſupprimebant teſtamenti recentioris tabulae, quibus Medicus iubebat, ut bibliotheca poſt mortem ſuam traderetur Bredanis. — Anno 1756 tota ſupellex libraria *Proſperi Marchand*, uti teſtamento voluerat, ceſſit Bibliothecae Leidenſi. — Libros ſuos Anglicos et numos aliquot hiſtoricos anno 1760 Academiae legavit teſtamento *Richard Harris*, Centurio Britannicus. — *Gerardus Riemersma*, I. V. D., Senatum Academicum ſcripſerat heredem ſuorum bonorum omnium, ſub tot tamen tamque diverſis conditionibus, ut Senatus, cum ipſe ſolus ad eas deſcendere neutiquam poſſet, anno 1770 ac ſequenti multum deliberaret de hereditate adeunda vel repudianda. Metus erat multarum ac gravium litium, e teſtamento adiectisque conditionibus oriundarum. Quocirca anno 1772 de luculenta hereditate transactum eſt cum defuncti conſanguineis heredibusque legitimis, hac lege, ut pars hereditatis, ad decem et ſex millia florenorum, cederet Senatui Academico, et ut ea ſumma diſtribueretur in Profeſſorum ordines quatuor, Facultates vulgo vocantur, quorum quisque annuos reditus ſuae partis impenderet emendis libris in uſum publicae Bibliothecae.

tur, copia eximie locupletatum iri. Etenim e *Schultenſia-na* bibliotheca (*l*) in publicam, iure emtionis, pars magna codicum ſcriptorum Orientalium migravit, quos *Schultenſii*, avus et pater, longa annorum ſerie undique congeſſerant. Publico item aere acquirebantur libri quam plurimi, aut ſcripti, aut collatione veterum codicum notisque eruditorum hominum aucti, quorum ante domini fuerant *Gronovii* (*m*), *Schultingius* (*n*), *Burmannus* (*o*), *Schraderus* (*p*), *Hemſterhuſius* (*q*), *Ruhnke-nius*

(*l*) Vid. Oratio *Scheidii*, a. 1793 habita, pag. 13 (*).

(*m*) Quando pars minime poſtrema bibliothecae *Gronovianae*, hoc eſt, quam *Ioannes Fredericus*, *Iacobus*, *Laurentius Theodorus* et *Abrahamus Gronovius* collegerant, anno 1785 vendebatur, ex ea libri quam plurimi, ſive MSS., ſive ob adſcriptam lectionis varietatem e veterrimis codicibus praeſtantiores, ſive notis MSS. doctorum hominum ditati, parvo pretio vindicabantur Bibliothecae publicae. Conf. Vita *Ruhnkenii*, pag. 191, 192. Supellectili huic librariae *Gronoviorum* ſaepe ſtatutum erat pretium triginta vel quadraginta millium florenorum, ſed venundabatur ea pretio exiguo, ne quidem ter mille florenorum.

(*n*) Loquor de duobus exemplaribus *Corporis Iuris*, quibus ſuas adſcripſerat obſervationes *Antonius Schultingius*, ſtupendae eruditionis theſaurorum nomine inſignitas. Plura legas in praefatione *Smallenburgii*, V. C., ad notas *Schultingianas* in titulos D. de V. S. et R. I., pag. 4—6; qui ſpem mihi fecit certam de reliquis elegantisſimi Antecesſoris annotationibus a ſe edendis.

(*o*) Ex bibliotheca *Petri Burmanni* ſecundi a. 1779 non pauci libri ſcripti editique, emtionis iure, in Bibliothecam Academicam traducti ſunt.

nius (*r*) et *Santenius* (*s*). Nec dubitare fas erat, quin e bibliothecis aliis, quas brevi poſt venundari iuberent heredes (*t*), Lugduno Batava acceſſionem denuo eſſet adeptura. Taceamne liberalitatem *Cornelii van Oudendorp*, Theologi ſupra vulgarem modum (*u*) eruditi, ex cuius lega-

(*p*) Idem dicendum de bibliotheca *Ioannis Schraderi*, a. 1784 Franequerae divendita.

(*q*) Etſi enim ſpes de acquirendo omni theſauro annotationum *Hemſterhuſianarum* rata facta non eſt, ut intelligi quoque poteſt e collatione eorum, quae *Ruhnkenius* in Elogio T. H. pag. 68 et *Wyttenbachius* in Vita *Ruhnkenii* pag. 132 monuerunt, multi tamen ſcriptores Graeci et Latini, quorum margini obſervationes et emendationes *Hemſterhuſius* alleverat, a. 1791 care redemti, iam in Bibliotheca publica aſſervantur.

(*r*) Tota ſupellex literata *Davidis Ruhnkenii*, locuples illa, cum optimis libris, tum ipſius adverſariis et ſcriptis, tum vero ineditis veterum codicum exemplis, anno 1799 legibus aequis illata eſt in Bibliothecam Lugduno Batavam. Conf. Vita *Ruhnkenii* pag. 67, 68, 265, 293, 294. Quanti ſint pretii exempla iſta inedita, ducta e codd. MSS. praeſtantium bibliothecarum Gallicarum, Italicarumque et aliarum, poſſim equidem adiungere, cum ipſe, brevi ante obitum *Ruhnkenii*, eo humaniter rogante et verba plerumque praeeunte, quoniam ſcribendi officio oberat dexterae manus tremor, catalogum eorum MSS. omnium lubens conſcripſerim.

(*s*) Quando bibliotheca *Laurentii van Santen* a. 1800 ſectione publica venibat, augebatur Leidenſis.

(*t*) Factum id inprimis eſt e bibliotheca *Petri Bondam*, e qua in Academicam tranſiit inſignis illa collectio veterum Grammaticorum cum collatione codicum MSS. notisque virorum eruditorum.

(*u*) Talis ille erat iudicio *Ruhnkenii* in praefatione ad *Appuleii* Metamorphoſes pag. VI.

legato partem praeſtantiorem ſupellectilis librariae, quam ſibi *Oudendorpius* pater collegerat, atque adeo luculentam copiam aut ſcriptorum codicum, aut editorum, ſed cum veteribus codicibus diligenter collatorum, atque doctorum hominum annotatione abunde excultorum, in Bibliothecam publicam tranſiiſſe (*v*), non uno ſane eſt nomine, quod impenſe gaudeamus. Utinam multitudini librorum capiendae ordinatimque diſponendae ſufficeret atrii ſpatium! Ante hos quinque et viginti annos perſuaſiſſimum *Gaubius* habebat (*w*), deſiderio novae aedis librariae et ſpatioſioris conſtruendae pleniſſime tandem, patrocinio Curatorum, iri ſatisfactum. Spem fefellit eventus in hunc usque diem. Hinc novae ſubinde exoriebantur (*x*) querelae. Quod igitur fieri nequibat ſeculo praeterito, uti-

nam

(*v*) Vana igitur non fuit ſpes *Ruhnkenii*, ibid. pag. XI. Simul ad notitiam omnium pervenerit deſcriptio huius legati, mirabuntur certe eiusdem praeſtantiam. Vix eſt ſcriptor Romanus, qui deſtituatur aut collatione codd. MSS., aut obſervationibus criticiſque coniecturis ineditis. Nec deficiunt ſcriptores Graeci, ſimili ratione illuſtrati. Memorabilis praeſertim eſt apparatus *Appuleianus*, quo quis eruditus ut quam primum utatur, literarum cauſſa optandum.

(*w*) Orat. panegyr. pag. 40.

(*x*) In Vita *Ruhnkenii* pag. 166.

nam hoc novo (*y*) Bibliotheca ex his loci anguſtiis in domicilium amplius traducatur, ordine concinno diſponatur et explicetur, atque catalogus (*z*) totius ſupellectilis librariae, quam tantopere auctam eſſe narravi, ad noſtra usque tempora perducatur!

Multa ut dicam, aut de Horto Botanico, aut de Theatro Phyſico et Anatomico, non deſideratis. Nec tamen tacenda ſunt omnia.

Poſt

(*y*) Non ita diu poſt recitatam hanc narrationem, laetus accepi, Ampliſſimos Academiae Curatores et aedes ampliores ſibi vindicaſſe, et *Meinardo Tydeman*, viro praeclaro mihique a iuventute noſtra coniunctiſſimo, demandaſſe provinciam novum Bibliothecae publicae et accuratiorem conficiendi catalogum, conſilio Bibliothecarii.

(*z*) Bibliothecae publicae catalogos quinque, variis temporibus ſcriptos, indicavit Ampl. *van Royen* in commentario MS. de origine et incremento eiusdem Bibliothecae, anno 1741 Curatoribus, quibus erat a ſecretis, inſcripto traditoque. Primus auctorem habebat *P. Merulam* a. 1607, ſed typis non excudebatur; alter a *Daniele Heinſio* ſcriptus iurisque publici factus eſt a. 1612; tertius curante *eodem* prodiit a. 1640; quartus editus eſt a. 1674, quando *Fred. Spanhemius* orationem habuit in nova auſpicia Bibliothecae Lugduno Batavae; quintus ſtudio *W. Senguerdii* et aliorum vulgabatur a. 1716, eique adiiciebatur appendix librorum, qui ab eo tempore ad a. 1741 Bibliothecae acceſſerunt.

Poft aliorum (*a*) ftudium in rem Botanicam, Hortus Academicus feculo praefertim octavo et decimo, *Boerhaavii* primum, deinde curis *Royenorum* (*b*) et *Brugmanfii*, quovis plantarum et arborum genere, ab omni telluris plaga petitarum, refertus eft atque exornatus; e fententia vero et voto (*c*) *Boerhaavii* femel iterumque dilatatus (*d*); confervandis et alendis plantis, maxime peregrinis, maior conceffa cura, et nullis parcitum eft fumtibus; a paucis autem annis ad ordinem, a *Linnaeo* praefcriptum emenda-

tum-

(*a*) Seculo nempe XVI. et XVII, *Caroli Clufii*, *Arnoldi Syen*, *Pauli Hermannus*, ac fimilium.

(*b*) Erant illi *Adrianus* ac *David van Royen.*

(*c*) Haec eius funt verba, in dedicatione Indicis plantarum in Horto Academico a. 1720: „ Publice fas fit mihi dicere, nullum in toto terrarum orbe coli Hortum, qui hunc veftrum fuperet, feu quis numerum putaverit ftirpium, aut fingularem plurium pulchritudinem, five concinnitatem ordinis confideret, unde utilitas fane uberrima dimanat. Mirabuntur, fcio, qui haec legere non faftidiunt, tam exiguo parvi Horti agello tot arctari plantas. Res tamen ipfa fe ita habet. Sed et facit interim haec penuria foli curae mihi magnitudinem profecto et anniverfarii laboris femper integrationem. Si auderem igitur, unum orarem, quando ter iam fundum a condito Horto protuliftis, ad moenia denique urbana extendere eum ut velitis: caperet ita pulchrius liberiusque aleret herbas; daret locum fpeciofis adhuc pluribus conferendis, quas promittere aufim; poftremo, decori Academiae atque Reipublicae infignius refponderet."

(*d*) *F. van Mieris*, Befchrijving van Leijden II deel, bl. 549.

tumque, Hortum Botanicum apte dispositum esse, scimus omnes.

Theatrum Anatomicum, sectioni cadaverum locus et aptissimus et amplissimus, ante triginta circiter annos ab antiquis sordibus perpurgabatur, eleganterque instaurabatur, quin etiam postremo seculi anno, ad iuvandum Anatomes studium, utiliter amplificabatur.

Ad ingressum Theatri Physici, quod erat primum anno septuagesimo quarto seculi decimi septimi dedicatum Philosophiae naturali, mechanicis instrumentis illustrandae, et a longo tempore instrumentorum optimorum ad facienda experimenta praedives est, inprimis post *'s Gravesandii* obitum, cuius supellex omnis, ad Physicam pertinens, et ea valde praestans, emtionis iure Academiae vindicabatur; ad introitum igitur istius Theatri, quotidie mecum legere potestis, illustres Academiae Batavae Curatores ac Leidenses Consules anno millesimo septingentesimo quadragesimo tertio illud instaurasse, auxisse, et pretiosissimo apparatu ornasse (*e*). Di-

(*e*) Inscriptio legi potest apud *F. van Mieris* l. c. bl. 548.

Dicamne de rebus innumeris, aut ad Anatomiam pertinentibus, aut ad Chirurgiam, aut ad Chemiam, aut ad Hiſtoriam naturalem, aut denique ad Aſtronomiam? Iſtas quidem omnes ſigillatim et verboſius a me enarrari, nemo velit. Satis ſuperque habebitur, ſi paucas et eas potiſſimas breviter perſtrinxero.

Inſtrumentis, quae ſideribus obſervandis inſerviant, ſi quid adhuc dum deſit, ſpes pulcra eſt, futurum, ut brevi adiungatur: quemadmodum quaedam inſtrumenta, de nota meliori commendanda, ſubinde ac nuperrime adiuncta eſſe, grati teſtantur Aſtronomiae cultores.

Quantum vero incrementi hoc ſeculo cepit res Anatomica! Primum enim *Iohannes Iacobus Rau*, anno decimo nono, apparatum ſuum Anatomicum omnem (*f*) teſtamento donavit Academiae. Deinde, theſaurum magni *Albini* Anatomicum, ubique celebratiſſimum, et a *Gaubio* (*g*) dictum incomparabile artis *Albinianae* Muſeum,

ac

(*f*) Vid. *Sandifort*, V. C., Introduct. in Muſeum Anatomicum pag. XIV. Deſcriptio legati *Raviani* exſtat in eiusdem Muſei vol. I pag. 3—26.

(*g*) Orat. panegyr. pag. 41.

ac perenne summi Anatomici mnemosynon, ante hos triginta annos magno pretio (*h*) Curatores coëmerunt. Neque hic finis munificentiae ipsorum. Post mortem *Gualtheri van Doeveren*, suam quoque fecerunt, soluto pretio, supellectilem egregii viri Anatomicam totam, et Pathologicorum praeparatorum, quae vocant, collectum (*i*) praestantissimum. Factum id est anno eiusdem seculi octogesimo tertio.

Diu hic desiderabatur apparatus instrumentorum Chirurgicorum publicus, inprimis eorum, quae recentior aetas sagaciter invenit. At vero defectum hunc, anno millesimo septingentesimo septuagesimo octavo, supplevit *Frederici Bernardi Albini* liberalitas, eximium suum apparatum Theatro Anatomico relinquentis (*k*), cum thesauris fraternis asservandum.

Chemice, ut *Gaubii* (*l*) verbis utar, instructiorem nacta arti-

(*h*) Conf. Cl. *Sandifort* Introd. pag. XIV, et vol. I Musei Anat. pag. 29—90, ubi supellex *Albiniana* describitur.

(*i*) Idem pag. XIV Introductionis, et vol. I pag. 98—124.

(*k*) Idem Introduct. pag. XXXVI.

(*l*) Orat. panegyr. pag. 41.

artificinam, annuisque fulta subsidiis, nihil ultra habet, quod ad pleniorem operis sui exercitationem desideret. Ita quidem ille ante annos quinque ac viginti. Quid tamen deinde accesserit, quid addi oportuerit, etiam post novos artis Chemicae adiuvandae conatus *Lavoisierii* et aliorum, si narrare velim, iure sim deridiculo. Dicant igitur Chemiae periti.

Ad dimidium circiter seculi, quamvis non pauci Batavi incredibilem dedissent operam undique colligendis rebus ex omni genere naturalibus, eiusmodi tamen (*m*) Museum Academicum erat nullum, nullum certe, quod cum ditissimis aliorum Museis compararetur. Postquam vero eius construendi consilium Curatores cepissent, dici vix potest, quantus rerum naturalium thesaurus, sed ad breve tantum temporis spatium, ex quacumque ora ac parte terrarum coacervaretur: rem istam tunc adiuvantibus munificis utriusque Indiae moderatoribus, praefectisque coloniarum Belgicarum (*n*). Cura rerum omnium, pertinentium ad histo-

(*m*) *Gaubius* l. c. pag. 42.

(*n*) Rogatu iussuque Moderatorum Societatis Indicae atque Celsissimi Principis Auriaci, Guilielmi IV, gazophylacium Academicum anno 1750 et

hiſtoriam naturalem, atque ex regionibus exteris, praeſertim ex India Orientali et Occidentali, nuperrime allatarum, committebatur *Allamando*, hoc nomine de re Academica optime (*o*) merenti. Ne autem novae hae copiae veluti defoſſae laterent, quin potius publicae ſervirent iuventutis utilitati, nova deinde condita eſt ſchola (*p*), in qua harum rerum ſtudioſi, adſpectis coram exemplis, facilius feliciusque ad accuratiorem hiſtoriae naturalis cognitionem adducerentur.

Ne

paucis ſequentibus auctum eſt, cum a Gubernatore Indiae ac Promontorii Bonae Spei, tum ab aliis.

(*o*) In tabula lignea, ad parietem Muſei adhaerente, haec legitur inſcriptio:

HIC NATVRAE THESAVRVS

et ortum et incrementi partem debet Viro Clariſſimo I. S. N. ALLAMAND, Philoſ. et Matth. in hac Academia Profeſſori, qui ſuum in eo amplificando ſtudium non putavit rectius poſſe declarari, quam luculentis eiusdem generis copiis, quas ſibimet ipſe privatim collegerat, liberaliter in commune conferendis; quam donationem Matrona Nobiliſſima MAGD. CROMMELIN poſt mortem mariti conſummavit.

Hoc CVRATORES ACADEMIAE et VRBIS CONSVLES hac tabula ad poſteros teſtatum eſſe voluerunt.

(*p*) Anno 1773 *Ioannes le Francq van Berkhey* conſtitutus eſt Lector hiſtoriae naturalis, et Cl. *S. I. Brugmans* anno 1787 eiusdem hiſtoriae Profeſſor, qui ipſe theſaurum hunc liberaliter adauxit, et cum maxime occupatus eſt in ordinando eodem Muſeo.

Ne quid diffitear, a longo iam tempore (*q*) et ad annum usque feptimum et octogefimum, unum deërat celebritati Hygeae Batavae, Nofocomium nempe clinicum, publicis fumtibus fuftentatum. Audiviftis, dicto anno, et ex hoc loco, ea de re graves amici, multis mihi nominibus colendi (*r*), iuftasque querelas, fed quae, paucis (*s*) poft diebus, prorfus filebant. Munificentia enim publica inftituebatur Nofocomium: ex quo quantum emolumenti in rem Medicam redundarit, quam eximia inde acceflerit utilitas iunioribus artis falutaris cultoribus, qui, fub

(*q*) Quod enim obtinuit locum ab anno 1704, ac deinceps, eo praefertim tempore, quo *Hermannus Boerhaave* et *Hermannus Oofterdyk Schacht* artis Medicae et Academiae laudem illuftrabant, more fuo copiofius narrat *D. van Alphen*, Befchrijv. der ftad Leijden III. deel, Naberícht, bl. 41* — 48*; merito dolens, inftitutum tam utile, tamque neceffarium, poft utriusque fummi Medici mortem, fere in nihilum interiiffe.

(*r*) *N. G. Oofterdyk*, Hermanni nepotis, in Oratione de ardua Medicinae exercendae provincia, die 8 febr. a. 1787 publice dicta, pag. 39.

(*s*) Die 10 martii eiusdem anni, in nota laudatae Orationi fubnexa, Academiae iam gratulabatur Vir Clariffimus id, quod unum deërat eius celebritati; retardatas gratulabatur ad exteras fcholas excurfiones, quae praematurae, fi non morum integritati, ftudiorum faltem progreffui nocere magis, quam prodeffe, confueverunt; gratulabatur Reipublicae Batavae de fervatis bene multis civibus, iuniorum Medicorum curae olim committendis; gratulabatur denique Medicinae ftudiofis Nofocomium clinicum.

ſub auſpiciis Medicorum (*t*) experientiſſimorum, in conſpectum aegrotantium adducuntur, morbosque et ſanandi rationem addiſcunt, exercendaeque artis peritiam longe maiorem acquirunt, hoc et eiusdem generis alia plura ut commemorem, mea dicentis perſona et Medicorum obſervantia vetare recte videtur. Ad Noſocomium iſtud egregia non ita pridem facta eſt acceſſio, per quam et Chirurgiae practicae et artis Obſtetriciae diſcendae hac in urbe magis commoda comparata eſt facultas, quae ut quotidie fiat amplior, nullis parcitur ſumtibus, nullis laboribus.

Alia inſuper res dignitati et decori huius Academiae deëſſe videbatur, ea quae vulgo Muſei nomine appellatur, copia monumentorum priſci temporis, marmorum literatorum, numismatum, ſimiliumve reliquiarum antiquitatis eruditae, hoc eſt, Graecae et Romanae. Praeclaram ex iis in rem omnem literariam proficiſci utilitatem, nemo paulo humanior eſt, quin agnoſcat. Lapidumne vero an-

(*t*) *N. G. Ooſterdyk* et *N. Paradys*, atque, poſt acceſſionem Noſocomio adiunctam, memoratamque in narratione, *M. S. du Pui*; quibus laborum ſocii et adiutores dati ſunt periti Medici et Chirurgi. — Pleniorem novi Noſocomii deſcriptionem hiſtoricam exſpectamus ab Ampliſſimo *de Malnoë*, qui eius mihi certam gratamque ſpem fecit.

antiquorum maior effet ufus et praeftantia, an numorum, variis difcrepantium inter fe hominum eruditorum contentionibus dudum agitata eft quaeftio. Pro numismatibus fententiam *Ezechiel Spanhemius*, vir cum paucis comparandus, ita dixit, ut nemo melius. Nec tamen minor, atque adeo prope maior, videbatur ufus lapidum vetuftorum *Marquardo Gudio*, *Scipioni Maffeio*, aliis. Controverfia autem non eft, quin in Academia Batava, ad medium circiter feculum praeteritum, defuerint infcriptiones antiquae, defuerint item, etiam diu poft, numi veteres.

Verum enim vero defectum literatorum marmorum aliarumque venerandae antiquitatis reliquiarum, quod valde gaudemus, tandem fupplevit *Gerardus Papenbroekius*, talium monumentorum peritus exiftimator, fupellectilemque antiquariam omnem, multo labore et aere undique conquifitam, generofa liberalitate voluit, ut Academia Leidenfis tamquam fuam perennatura integritate (*u*) confer-

va-

(*u*) Orationem de veterum infcriptionum et monumentorum ufu legatoque *Papenbroekiano*, anno 1745, habuit *Franciscus Oudendorpius*, ediditque, anno fequenti, brevem veterum monumentorum ab Ampliffimo viro *Gerardo Papenbroekio* Academiae Lugduno Batavae legatorum defcriptionem-

in

varet, neque tanti thesauri conspiciendi admirandique occasio antiquiquitatis aestimatoribus deësset unquam. Quo exemplo, ut excitabatur unus item et alter (v), si plures alii excitentur, ut eiusdem generis monumenta, privatis

suis

in duas partes divisam, quarum prima Graecos Latinosque titulos et anaglypha continet, secunda statuas, imagines, *cet.*, complectitur. Istius descriptionis exemplum cum notis MSS. ipsius *Oudendorpii*, ex legato eruditi filii, nunc servatur in Bibliotheca publica.

(v) *Petrus Hollebeek*, Ecclesiastes Amstelodamensis, qualiacunque eius generis monumenta, Smyrnâ ad ipsum missa, Academiae donavit. Vid. *Oudendorpii* orat. p. 38, et descript. leg. Papenbr. pag. 78, 79. Fit quoque ibid. pag. 67 mentio doni, quo legatum Papenbroekianum auxit *Hieronymus de Bosch*, vir honestissimus; quem fuisse eruditae antiquitatis valde studiosum, intellexi ex ipsius nepote et cognomine, qui est hoc tempore Academiae Curator. — Post editam Oudendorpianam descriptionem legati *Papenbroekiani*, Museo Academico varia antiquitatis monumenta, dono aliorum, addita sunt: de quibus, forte, plura in appendice huius narrationis. — Adiungam epigraphen, honori *Papenbroekii* positam in Museo, scriptam ab *Oudendorpio*:

CIƆIƆCCXLV.
AET. MEM.
ET HONORI AMPL. VIRI
GERARDI PAPENBROEKII
AMSTEL. VRBIS SCABINORVM
OLIM PRAESIDIS
OB GRAECA LATINAQVE ANTIQVITATIS
MONVMENTA
ACADEMIAE LVGD. BAT. TESTAMENTO LEGATA
POSVERVNT
ACAD. CVRATORES ET VRBIS COSS.
L. M. Q.

fuis in Mufeis latentia, in Mufeum publicum importari curent, famam nominis fui ad pofteros propagabunt, atque fingularis munificentiae laudatorem talem nancifcentur, qualem, ante annos quinquaginta et fex, *Oudendorpium* nactus eft *Papenbroekius*.

Et vix plures quinque annis funt, cum difciplinae cuiusvis apparatui inftructiffimo, librorumque copiis et lapidibus literatis, demum a Curatoribus eft adiuncta numorum antiquorum (*w*) collectio minime contemnenda. Cum autem longus annorum ufus, in conquirendis optimis veterrimisque et rariffimis numismatibus plerumque fit neceffarius, vehementer cupio et opto, ut quis, liberalitatis fuae magnificentia, contrarium iubeat effe verum, atque fic efficiat, ut in Mufeo numario huius Academiae abunde inveniant, quo fe ipfi oblectent rerum iftarum intelligentes, antiquitatisque ftudium, nemini non utile, fummopere provehatur.

Ne-

(*w*) Collectionis numariae catalogum anno 1799 adornare inftituit *G. I. Voorda*, Confularis Leovardienfis, rerum domefticarum curandarum cauffa eo tempore hac in urbe commoratus.

Nefas ſit, eorum tacere munificentiam, qui, ſeculo proximo, teſtamentorum tabulis iuſſerunt, ſua ut pecunia vel diſciplinae alerentur, vel ſtudioſa iuventus ſuſtentaretur. Grati certe animi teſtificationem poſtulat *Ioannis Stolpii* (*x*) liberalis voluntas, qua factum eſt, ut a viris eruditis, veri et iuſti amantibus, quam plurimae conſcriberentur diſſertationes, ad Theologiam naturalem ac doctrinam morum pertinentes, dignaeque iudicatae, quae aut praemio ornarentur, aut ſaltem in publicam (*y*) exirent lucem. An ſilentio praetermittam aut legatum *Iacobi Pe-*

ri-

(*x*) Legavit is decem millia florenorum, cuius pecuniae reditus annui, alterna vice, cederent libris pro Bibliotheca publica coëmendis, et cudendo numo aureo, ſcriptoribus donando, qui ad quaeſtiones, a curatoribus legati proponendas, optime reſpondiſſent. Univerſa legati ratio et laudabile conſilium poteſt intelligi e teſtamento *Stolpii*; quod exſtat in Handveſten der ſtad Leijden, bl. 584—598.

(*y*) Ex eo genere erant diſſertationes virorum doctorum *Perrenot*, *van Ooſten de Bruyn*, *Hulshof*, *Hennert*, *Wyttenbach*, *Cras*, *Manger*, *de Kruyff*, *Luzac*, *Meyer*, *Toellner*, *Hottinger*, *Fontaine*, *Dryfhout*, *Gratama*, *Pap de Fagaras*, aliorum: quibus tamen adſcriptam nolim diſputationem *Schwabii*, quae a. 1785 praemium reportavit, et anno ſequenti edita eſt. Quandoquidem certo novi, iſtius diſſertationis praemio condecoratae cauſſa, Academiam Batavam a quibusdam, nominatim Helvetiis, ignominia et infamia notatam eſſe; ut eiusdem conſulam honori, paucis monebo, tantum abfuiſſe, ut Profeſſores omnes argumentum iſtius libelli probarent, ut contra plerique, neque ii ſoli Theologi, ſed etiam aliarum diſciplinarum Doctores, et privatim et publice ſignificarent, valde ſibi diſplicere magnam

diſpu-

rizonii (z), literis humanioribus adiuvandis deftinatum; aut *Samuelis de Zee* (a) et *Bernhardini de Moor* (b), in gratiam futurorum Theologorum, five Batavorum, five Li-

difputationis Schwabianae partem, non modo iniquae in doctrinam a Reformatis receptam, verum quoque in omnem religionem Chriftianam, cui quidem ut vis hoftilis inferretur, noluit profecto *Stolpius*, vir optimus. Quodfi autem *Schwab* vera omnia fcripfit, religio Chriftiana parum aut nihil differt a religione Ethnica, puriori fcilicet ea, quam in doctrinae Chriftianae locum fubftituere et fupponere ab aliquo tempore quidam conati funt. Nec ego, nec alii, mutavimus fententiam, poft lectas inanes querelas de quorumdam malignis cavillationibus, criminationibus, et calumniis.

(z) Promovendo bono reipublicae literariae, legavit *Perizonius*, a. 1715, viginti millia florenorum: e quorum reditu quotannis trecenti floreni cederent per feptem annos continuos alicui literarum politiorum ftudiofo, cui rationem et ordinem ftudiorum, et quantum parti cuilibet dandum effet temporis, aliaque diligenter et accurate praefcripfit; pecunia reliqua in libros, maioris praecipue pretii, nec a privatis hominibus facile comparandos, a curatoribus legatl impenderetur. Conf. *Schultingii* Oratio in obitum *Perizonii*, pag. 46. Qua de cauffa apographum tabularum teftamenti *Perizoniani* fervetur a Senatu Academiae Franequeranae, quod monet *Vriemoet* in Athenis Frifiacis pag. 635, fcimus omnes.

(a) Poftquam per omne mare cucurriffet *Samuel de Zee*, utrasque in Indias penetraffet, et fortunam adverfam effet eluctatus, partem bonorum, quae diligentia et parfimonia fibi paraffet, confecravit piis ufibus, quos vocant, et legato huic Academiae a. 1724 donavit decies mille florenos, e quorum reditu annuo ftudiofi Theologiae fuftentarentur. Vid. *Fabricium* not. ad Orat. panegyr. pag. 7, et *van Mieris*, Befchrijving van Leijden I deel, bl. 358, 359.

(b) Teftamento voluit Cl. *de Moor*, ut poft mortem, quae accidit a. 1780, reditus quatuor millium florenorum diftribuerentur anno quoque Lithuanis, ftudii Theologici cauffa Leidam adventantibus.

Lithuanorum, aut denique viduae *Steynianae* (*c*), quae, ad inſtar mariti ſui, quondam dignitate Curatoris Academiae perfuncti, de eadem bene mereri cupiens, variarum diſciplinarum ſtudioſis pluribus praeclarum in modum benigne faciebat.

Quod ante duo ſecula fundatum eſt et ſolemni pompa inauguratum (*d*), Collegium Theologicum innumeros ſpatio centum annorum fovit aluitque iuvenes, publice deinceps utiles (*e*) et coetibus Chriſtianorum et Athenaeis, tam

(*c*) Matrona nobiliſſima *Cornelia Schellinger*, vidua *Petri Steyn*, Hollandiae ac Weſtfriſiae Ordinum Conſiliarii et Syndici ſupremi, mortua anno 1783, teſtamenti tabulis anno 1774 iuſſerat, ut definito ſtudioſorum numero, literis et artibus in Academia Leidenſi navantium operam, per quinque annos ducenti floreni annumerarentur.

(*d*) Factum id eſt die 6 Octobris a. 1592. Legendus *Fabricius* l. c. pag. 6, 7, aut potius *Orlers*, Beſchrijvinge der ſtad Leijden bl. 219 – 235, qui non neglexit orationem, eodem die Belgice habitam a praeſtantiſſimo *Iano van Hout*, Magiſtratibus Leidenſibus tunc a ſecretis, quo item munere dudum functus erat in Senatu Academico, ab a. 1581. Quam vellem, orationi Belgicae Latinam adiunxiſſet diligentiſſimus *Orlers*, eo tempore habitam a *Iohanne Kuchlino*, primo Collegii Theologici Praefecto.

(*e*) Tales fuere, ut e multis paucos commemorem, *E. Palairet*, *P. Curtenius*, *A. 's Gravezande*, *I. T. Elsnerus*, *G. I. Lette*, *G. Kuipers*, et *C. G. Woide*; nec deſunt hodie in Patria noſtra, qui in eodem Collegio vixiſſe ſe et literis navaſſe operam, laeto gratoque animo agnoſcant. Non minus ſeculo XVIII, quam ſuperiori, eventu comprobatum eſt, quod ſua

tam exteris, quam patriis, nec tamen omnes eadem laude dignos, quamvis (*f*) Praefecti optimi nihil eorum omitterent, quibus cunctorum alumnorum commoda vera omni ex parte augerentur. Quae fuerit ab aliquo tempore Collegii istius conditio, vel quae hodie sit, vel quae propediem (*g*) futura, dicere iam non attinet. Prudentia vero Am-

sua in oratione inedita dixit *Kuchlinus*: „ Quemadmodum Ecclesiis hoc Collegio de viris idoneis potest prospici, ita et Scholis ingens hinc exspectanda utilitas. Hinc Theologiae sanctae, artium liberalium et linguarum Professoribus qui sunt cum laude et fructu successuri, prodibunt. Hinc docti, laboriosi et fidi paedagogiorum moderatores emergent, qui ab incunabulis doctrinam veritatis coelestis, et Latinae et Graecae linguae, Grammatices, Dialectices et Rhetorices rudimenta pueros docebunt. Quin hoc Collegium, DEO laboribus docentium et discentium annuente, dabit DD. Ordinibus Collegii ipsius Regentes et Inspectores, ut, qui recte prius parere didicerunt, tutius alumnis regendis et dirigendis praeficiantur: sic aliunde accersere non erit opus; gloriosius in sinu Patriae gignentur et educabuntur."

(*f*) Seculo XVIII Collegio Theologico fuere Praefecti, vulgo dicti Regentes, *Hermannus Witsius*, a. 1707 *Petrus Hollebeek*, a. 1709 *Robertus Aemilius*, a. 1730 *Albertus Schultens*, a. 1750 *Iohannes Iacobus Schultens*, et a. 1779 *Carolus Boers*. Eodem illo tempore Praefecti vicarii, Subregentes appellati, erant *Petrus Hollebeek*, a. 1707 *Robertus Aemilius*, a. 1709 *Iohannes van Rouveroy*, a. 1720 *David Knibbe*, filius, a. 1748 *Petrus Couwenburg du Bois*, a. 1762 *Adrianus Munnekemolen*, et a. 1788 *Guilielmus Te Water*.

(*g*) Quae nuper admodum gesta sunt, etsi ad narrationem rerum Academicarum seculi XVIII non videntur pertinere, pertinent tamen, habita eorum ratione, quae ante acciderant. Etenim ab anno 1793 animus erat

Ampliſſimorum Curatorum fretis, ſperare nobis licet, futurum, ut e mutanda huius inſtituti ratione parum aut nihil capiat detrimenti vel res publica ſacra, vel Academiae ſplendor et utilitas.

Tametſi res paucorum privata queat videri, tacendum non opinor, ante hos novem annos eſſe initam (*h*) ſocie-

Curatoribus Academiae, de Collegio Theologico, iam tum ruinam aedium minitante, ea Ordinibus Hollandiae proponere conſilia, ex quibus antiquum hoc virtutis ac pietatis Batavae monumentum, tamquam ipſa vetuſtate collapſum, aboleretur, alumni tamen, ratione alia aere publico ſuſtentati, in hac Academia curam in literis ponerent. Quod eo tempore, quacumque de cauſſa, non probabatur ab omnibus, anno primo ſeculi novi tandem probatum novimus. Intelligitur ex his, non nova prorſus de hac re conſilia Curatorum iudicari oportere, ſed ipſos feliciter perfeciſſe, quod ante effici non poterat. — Nec ſpem, quam eſſe ſignificabam in narratione, deſtituit adhuc eventus, nec deſtituet unquam, ſi DEVS preces noſtras non averſetur.

(*h*) Die 26 novembris a. 1791 primnm deliberari coeptum eſt de ſocietate in commodum viduarum, a Profeſſoribus Leidenſibus relictarum. De iſto negotio poſtquam inter ſe conſultaſſent et Senatui Academico lumen praetuliſſent tres Senatores, paucorum dierum ſpatio leges ſocietatis, iam inſtituendae, et ſcribebantur, et emendabantur, et die 21 ianuarii a. 1792 ſanciebantur. — Cum *Petrus Huguetan van Vryhoeven* legaſſet Academiae Leidenſi quingentas libras ſterlingicas, de adeunda iſta hereditate anno 1792 ac deinceps controverſia naſcebatur Curatores inter et Senatum Academiae. Tandem de compacto pars altera legati tradita eſt Senatui, ceſſitque aerario ſocietatis, de qua dixi, pars altera pervenit ad Curatores, ſed qui eamdem, ornandae rei Academicae ergo, in illud aerarium item re-

cietatem, cui cura fublevandi aliqua ex parte viduas Profefforum in hac Academia, quotquot eidem fodalitio dederint nomen, cordi effet, non modo laudabilem illam, fed ita probatam quoque Curatoribus, pulcre intelligentibus, non minus eam prodeffe poffe decoribus Academicis, quam hominibus fingulis, fuum ut favorem huic fodalitati non negarent, quin luculentam afferrent acceffionem ad illius aerarium, quod et iis et omnibus aliis, reipublicae Academicae cauffa, velim femper commendatum.

Audiviftis hactenus, quibus praefidiis, feu novis, feu inftauratis auctisque, haec Academia feculo proximo creverit et adiuta fit. Sed forfitan quaeratis: nihilne igitur eorum, quae quondam exftiterunt, hodie defit?

Cum rara noftri temporis felicitas effe videatur, ut inge-

referri a. 1795 benigne ac liberaliter voluerunt. — Accedebat a. 1797 extremo legatum, a nobiliffima Matrona *Catharina Maria Wierman*, vidua *Simonis Drolenvaux*, Confulis Leidenfis, huic focietati relictum; atque a. 1800 donum *N. G. Oofterdykii*, V. C., in gratam memoriam, fe per annos quinque et viginti provincia docendae Medicinae hic perfunctum effe. Si per integrum feculum XIX ita augebitur aerarium, ut eft auctum annis octo poftremis feculi XVIII, femper erit, quod laetentur Mufae Leidenfes de condita hac focietate.

genii acies assiduo et quotidiano labore nunquam hebescat, nec torpor, literis impallescendo contrahi solitus, modo tam periculoso debeat excuti; quis vestrum aegre ferat, vix ulla amplius superesse sphaeristerii vestigia? quis nostra aetate contendat, ad valetudinem prosperrimam tuendam esse illud tantae utilitatis, quantae a paucis censebatur? De *Vespasiano* quod narrat *Suetonius* (*i*), non ignoro; sed is in sphaeristerio fauces ceteraque membra sibimet ad numerum defricabat, et, ad conservandam sanitatem, inediam unius diei per singulos menses interponebat.

Dolendum magis est, unam hodie deficere rem, quae, si adesset, et doctrinarum studia promoveret, et libros praestantiores edendi opportunitatem praeberet pulcriorem, et famae huius Academiae ubique locorum propagandae inserviret. Loquor de Typographia Academica (*k*), quae si exi-

(*i*) In Vespasiano cap. 21. — Exemplo aliorum, pro voce Belgica *Maliebaan* dixi *Sphaeristerium*. Recte, an secus, non disputo. Alii vocant *Xystum*.

(*k*) Dudum erant, suntque adhuc dum, Typographi Academiae. Non est hodie Typographia Academica, hoc est, quae impensis publicis sustinetur. De publicae Typographiae officina a. 1725 mentionem faciebat *Fabricius* in Oratione Panegyr. pag. 14, monebatque in notis pag. 8, celebrem

exiſteret, non certe hac in urbe typorum machinae deſiderarentur, quae ſunt neceſſariae, ut opus elaboratum, et quod unum omnium eruditiſſimum (*l*) dicere non vereor, in publicum queat exire. Attamen, ne quid diſſimulem, laudabili Curatorum et munifica cura factum eſt, ut, paucis abhinc annis, ſplendidum ederetur opus, Muſeum Anatomicum (*m*) Academiae Lugduno Batavae, deſcriptum a celeberrimo *Sandifort*, cui, et de egregia Muſei illius deſcriptione, opere ad Academiae gloriam valituro (*n*), et, per

brem eam olim extiſtiſſe typis Plantinianis, Raphelengianis, Elzevierianis, et eo tempore Petri van der Aa, de bonis literis praeclare meriti edendis theſauris Antiquitatum Graecarum Graeviano, Romanarum Gronoviano et Italicarum Burmanniano.

(*l*) Loquor de *P. E. Iablonskii*, unius omnium ſeculo XVIII Theologorum eruditiſſimi, opuſculis editis et ineditis, praeſertim de collectione vocum Aegyptiacarum, quarum apud Veteres mentio occurrit, exquiſitae opere doctrinae. Conf. Cl. *Wyttenbachius* in Vita *Ruhnkenii* pag. 191. Niſi in officinis Typographicis Leidenſibus defuiſſent formae literarum Copticarum, tantae eruditionis theſaurum, vix alicui viſum, tam diu latere non ſiviſſem.

(*m*) Duobus voluminibus, forma maxima excuſis, prodiit a. 1793. Seu typorum habeatur ratio, ſeu chartae, ſeu tabularum aeri inciſarum, quae ſunt numero 136, ſeu denique deſcriptionis et introductionis, opus apprime ſplendidum et eſt et habetur.

(*n*) Verba ſumta ſunt ex inſcriptione, quae legitur in monumento argenteo, atque integra haec eſt: QVANDOQVIDEM. EDVARDVS. SANDIFORT. V. C. DEMANDATAM. SIBI. MVSEI. ANATOMICI. DESCRIPTIONEM. OPVS. AD.

per hanc occasionem, etsi ea res ad seculi, quod vivimus, initia pertinet, de Filio (o), ad docendam Anatomen nuperrime vocato, publice gratulor.

Dolendum praeterea est, quod magis ac magis in desuetudinem abierit mos antiquus edendi orationes omnes, solemniter hic habitas, easque tales, quibus plausus bene promeritus a cuncto dabatur consessu, dignas adeo, quae, aut propter argumenti gravitatem, aut ob elegantiam sermonis, aut utroque de nomine, ab hominibus eruditis, alibi viventibus, attente legerentur ac probarentur.

Nec minus dolendum est, cum id fiat magno detrimento historiae Batavorum literariae, cuius perinsignem usum in quovis disciplinarum genere agnoscimus omnes, dolendum

AD. ACADEMIAE. GLORIAM. VALITVRVM. EGREGIE. PERFECIT. OMNINOQVE. PROFESSIONEM. SVAM. ORNAVIT. ORNAT. CVRATORES. ACADEMIAE. BATAVAE. ET. CIVITATIS. LEIDENSIS. COSS. EVM. HOC. PRAEMIO. DONARVNT.

(o) *Gerardus Sandifort*, ab aliquo iam tempore Prosector in Theatro Anatomico, et Clarissimi Patris adiutor, die 2 februarii a. 1801 constitutus est Professor Anatomiae extraordinarius, habuitque d. 28 septembris orationem de accuratioris et subtilioris Anatomes studio Medicis et Chirurgis maxime commendando.

dum idcirco eſt, ſolemnitatem funebris laudationis virorum praeſtantiorum ex Academiis veluti exſulare et expulſam (*p*) eſſe. Intelligebant id huius Academiae Curatores, Profeſſoribus defunctis parentari (*q*) volentes; recte exiſtimabant, parentalia haec apta eſſe conſervando et augendo Academiae ſplendori; quo autem iure ſtatuerint, orationes funebres habendas eſſe, invitis etiam heredibus, immo vero quamvis Profeſſores adhuc ſuperſtites id honoris genus deprecati eſſent, non disquiram. Res difficilior eſt, fateor, eos pleno ore laudare, quos novimus et natos eſſe et mortuos, auditoribusque ſuis de ſcripto praelegiſſe, quae ipſi iuvenes bene vel ſecus ab aliis accepiſſent, ceteroquin vix quidquam laudabile perfeciſſe, ſed per totam vitam veluti in tenebris latuiſſe. Si quis unquam ex iſto hominum genere in ordinem Profeſſorum Leidenſium ſeculo praecedente relatus ſit, dubio tamen caret, plu-

(*p*) Non longe abeſſe tempus videri, quo omnem privatae eloquentiae exercitationem, omnem publicarum concionum et funebrium laudationum ſolemnitatem ab Academiis exſulantem et expulſam dolituri ſimus, a. 1715 dicebat *Petrus Burmannus* in Oratione de publici humanioris diſciplinae Profeſſoris proprio officio et munere, pag. 27.

(*q*) Decretum hoc factum eſt d. 8 novembris a. 1719.

plurimos per idem illud tempus, quibus non (*r*) parentatum eſt, nominis immortalitatem conſecutos eſſe, eosque perdignos, quorum memoria concione funebri celebraretur, quo facilius in ipſorum vitas, tamquam in ſpeculum, inſpiceret poſteritas, atque ex iis ſibi ſumeret exemplum.

Niſi brevitatis promiſſae eſſem memor, multa alia narrarem, cum laeta, tum triſtia. Unum eſt, quod reticere nolim. Quamvis affirmare non audeam, qui in hac Academia honores doctoris conſequerentur, eos omnino omnes iuris utriusque, quod vocant, fuiſſe valde peritos, gremio tamen velut ſuo edidit alma mater Batava, per totum ſeculum, viros magnos, omnis doctrinarum generis apparatu in-

(*r*) Noluere, ex gr., aut ipſi, aut conſanguinei, aut heredes alii, ut conciones funebres haberentur in memoriam *G. Bidloo*, *I. Voet*. *S. van Til*, *I. Gronovii*, *W. Senguerdii*, *G. Noodt*, *I. Wittichii*, *G. I. 's Graveſande*, *S. Haverkamp*, *H. Ooſterdyk Schacht*, *I. Weſſelii*, *I. I. Vitriarii*, *T. H. van den Honert*, *F. van Oudendorp*, *P. van Muſſchenbroek*, *I. Alberti*, *G. Scheltinga*, *I. Lulofs*, trium *Schultenſiorum*, utriusque *Albini*, *A. van Royen*, *H. D. Gaubii*, *T. Hemſterhuis*, *L. C. Valckenaer*, *G. van Doeveren*, *I. D. Hahn*. *E. Scheidii*, *D. Ruhnkenii*, ac multorum aliorum. Tempore inaugurationis novi Rectoris, die 12 iunii a. 1778, praemittebat *D. van der Kemp* oratiunculam de iuſtiſſimis dolendi cauſſis, quas habet Pallas Batava, quod ſibi publicos et defunctis Rectoribus haberi ſolitos honores ſuo *Friderico Bernardo Albino* perſolvere non licuerit. Nemini Profeſſorum, quantum recordor, poſt annum 1758 parentatum eſt.

inſtructos, cives quondam ſuos et alumnos dilectos, deinde iuri dicundo et Reipublicae adminiſtrandae regundaeque aptos, rebus pro Patria domi foriſque, tempore pacis ac belli, praeclare geſtis illuſtres, atque in id operam naviter conferentes, ut veram Religionem, ſalutem Patriae, auream Libertatem, integram potius et auctam poſteritati relinquerent, quam ſua culpa diminutam et violatam. Nominibus eorum recenſendis, etſi dignis, quorum memoria grato civium animo nunquam non conſervetur, ſuperſedendum eſt, ne aut iis numerandis narratio fiat multo iniucundior, aut etiam, memorandis aliis, aliis ſilentio praetermittendis, in invidiam fortaſſe adducatur.

Et ſane, eo certe laudum cumulo gloria Muſarum Batavarum aucta eſt,hanc civitatem habitam ſemper eſſe cultiſſimorum ingeniorum matrem, prodiiſſeque ſeculo praeterito ex hac Academia aliarum Academiarum ac regionum illuſtria decora et praeſidia, ita quidem, ut vix ulla in cultiori, qua patet, Europa gens ſit, quae non huic Academiae praeſtantiores debuerit debeatque adhuc dum cuiuscumque doctrinarum formulae doctores, celebritatis ſuae partem aliquam cum hac ingeniorum palaeſtra, in qua iuvenes literis ar-

tibusque eruditi essent, grata mente communicantes. Ne quid dicam de praeclaris et huius (*s*) et ceterorum (*t*) in Patria Athenaeorum ornamentis; ne sigillatim enumerem viros eruditos, qui, iactis in hac civitate studiorum fundamentis, aut Academias exteras aut generatim Rempublicam literariam (*u*) ornarunt et cum maxime ornant; ne commemorem alios, qui, etsi ad omnem humanitatem alibi ter-

(*s*) Plerique Professores, seculo XVIII literarum et disciplinarum docendarum in hac Academia provinciam nacti, sua in iuventute iisdem Leidae operam navarunt.

(*t*) Ne iterum apponam nomina virorum celeberrimorum, supra pag. 12 et 13 iam memorata, Palladis Batavae alumnis debent annumerari *A. Driessen*, *C. Vitringa*, *Fil.*, *G. ab Irhoven*, *P. 's Graeuwen*, *P. Chevalier*, *H. Cannegieter*, *C. Segaar*, *P. Bondam*, *G. de Wind*, *I. D. van Lennep*, *H. Tollius*, *I. F. Hennert*, *P. Luchtmans* *M. van Geuns*, *A. Bonn*, *P. C. Cras*, *E. Wassenbergh*, *R. Forsten*, *I. H. van Swinden*, *C. W. de Rhoer*, *I. Willmet*, *I. Bleuland*, *A. Chaudoir*, *S. I. van de Wynpersse*, *E. I. Greve*, *E. I. Thomassen à Thuessink*, *C. P. Schacht*, *S. I. van Geuns*, *I. H. Pareau*, *I. Mulder*, *R. W. Tadama*, *G. van Lennep*, *R. Terpstra*, *C. Franssen van Eck*, alii, in Academiis et Athenaeis Belgicis in ordinem Professorum relati: quorum alii dudum mortui sunt, alii in ipso flore aetatis paucos ante annos a vita excesserunt, alii superstites sunt et literas ornant.

(*u*) Ex eo genere fuere, ut e multis paucos commemorem, *Ericus Benzelius*, uterque, alter Sueciae Archiepiscopus, alter Episcopus Scaniae, *Thomas Shaw*, *H. S. Reimarus*, *A. Haller*, *I. Pringle*, *I. F. W. Ierusalem*, *I. I. Reiske*, *I. N. Lieberkuhn*, *N. G. Schroeder*; *A. Trembley*, *E. Lamberg*, *I. P. Berg*, *F. de Jean*, *A. I. Arnoldi*.

terrarum ante informati, ad tempus tamen (*v*) in hac Academia commorari voluere, non tantum, ut ſibi cum viris ſummis uſus eſſet et conſuetudo, verum etiam, ut per ipſos in literis ac diſciplinis proficiendi nanciſcerentur occaſionem; ne igitur haec et ſimilia tangam, nemo eſt, quin ſciat, ut e multis uno duntaxat utar exemplo, e ſchola *Boerhaaviana* profectum eſſe *Swietenium*, dictum per excellentiam diſcipulum *Boerhaavii* (*w*), immo vero alterum *Boerhaavium* (*x*). Tanti nominis cive ſuperbiat Academia Batava, caput efferat urbs Leidenſis, quae per integrum ſeculum vix tulit quempiam aut fama fortunaque celebriorem, aut auctoritate graviorem, aut humanitate politiorem, dignum adeo, cui, gloriam magis aſſecuto, quam petenti, etiam in loco natali eademque in aede, in qua *Boer-*

haa-

(*v*) Pertinent huc, ex gr., *P. E. Iablonski*, *C. Linnaeus*, *A. F. Pallas*, *S. Musgrave*, *I. Z. Platnerus*, *F. T. Rinck.*

(*w*) A Cl. *Saxio*, part. VI Onom. Lit. pag. 389, 390. In monumento, quod *Gerardo van Swieten* Vindobonae poni voluit Maria Thereſia Auguſta, dicitur *procuraſſe ſcientiarum artiumque inſtaurationem.* Vid. *D. van Alphen*, Beſchrijv. van Leijden III deel, bl. 23*.

(*x*) Hoc nomen, quo nihil maius dici poteſt, ei attribuitur ab *Erneſti* in Opuſc. orator. pag. 357, et a multis aliis, ut monet in ipſius vita *Bruckerus*, in Pinacotheca virorum literis illuſtrium, decad. X. n. 1.

haavii et *Camperi* monumenta ſepulcralia cernuntur, honorarius tumulus quam primum excitetur.

Vos, Auditores, ſedeatis iudices, queatne poſt ſeculum decimum octavum exactum de Leida affirmari, quod centum ante amplius annis dixit (*y*) teſtis pergravis, et cuius oblivionem nulla annorum diuturnitas inducet, magnus *Graevius*: „ Hanc urbem prae ceteris nobilitavit, et ſuper omnes extulit illuſtriſſimum et auguſtiſſimum illud ſapientiae et omnis doctrinae ſacrarium, maximum orbis muſeum, in quo plures viri ſummi, qui principatum ingenii et eruditionis tenuerunt, floruere, quam in ceteris omnibus Europae Academiis. "

Vos iudicatote, ſitne annus natalis Academiae centeſimus et quinquageſimus, ritu ſolemni, merito celebratus anno ſeculi, quod praeceſſit, quinto et vigeſimo, itemque, quinquaginta poſt annis, dies Academiae natalis duceteſimus, ſplendida tam pompa, maior ut vix poſſit cogitari,

(*y*) Orationum pag. 331.

tari, ſed quam teſtis oculatus (z) diligenter ita deſcripſit, ut, eam ſi vellem narrare, inutili opera actum agerem.

Veſtrum quoque ſit iudicium de hominibus, paucioribus tamen iſtis, nec vix dignis ira Palladis Batavae, eo usque ſeculo ſuperiori extremo inſanientibus, Academiam ut ſublatam cuperent, iura eius omnia in perpetuum abrogata vellent omnesque immunitates ſimul deletas, quin etiam literarum expulſionem et fugam, quaſi malorum omnium remedium, imprudenter ac ſtolide optarent, neque meliores Senatoribus iſtis Romanis (a), qui cenſebant, Praetor ut animadverteret curaretque, Romae ne eſſent Philoſophi et Rhetores, neque diſſimiles Ptolemaeo Phyſconi, qui, cum rerum potitus eſſet, literas omnes literatosque fertur (b), vel regno Alexandrino expuliſſe, vel certe expelli voluiſſe. O infelices ac miſeros! Bonis profecto literis Divinis humanisque, cum ſapientia virtutisque

ſtu-

(z) Edidit. a. 1775 *Bern. de Bosch*, ſermone patrio, accuratam deſcriptionem feſti Academici, eo tempore celebrati.

(a) Vid. *Suetonius* de claris Rhetor. c. 1, et *A. Gellius* XV. N. A. c. 11.

(b) Conf. *Heyne*, V. C., in Opuſc. Acad. vol. IV, pag. 438, 439.

ſtudio coniunctis, vitae ac felicitatis hominum praeſidia continentur ad omnem perpetuitatem certiſſima, finguntur ingenia, poliuntur mores, humanitas excolitur.

Leyda, ſi felix, tua dona noris!
Fida dum Muſis ſtatio vocaris,
Grata ſis! namque hinc tibi vera virtus,
Ars, honor, aurum.

Verum, ne cui veſtrum videar e narratore repente factus poëta, ſciatis, ſic dudum (*c*) ceciniſſe, cuius ſumma ſemper erit et inprimis apud Leidenſes gravis auctoritas, immortalem *Boerhaavium*.

Finem

(c) Anno 1725, in Carmine, quod eſt ſubnexum Orationi *Fabricii* et Carmini *Burmanniano*. — Propter ſimilitudinem argumenti, et ut finis mearum annotationum lectori cuique ſit pergratus, addam *Boerhaavianis* verba *Ioannis Ooſterdyk Schacht*, V. C., in Elegia in natalem Academiae L. B. CLum, quae diu rarior facta eſt, a. 1725 ſic canentis:

En! Proceres, verum tibi quîs teſtentur amorem,
Munera dant, nullo quae peritura die:
„ Accipe, ſic aiunt, certi monumenta favoris,
„ Et ſubeat muros haec Schola, LEYDA, tuos;
„ Haec Schola, quâ nomenque tuum laudesque manebunt,
„ Dum dabitur doctis artibus ullus honor:

„ Haec

Finem narrandi ut tandem faciam, Vos mihi innuere intelligo. Lubens ergo Vobis obtemperabo, et desinam in hoc voto, quod DEVS ratum ac firmum esse iubeat!

Floreant in Republica Batava literae artesque! His florentibus, Religio et Libertas, duplex Patriae dulcissimae Palladium, intaminatum conservetur, et ad posteritatem, non huius tantum, sed omnium seculorum, tradatur! Floreat Academia Lugduno Batava, testenturque secula sequentia, eam ex hoc tempore tantum crevisse, quantum et a primis natalibus et seculo decimo octavo feliciter crevit! A primo novi seculi anno magis magisque spargat ac disseminet et ad feros usque nepotes memoriam transferat perennem! Curatoribus et Doctoribus omnibus, qui nunc sunt

„ Haec Schola, quâ fructus fidei ventura Paternae
„ Posteritas largâ fertilitate feret:
„ Gloria cui cedet (nisi nos certissima fallant
„ Omina) Gymnasii, Graecia docta, tui.
„ Mox Scytha, mox Poenus, Poenoque remotior Indus
„ In tua migrabit moenia dives opum;
„ Credite". Sic fantur; nec spes lactabat inanis,
Sed Procerum probat haec omina festa dies.
Gratulor O! claro dignissima LEYDA Lyceo,
Vnde ferunt cives commoda tanta tui.
O! utinam multos perstet schola salva per annos,
Et redeat studii, qui fuit ante, vigor!

ſunt eruntque, ſuo numine atque auxilio DEVS adſit benignus et propitius, ut priſcum Academiae decus tueantur ac propagent! Studioſam iuventutem, omni bonorum genere cumulatius auctam, felicem praeſtet et beatam!

Poſt centum vero annos, ex hoc vel loco ornatiori, de rebus Academiae Lugduno Batavae, ſeculo decimo nono, iisque laetis omnibus, nullis triſtibus, verba faciat, non narrator, qualem hoc die, praeter opinionem, patienter audiviſtis, ſed perfectus numerisque omnibus abſolutus Orator!

APPEN-

APPENDIX

NARRATIONIS.

A. Consilium *Bonaventurae Vulcanii* de studio Medicinae.

B. Auctarium legati *Papenbroekiani*.

C. Series *Curatorum* Academiae Lugduno Batavae, seculo XVIII.

D. Series *Professorum* in eadem Academia eodemque tempore.

APPENDIX NARRATIONIS.

A.

Consilium BONAVENTVRAE VVLCANII (*)

De Studio Medicinae.

B. VLCANIVS PHILOBVLO SVO.

Nae ego me illi non vulgaria ἐυαγγέλια debere confiteor, Philobule doctiſſime, qui mihi, in tanta expectatione deſiderioque verſanti, ac de te, utpote amiciſſimo, dies noctesque cogitanti, literas tuas, imo te ipſum reddidit: quo nomine quam ſim gaviſus, tibi facilius eſſe arbitror coniecturis, quam mihi verbis aſſequi. Et certe quotieſcunque tuas lego, libenter amplector ſingularem tuam erga me benevolentiam, et

(*) Eſt nemo in republica literaria tam peregrinus, qui neſciat, qualis et quantus fuerit *Vulcanius*, quantumque per plures annos ornamentum huius Academiae. Prae millenis aliis unum ſufficiet teſtimonium *Petri Cunaei*; cuius oratio in obitum *Vulcanii* diu in ſcriniis latuit, et primum edita eſt a *Petro Burmanno*, ſubnexaque *Cunaei* epiſtolis. Vitam *Vulcanii* ſcripſerunt *Meurſius* in Ath. Bat. p. 103—108, *Foppens* tom. I. Bibl. Belg. p. 142, 143, et alii, quos laudavit Cl. *Saxius* part. III Onom. Lit. p. 489, 490. Ex innumeris epiſtolis a *Vulcanio* et ad ipſum ſcriptis, quae MSS. ſervantur in Bibliotheca publica Lugduno Batava, plurima adiungere poſſem; ſed duo haec praecipue pertinent ad libellum, qui nunc primum vulgatur.

 Iu-

et in mutuis amicitiae officiis conſtantiam, ita tamen, ut tibi non concedam: exoſculor dictionem tuam ita terſam et expolitam, ita ad eruditiſſimorum hominum normas fabrefactam, ut mira quadam efficacia legentis animum, ut Caecias nubes, ad ſe rapiat: denique non poſſum non admirari, et amare, incredibile quoddam et inuſitatum ingenii tui acumen, cuius beneficio, occultiſſima quaeque et abditiſſima perſpicis, et amicorum conſilia conducibilia ne ſint inſtituto tuo, an non ſint, minimo negocio exploras. Quod cum aliis multis in rebus ſaepenumero declaraveris, tum praecipue in conſilio meo, quo apud te nuper ſum uſus, ut ab continuo iſto politioris, ut vocant, literaturae ſtudio, ad ſublimiora dignioraque ingenio iſthoc, in quo formando expoliendoque natura rerum architectrix omnes vires ſuas explicaſſe videtur, te inſtigarem; efficeremque, ne tibi, ex ſolis futilibus Grammaticorum placitis, nominis immortalitatem parandam putares, ſed ex eis diſciplinis, quae et divino ingenio tuo ſint convenientiores, atque unde plus utilitatis ad Chriſtianam Rempublicam et ad pietatem,

cui

Iuvenis admodum operam addicebat ſuam ſtudio Medicinae, minime tamen neglectis literis humanioribus, quibus deinde vir factus ſe totum tradebat. Ex Hiſpania, ubi *Franciſco de Mendoza*, Cardinali et Epiſcopo Burgenſi, erat a ſtudiis, epiſtolis et bibliotheca, ſcribebat ad patrem ſuum *Petrum Vulcanium*: „ Salamanticae vigent Leges, ſordet Medicina, ſordent Literae. — Caeterum ita ſtatui, ſatius eſſe Italiam viſere, ubi et maior eſt aëris temperies, et pluris fiunt literae, et quod praecipuum eſt, nunquam ceſſatur. Ibi ego et Literas, ſi quid ad rem facient, et Medicinae ſtudium, perſequi poſſum, minore ſumptu, maiore cum delectatione. Ita tandem fiam Medicus, et Hiſpanicam iuxta ac Italicam linguam callens potero honeſte νοσεῖν. Neque deërit in patria quaeſtus. Magni enim fit, praecipue in Medico, peritia linguarum." Ita ipſe *Vulcanius* in epiſtola autographa inedita. Alterum vero, quod obſervari velim, ſpectat ad argumentum huius opuſculi. Cum enim a *Vulcanio* ſcriptum ſit Lovanii anno 1556, ſatis apparet, de quo genere Grammaticorum, Philoſophorum, Theologorum et Iurisconſultorum hic fiant ſermones. Ad quod qui advertat animum, eum non offendent quaedam dicta, in hoc libello occurrentia, et iudicio nonnullorum duriora fortaſſe et aſperiora.

cui omnia ſtudia noſtra conſecrari debent, permanare poſſe videatur. Qua in re cum te conſilio meo acquieviſſe, et amico de ſalute tua anxio aurem praebuiſſe ſcribas, non poſſum non vehementer gaudere, me tibi authorem huius ſtudii ſuſcipiendi fuiſſe, unde neſcio maior ne ad Rempublicam utilitas, an ad te voluptas ſit perventura: eiusque deſerendi, unde non ſolum nihil emolumenti Chriſtianae Reipublicae, verum etiam ingens tibi moleſtiarum cumulus ſit expectandus; neque minus tibi quam cum excetra negocium ſit habendum, cum qua qui conflictantur, iis uno, illi monſtro, praeciſo capite, decem alia e veſtigio ſuppullulaſcere, poëtae fabulantur. Sed nolo mihi tantum laudis arrogare, ut te ab hoc ſtudio, adeo a natura tua alieno, ut ἐκ διαμέτρυ cum illa pugnare videatur, revocatum aut deterritum mea opera eſſe, mihi perſuadeam; cum hoc exploratum habeam, te propediem in eandem cogitationem, etiam me impulſore remoto, fuiſſe deventurum. Nec enim me latet, te partim natura duce, iudicii tui inſtinctu, partim ex authorum indefeſſa irrequietaque lectione ſatis aſſequi, quam ſint exigui momenti bonae literae, niſi in eum finem tanquam ſcopum praeſtitutum dirigantur, ut gravioribus disciplinis inſerviant, et difficultates, quae ſtudioſos, ut marina vada navis curſum, remorantur, expediant atque deturbent, adeo ut hoc nomine a prudentiſſimis hominibus ancillares diſciplinas, optimo iure, nuncupatas eſſe videamus. Nam qui in his conquieſcere ſe, aut certum aliquod perfugium et portum repe rire poſſe confidit, nae ille pulchre Siſyphi, quod aiunt, ſaxum volvit, et ſi duplicetur aetas, nunquam inveniet, ubi pedem figere, ubi ſubſiſtere poſſit, ſemper aliquis ſcrupulus anget, ſemper fatigabit moleſta inveſtigatione aliquid. At certe fac falſo hoc a me eſſe dictum, quid tum poſtea? quid, per deos immortales, aliud tibi ex hac miſeriarum et laborum Iliade, ex tot vigiliis, et nonnunquam gravi valetudinis iactura ſperandum eſt fructus, praeter id unum, quod Val. Maximus ait, quodque ipſae illae nomine ſuo produnt, ut politius aliquanto ingenium reddatur, non ut melius, quam utilitatem cum hiſtrionibus et ſaltatoribus habiturus es communem: quod ſi tibi non ſatis conſtet (ſit enim

enim fere, ut ea ſtudia, quibus a teneris adhaereſcimus, nos etiam in provectiorem aetatem comitentur, proque iis tanquam aris et focis ſedulo digladiemur) exue nonnihil affectus illos, et ad libellam expende artes iſtas politiores, ac vide quid in ſe habeant boni. Occurret tibi primum Grammatica. Quid illa, praeter anxiam quandam et ſuperſtitioſam vocabulorum proprietatem, inveſtigat? Quid Rhetorica, quae eloquentiam, ne dicam inanem quandam linguae volubilitatem et facundiam pollicetur, et Hiſtrionicam aemulatur. Roſcius enim, cum illi aliquando certamen initum cum Cicerone eſſet, pluribusve unam rem geſtibus, quam Cicero verbis, poſſet exprimere, de affinitate quadam Eloquentiae cum Hiſtrionia librum compoſuit. Quid Dialectica, quae probabiliter diſſerere docet, et argutiis fallaciisque tanquam vulcaniis vinculis ignaros irretire? Quid Poëſis, quae componendi carminis rationes ſuppeditat, ut poſſis pedibus verſum concludere ſenis? quid haec omnia, quid alia quam plurima, quae hic adiicere nimis longum foret? ubi magna animi contentione, impenſis ſummis, exercitatione aſſidua ſunt conquiſita, quidnam obſecro conſequutus es, praeter ornamentum quoddam exile et practenue? quid boni habes, ſi earum uſum ignores, quid non potius mali, adeo ut tanquam puero gladium in manus dediſſe videare? Nec enim hic recenſere libet, quantum detrimenti ſaepenumero Rebuspublicis ab diſertiſſimis hominibus, quique totam aetatem in eloquentiae liberaliumque artium ſtudio protriverunt, ſit profectum. Dies enim me citius quam oratio deficeret, ſi quas calamitates oratoria, quas iterum poëſis invexerit, velim perſequi: cum hoc ſatis conſtet, olim apud integerrimos quosque utramque facultatem probro habitam, et a prudentiſſimis legum latoribus, Lycurgo, Solone, atque adeo divino illo Platone, ignominia ſumma exilioque affectos eos, qui nimium temporis in his ſupervacaneis artibus conſumpſiſſent, cuius rei luculentiſſimos teſtes, hiſtorias et annales habemus, ex quibus hoc unum adferam, Homerum (quem tanquam naturae quoddam miraculum ſuſpicimus, et cuius nomen non ſine magna praefatione honoris uſurpare conſuevimus) ab

ab Athenienfibus, tanquam mania quadam praepeditum, atque extra rationis limites aberrantem, quinquaginta drachmis mulctatum; ut Q. Fulvium praeteream, quem a Catone prudentiffimo viro graviter taxatum legimus, quod Proconful in Aetoliam miffus, comitem itineris effe Ennium paffus fuiffet. Grammatica item et Dialectica vel hoc nomine paffim male audit, quod qui in his folis nimium laborant, vocabula et res omnes ad fuam libidinem quaeftumque detorquent, veritatem Labyrinthis quibusdam implicitam tenent. Adeo immodicum iftarum artium ftudium fere fuos cultores in perniciem trahit, et pro thefauris carbones rependit. Caeterum fi graviori alicui difciplinae copulentur, tum primum fructus ubertate labores illis aliquando infumptos compenfant. Neque enim unquam eos audiendos duxi, qui hunc unum Dialectices finem ftatuunt, ut fecundum horum praefcripta fuper propofito themate probabiliter quis differat, quod et pueri non admodum accurate in trivialibus fcholis inftituti facere folent; fed ut Dialecticis demonftrationibus quis adiutus fententiam ferre de uniuscuiusque authoris fcriptis libere poffit, et quid rationi confentaneum fit, quid ab hac difcrepet, velut ad Lydium lapidem explorare. Praeterea, qua quid ratione, quove ordine dicatur, is qui probe in hac arte verfatus fit, minimo negocio perfpiciet. Cum enim graviffimi authores methodo quadam in fcriptis fuis fint ufi, fit fere, ut, qui Dialecticus non fit, is inconfulto fuum inftar per ea volutetur, ac ubi ad calcem alicuius libri perventum fit, nullum aut perquam exiguum lectionis fuae fructum percipiat: at vero qui Dialecticae affuevit, is, fummo quodam artificio, rationum demonftrationumque momenta penfitat; unde eleganter Epictetus Stoicus apud Arrianum Dialecticam menfurae libraeve affimilat, quia, ficuti frumento menfurando ponderandove, menfura librave eft opus, notitiaque earundem, fic Dialectica, veluti libra, cuiuslibet rei rationes examinat atque ponderat, veritatem falfitatemve inveftigat, adeo ut hac ignorata certam rerum cognitionem, diftincte, aperteque, fine ulla vacillatione confequi non poffimus. Propone tibi Galenum tuum, magnum profecto ad hunc in-

 tel-

telligendum nactus es compendium, ſi Dialecticus es. Is enim ita praeciſas ſubinde rationes rationibus annectit, ut multi illius libri, a peritis huius artis hominibus, ad nudos Syllogismos redigi poſſint: quin et ipſe, cum Dialectices utilitatem perſpectam haberet, libros 6. de Demonſtratione, praeſtantiſſima huius artis parte, compoſuit, qui utinam non eſſent, ut alii innumeri, carioſa vetuſtate conſumpti! Sed quam ego ſum imperitus, qui Sus Minervam, quod aiunt, erudire velle videar, cum videlicet eadem, quae ego, tu multo ante proſpexeris. Scribis enim ſordere tibi iamdudum, maiusque quotidie ſuboriri bonarum literarum faſtidium, quod diſceptari plerumque in literatorum hominum congreſſibus videas περὶ ὄνου σκιᾶς, κατὰ τὴν παροιμίαν, de vocabulis, de fabulis, de aliis atque aliis rebus ſcitu indignis; deinde, quod longe miſerrimum eſt, quod nihil faciant εἰς τὰ ἄλφιτα, cum nimirum hac tempeſtate Principes ſint prudentiores, quam ut in Rhetores aut Poëtas liberalitatem ſuam exerceant: quin potius quidquid corradere, quidquid accumulare nummorum posſunt, tutandis muniendisque ditionum ſuarum finibus, aut iisdem propagandis deſtinare: quo fit, ut ſtrenue nonnumquam eſuriant iſti literatores, qui animam vitamque ſuam a magnatibus mutuantur, quibus ſublatis ipſos etiam interire, aut ſaltem ad extremam inopiam redigi videmus. Scribis praeterea delibe-ranti tibi iam dudum cum animo tuo, quod potiſſimum ſtudii genus tibi ſit amplectendum, ex quo tibi nominis celebritatem, patriaeque tuae imo univerſo orbi ingentem utilitatem reportare poſſis, nullum dignius viſum eſſe, in quo quis omnes ingenii ſui nervos contendat, quam Medicinam, tum quod nihil generi humano hac una excogitari poſſit conducibilius, nihil, authore Plutarcho, maiore voluptate ſtudioſorum animos permulceat, nihil honeſtius, nihil denique magis neceſſarium. Cum enim tribus rebus omnis Respublica contineatur, Religione, ſanitate civium, aequi ac boni obſervatione, tres etiam facultates, a quibus ea mutuamur, ſunt ab ingenioſiſſimis hominibus inſtitutae, auctae, et perfectae, Theologia, Medicina, et Iurisprudentia. Ac primum quidem laudanda eſt Theologia, quod omnes ex aequo homi-

mines fpectat, omnibusque peraeque eft neceffaria: fed ab hac, quae hodie in fcholis docetur, deterreri te fcribis, quod bona aetatis pars in hac fit confumenda, priusquam aliquo usque provectus videare, cumque iam Doctorum omnium fuffragiis tantum promovifti, ut nulla eruditionis acceffio fieri poffe videatur, Magiftri Noftri titulo id comprobante; ufu venire quotidie, ut haeretici, nefcio quibus praeftigiis, tametfi parum admodum temporis et pecuniae eruditioni titulisque comparandis impenderint, ita iftorum rationes, quantumvis videantur veritati confonae, impugnent, ut turpiter cum togis et capiftris fuis in luto haereant, adeo ut aegre manibus, quod aiunt, pedibusque connixi, erigere fe poffint, quo ad azyla refugiaque fua, quae et tutiffima habent et plurima, confugiant: quae omnia fidem tibi facere fcribis, parum firmis rudimentis Theologiam hanc effe ftabilitam, cum ita faepe ab adverfariis, nulla ex parte tam diu in ea difcenda verfatis, nec ita in ea Dialectices parte, quae de fallaciis ac circumventionibus agit, exercitatis, eorum fcita et decreta impugnentur, ut tantum non fubvertantur, et falfa effe demonftrentur; atque, ut eorum placita fint quam maxime fancta, violari tamen ab improbis hominibus faepenumero, impetratis ab ipforum θεῷ ἐπικέρῳ pontifice difpenfationibus: atque his quidem rationibus te ab hoc ftudii genere deterreri. Iuris vero ac legum prudentiam fcribis nunquam tibi adeo probandam effe vifam, ut quis in hoc ftudio confenefcat: habemus enim infitos nobis a natura igniculos, qui nobis quid aequum, quid iniquum fit dictent, adeo ut fupervacaneum fit aequi ac iufti inveftigationi totam vitam impendere, quae nullum ufum generi humano falutarem habeat. Recte enim Demonactes et prudenter Leges fruftraneas effe hoc argumento comprobare eft folitus, quod bonis viris, quique nihil rationi aequitatique diffentaneum facerent, Leges conftitui non deberent. Cum enim lex omnis imperet honefta, prohibeatque contraria, bonique etiam, fi nulla lex extet, honefta amplectantur, turpia ac inhonefta natura duce fugiant, vi ac minis eo impelli non debent, quo fua fponte ducuntur. Mali vero, ubi nequitiae frenos iniici, libidinemque fuam coërceri le-

gibus vident (non aliter quam impura corpora ſi nutriantur, eo magis laeduntur) tantum abeſt ut ex iis proficiant, ut multo reddantur deteriores. Sed ut haec miſſa faciamus, praxis ipſa ſive Iurisprudentiae finis hic eſt, ut forenſibus rabulis obſurdeſcas, in litigiis iudiciisque (quae cum debeant ferri aequiſſima, ſaepenumero inflecti gratia, perfringi potentia, adulterari pecunia videmus) aetatem conſumas; ut non immerito ſapientiſſimos viros forum modis omnibus deteſtatos eſſe videamus. Anacharſis enim Scytha, quem ſapientibus Graeciae adiicit Laertius, forum ad fallendum invicem, atque ad dandas avaritiae manus deſtinatum locum eſſe dicebat: quod certe quotidiana experientia abunde teſtatur, cum omnes fere, qui ſe huic addixerunt, repente fiant divites; atque hinc omnes cuiuslibet ordinis homines ad hoc velut quoddam accumulandarum opum compendium confluere, quod et Moderatus Columella ſenſit, et Plutarchus, qui in libello de Foenore forum τῶν ἀσεβῶν χώραν appellat. Et certe magna eſt foro cum φόρῳ affinitas, ac ne hanc ſocietatem nominis repudient, ſunt plerumque φορολόγοι Iurisperiti, adeo ut multis compoſitis libris foenus laudent, et divino humanoque Iure licitum eſſe contendant. Indignam itaque Iurisprudentiam putas, in qua tantum operae et laboris collocetur, cum adeo non ſit neceſſaria, ut, hac ſublata, dubites praeclariuſne cum rebus humanis agatur, cum hac exploſa forenſes lites et contentiones omnes, teterrimae generis humani peſtes, exterminentur, quae, cum miſerorum hominum pecuniam emungant, Iurisperitos locupletes reddunt et deos quodammodo faciunt. Medicinam vero ſcribis non poſſe tibi non multis nominibus probari, primum, quia nihil hac diſciplina reperiri poſſit magis neceſſarium. Collabi enim omnia atque in fatalem interitum ruere, ni periclitanti ſubinde hominum vitae medicus ὡς ἂν ἀλεξίκακος θεὸς ſuccurrat, debilitatam valetudinem inſtauret, vitam propemodum extinctam recuperet, firmamque ac ſtabilem conſervet: quo nihil honorificentius, nihil divinius excogitari poſſit, cum vitam naturae acceptam ferre debeamus, eandem conſervatam et a morborum mortisque violentia vindicatam, medicae artis perito: adeo ut Homerus il-

ille, quem philoſophorum omnium maximum poëtam, poëtarumque omnium ſummum philoſophum merito nuncupamus et veneramur, Medicinae praeſtantiam ſublimitatemque admiratus, eius laudes hoc divino elogio amplificaverit, Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων, quod et ipſum ſacrae literae comprobant, quae ſummum honorem tribui medicis volunt, quod his deſtitutae res humanae nullo pacto ſubſiſtere poſſint; tum etiam nihil eſſe, quod maiorem voluptatem, teſte Plutarcho, in contemplatione praebeat, nihil denique Chriſtianae pietati congruentius hoc ſtudio excogitari poſſit; ideoque decreviſſe te, in hoc ſtudium, velis remisque, quod dicitur, incumbere, et ex hac arte viam tibi ad immortalitatem nominis ſternere, ut te quoque poſſis, Tollere humo victorque virûm volitare per ora. Haec omnia prudenter abs te acuteque collecta (praeterquam quod de Theologia odioſe ſatis παῤῥησιάζεις) non mediocrem tui admirationem cum mihi, tum aliis aliquot iuvenibus, quibus communicanda exiſtimabam, iniecerunt, adeo ut, cum Lovanium veneris, explendum ſit tibi apud multos videndi tui deſiderium, ex indole tua eruditioneque profectum. At quod ordinem tibi praeſcribi poſtulas, quem ſequaris, oſtendique, quibus rebus inſtructum te huic ſtudio accingi oporteat, facis id quidem tuo more, ſapienter imprimis et circumſpecte. Cum enim nihil in Republica, nihil in militia, nihil in familia, nihil denique in univerſo mundo, ſit pulchrius, quodque maiorem commendationem mereatur, quam ordo, tum certe in ſtudiis inſtituendis et formandis plurimum momenti habet; adeo ut hoc ſublato nihil certo, aut dilucide diſtincteve diſci poſſit, obſervato vero, omnia meridiana luce clariora prae oculis verſentur. Caeterum quod me huic provinciae gerendae putas accommodum, rogasque per ſacroſancta amicitiae iura, ut hac in parte conſilium operamque meam tibi praeſtem, Ἀρκαδίαν μ᾽ αἰτεῖς. Sum enim mihi probe conſcius imbecillitatis meae, quippe qui pueriliter adhuc in ſerperaſtris Medicinae repo. Quid? tun', cuius ſingulare iudicium prudentiamque ſolemus admirari, hoc a me, qui Medicinam vixdum a limine, quod aiunt, ſalutavi, exigendum putas, cui neſcio an quis poſſit ſufficere, qui totam aetatem

huic arti impenderit, compendiaque omnia ad unguem teneat! Profecto nisi te abundantia quadam amoris erga me luxuriare certo scirem (quo affectu qui sunt praepediti, iis in iudicando mentis oculos caecutientia quadam praestringi, effascinarique, quo minus veritatem videant, author est Plato) irrideri me abs te existimarem. Iam vero cum hoc persuasum habeam, te mihi semper fuisse charissimum, et te ea, quae loqueris, ex animo loqui, moderate feram tantum honoris mihi deferri, etiamsi minima omnia longeque infra mediocritatem posita lubens agnoscam. Barbarus enim sim, si honorificam existimationem, de studiis meis conceptam, repudiem, aut vilipendam, cum etiamsi res ipsa absit, laudandam tamen esse opinionem, quam de se quispiam concitavit, tanquam bono proximam Euripides aliique multi celebres viri testentur. Quocirca cum me non sine magna existimationis meae iactura, aut contemptus tui gravi suspicione, petitioni tuae ter iustae et honestae deësse posse viderem, et alterutrum esset eligendum, obsecundare voluntati tuae, quam deësse turpiter ac flagitiose malui; breviterque, quantum epistolae angustia patitur, planeque, prout ingenii mei tenuitas fert, quo pacto Medicinae studium auspicandum, persequendum, perficiendumque sit, declarare. Primum itaque (si meum iudicium requiris) priusquam te totum Medicinae studio dedas, adminicula quaedam et auxiliatrices machinas idoneas instituto tuo comparandas esse existimo, sine quibus nihil in artibus, ut nec in opificiis mechanicis, effici potest. Ut enim faber aedificare non potest, nisi regulis, perpendiculo, norma, amussi, reliquaque armorum fabrilium πανοπλία sit instructus: ita Medicum parum laudis ex arte illa reportaturum esse iudico, qui non Philosophiae naturalis praeceptis imbutus ad Medicinam accesserit, Graecarum literarum, et Dialecticae sit peritus. Nam quod ad Philosophiam attinet, quis est, qui se primordia ipsa Medicinae assequi posse confidat, nisi ex Physiologia, principiorum, elementorum, generationis et corruptionis, animae denique cognitionem hauserit, et intima Physices penetralia perlustraverit? Quod qui fecit, quique se diu multumque in naturae contemplatione exercuit, ac tum primum

mum ad Medicinam ſe contulit, is, cum eadem, quae in Phyſica per tranſennam quodammodo ſpeculatus eſt, hic apertius explanatiusque declarari videt, incredibili quodam eius amore inflammatur, et tanquam guſtato nectare dies ac noctes in eo ſine ullo taedii ſenſu conſumit. Qui vero, hac ignorata, et ἀνίπτοις quod aiunt χερσὶν, inconſulte ad Medicinae ſtudium confluunt, iis aſpera incultaque omnia eſſe videntur: adeo ut multi, Phyſices omnino ignari, in ipſo portu, quod dicitur, impingant, gravitateque ſtudii deterriti, ad alia ſtudia levitate commendatiora ſeſe transferant. De Graecis literis idem fere iudicium eſt. Qui enim harum imperiti temerario quodam impetu ſe ad Medicinam conferunt, ubi totius corporis humani partium, morborum, herbarum, medicamentorum nomina, Graecis vocabulis contineri vident, neque ſine ſumma difficultate memoriae mandari ab ignaris Graecae linguae poſſunt, fit ſaepenumero, ut eam tanquam barbaram damnent, et Medicis omnibus laqueum mandent: cum is, qui Graece calleat, non poſſit ſine ſumma quadam voluptate utilitateque artificioſam illam vocabulorum compoſitionem admirari. Cum enim nominis definitio multum ad rei cuiuslibet explicationem faciat, is, qui etiam Graeca literatura eſt exercitatus, e ſolo nomine univerſam rei naturam intelligit, inexercitatus vero id requirit, ut eiusdem vocabuli definitiones ſibi praeſcribantur, quae naturam explicent, quod quam ſit verum, exemplo facile eluceſcet. Finge rudem quempiam Graecaeque linguae ignarum atque inſolentem Medicinae ſtudio ſe dedidiſſe, atque ipſa artis limina ingredientem legere, tres eſſe primas et generaliſſimas huius artis partes, φυσιολογίαν, ὑγιεινὴν et θεραπευτικὴν, aut παθολογίαν, αἰτιολογίαν et σημειωτικὴν, rurſum διαιτητικὴν, φαρμακευτικὴν et χειρουργικὴν, vides, quantum tenebrarum Graecae linguae ignaro φιλιατρῷ in ipſo introitu offundatur? quot monſtra illi ſint edomanda? Si enim haec intelligere volet, inveſtiganda eſt ipſi omnium iſtorum definitio, et ſtricto quodam ordine ſingula ſunt memoriae infigenda, ne, cum illis vocabulis ſit utendum, turpiter unum pro alio uſurpet. At qui Graecus eſt, nullius interpretis ope indiget, nihil illi eſt inveſtigandum; naturam

turam enim rei ex ipſo vocabulo exploratiſſimam habet. Sed quid his immoror? cum hoc doctis omnibus conſtet, mancum eſſe Medicum, qui Graecam linguam ignoret, atque adeo vocabula artis, quam profitetur, non intelligat. De Dialectica ſupereſt ut dicam, quae quam ſit neceſſaria Medico, qui non vulgarem laudem ex arte ſua reportare decreverit, facillime te ex ſuperioribus intellexiſſe arbitror, cum ſit a nobis oſtenſum, non aliter quam indice aurum, ita hac arte veritatem falſitatemque cuiuslibet rei argui atque examinari. Quocirca, niſi me monitorem reſpuis (reſpuere autem ſine levitatis inconſtantiaeque nota non potes), Phyſicae quantum poteris plurimum operae impendes, Graecas literas, in quibus mediocriter es verſatus, frequenti exercitatione et authorum multa lectione confirmabis, eorum praecipue, qui ad inſtitutum tuum ſpectent, ut ſunt ii, qui de naturalibus rebus crebras diſputiones habent, ut Theophraſti de hiſtoria plantarum, de igne, Ariſtotelis de animalibus, Plutarchi de placitis philoſophorum, quos omnes ſi Graece legas, duplicatum inde fructum es percepturus; nam et linguae Graecanicae cognitio maior accedet, et philoſophorum ſuper naturalibus rebus ſententias in promptu habebis. Dialecticae vero eam partem, quae de Demonſtratione agit, maxime tibi familiarem facies, in ea tibi deſudandum eſt, ut hac, tanquam coronide quadam eorum, quae praemittenda Medicinae ſtudio eſſe dixi, ſecundo aeſtu ad ipſam Medicinam, quod dici ſolet, ferare; in qua quo pacto ſit inſtituendus moderandusque curſus ſtudiorum tuorum, ſic habe. Propoſitum tibi ante omnia ſubiectum, cognitusque finis eius artis, quam diſcendam ſuscepiſti, eſſe debet, ad quem, tanquam ad ſcopum, omnia ſtudia tua, omnes conatus dirigas neceſſe eſt, ſi laude dignum aliquid ex hac arte voles conſequi. Cum autem Medicinae finis ſit corporis humani ſanitas, eaque vel ſit conſervanda, ne detrimenti aliquid ab extraneis rebus patiatur, vel laeſa iam et debilitata recuperari debeat, inveſtiganda tibi primum eſt et ad unguem tenenda corporis humani fabrica, eiusdemque natura, quae facile conſtabit ex ἀναλύσει Dialectica, ſi totum et univerſum in partes quasdam ſeces, compoſitum in ſimplicia, ſi denique

ef-

effectuum cauſas remotas et propinquas inveſtigas, atque a poſterioribus ad priora occultioraque quaedam initia ſecedas, atque ita corpus humanum primum in partes ſimilares et diſſimilares et inſtrumentales diſſolvas, quae cum frigiditate, caliditate, humiditate, ſiccitateque ſint diverſae, conſentaneum eſt, quatuor eſſe elementa, quae his qualitatibus ſint praedita, quaeque inter ſe totis tota permixta, temperamenta varia efficiant. Atqui haec aliaque multa, quae ad cognoſcendam corpotis humani fabricam ſunt neceſſaria, ut de calore nativo, qui ſpiritu humido primigenio comitatus nobis vitam impertit, et cerebri facultate, a qua ſenſus et motus proficiſcitur, e Galeni et Hippocratis libris ſunt ediſcenda. Nec enim eorum conſilium probare poſſum, qui Medicinae cognitionem ex iis authoribus petere malunt, qui epitomes quasdam conſcripſerunt, cum ſaepenumero videamus, eos male affectato compendio in maxima ſtudiorum ſuorum diſpendia incidere: ego certe in ea ſemper ſententia fui, ut e limpidis fontibus potius ἄκρον ἄωτον, quam e turbidis lacunis τὸ συρφετόν accerſam. Evolvendus itaque tibi eſt diligenter Hippocratis de natura humana liber, Galenus de elementis, legendi eiusdem libri duo de temperamentis, nam tertius de medicamentorum ſimplicium temperamentis ſolum agit, cuius lectionem aliquamdiu ſuſpendas. Praeterea Anatomica diſciplina ad naturae humanae cognitionem multum conducet; nec enim corpus humanum de ſuperficie ſolum eſt contemplandum futuro Medico, ſed introſpiciendum ſaepenumero, ut ſingularum partium corporis ſubſtantiam, magnitudinem, numerum, figuram, ſitum, ὡς ἂν τῶν ἰδίων ὀνόματα δακτύλων cognitam habeat. At ſi forte Anatomen videre non liceat, (ut magnus hic eſt illius rei neglectus) Galeni libros περὶ τῶν ἀνατομικῶν ἐπιχειρήσεων, adeo accurate et vere ſcriptos, ut nihil in his deſiderari poſſit, nihil doctiſſimorum hominum induſtria accedere, nocturna verſato manu, verſato diurna, ut, naturam humanam tanquam in ſpeculo contemplatus, videas, quo pacto conſtitutae corporis particulae munus ſuum illaeſae obeant, ac quibus rationibus illarum functio laedatur: atque ubi ad hanc Medicinae partem perveneris, tum primum tibi conſtabit, quantum

compendii sit allaturum Physices studium, cum ea, quae ibi de aëre, motu ac quiete, somno et vigilia, et de animi perturbationibus audivisti, repeti hic summa cum voluptate senties. Atque hanc quidem partem, quae ὑγιεινὴ appellatur, quae sanitatis conservationem docet, ne per sumenda, admovenda, educenda, faciendaque laedatur, facillime consequeris, si primam partem, de qua diximus, φυσιολογίαν videlicet, probe calleas. Iungenda tamen est diligens lectio, quae te doceat, quo modo caducam hanc et lubricam sanitatem nostram, ab omni insalubris causae impetu integram, aut integrae certe quam proximam, diu conservare possis. Legendus est itaque frequenter, de alimentis Hippocratis liber, cum Galeni comment., Galeni de eodem argumento libri tres, in quibus ea, quae intro assumuntur, quo pacto valetudinem laedant, demonstratur; de re venerea Hippocr. liber, qui educenda tractat; de lavationibus eiusdem liber, qui admovenda docet; de exercitatione per parvam sphaeram Galeni liber; de ratione victus salubris Hipp. cum Gal. comment.; de sanitate tuenda Gal. lib. 6.; de consuetudine facienda liber unus. Sed quoniam sanitas integra omnino servari semper non potest, atque adeo dirum telum corruptelae, et interitus necessitas nobis incumbit, fit, ut alia huic parti succedat, quae Pathologia nuncupatur, quae ob sumendorum, educendorum, admovendorum, et faciendorum mutatam quantitatem, qualitatem, praefinitum tempus et numerum, generatos morbos enumerat, qui cum tot sint, ut nullo numero comprehendi possint, nihil ego hac in parte praecipi posse existimo, quam ut qui cuique aetati, loco, tempori, morbi conveniant, qui similarium partium sint peculiares, qui organicarum, qui utrisque communes, quique ex debita magnitudine, numero, figura, situ, connexione tam similarium quam organorum, vitiatis oriuntur, ad unguem Medicus calleat: quod ex accurata lectione librorum Galeni est comparandum; nam qui partibus, quas ὁμοιομερεῖς appellant, morbi accidere solent, declarat lib. de inaequali intemperie Galenus, cui commentarius accessit viri doctissimi Antonii Busennii; quin et libris de differ. febrium similares morbos fuse persequitur; organicos libro,

quem

quem de comitiali morbo compofuit, et de tumoribus praeter naturam, communes vero libris 6 de differentiis et caufis morborum et fymptomatum abunde pertractat. Quibus cognitis, fupereft, ut te bonis avibus ad praeftantiffimam illam Medicinae partem conferas, quae θεραπευτικὴ appellatur: haec enim eft illa, quae, explorata morbi effentia, caufa, fymptomatibus, fignis, falutaria medicamenta adhibet, priftinamque fanitatem hominibus reftituit. Huius tanta eft praeftantia, ut, qui olim hac Medicinae parte excelluerint, in deorum numerum fint relati: at certe, quanta reliquis partibus utilitate dignitateque antecellit, tanto etiam maiorem diligentiam ingeniumque divinius requirit. Tenenda tibi eft primum herbarum omnium medicamentorumque genuina proprietas et efficacia, quorum prius illud Diofcorides, Plinius et Galenus, pofterius cum Diofcorides et Plinius, tum praecipue Galenus libro 3. de temperamentis, aliis item duobus de facult. fimplicium medicamentorum, atque alio de medicamentis purgantibus humores, fufiffime declarat; horum omnium adhibendorum modus, quantitas, qualitas, tempus, difcenda funt tibi ex lib. 14. de methodo medendi Gal., ex arte curativa ad Glauconem, et iuniorum, fi videbitur, Medicorum fcriptis; fed cum maximus in delectu error effe foleat, Io. Baptiftam Montanum, Iacobum Sylvium, Ioannem Fernelium inftar omnium habe: illi enim doctorum omnium calculis fic approbantur, ut fi vel Aefculapius ipfe revivifcat, verius quicquam non poffe fcribere, quam ifti, credatur. Obfequutus iam fum petitioni tuae, qua ordinem quendam praefcribi tibi a me poftulabas, quem in Medicinae ftudio obfervares. Faciam itaque finem, fi hoc unum addidero, ut auroram gravioribus ftudiis impendas, quod tum temporis ingenii vires funt robuftiffimae, inftructum eft enim ex fomno animalibus fpiritibus cerebrum, tum etiam dies fua habet avocamenta: iam congerrones, modo prandium, modo aliae atque aliae remorae e medio ftudii tui curfu te revocant. Succifivis horis oblecta te iis ftudiis, quae βιωφελῆ funt et delectant: huiusmodi funt problemata Ariftotelis aut Alexandri Aphrodifei, quae de rebus naturalibus iucundas ac utiles quaeftiones habent; funt et alia multa, ut Plutarchi quaefti-

ones Sympoſiacae, Macrobianae coenae, Athenaei deipnoſophiſtae, quae, cum ſint lectu perquam iucunda, inſtituto tuo mirifice conveniunt. Deinde aliud eſt, quod te monitum velim, ut videlicet quam potes creberrimas de ſtudiis tuis commentationes apud commilitones tuos habeas: nihil enim ingenium magis acuit, nihil certius docet, quam diſputatio, nihil praeterea magis animum ad diligentiam extimulat, quam aemulatio, inter eiusdem vitae ac ſtudii iuvenes. Sed reprimam me, ne epiſtolae limites transgrediar, quos neſcio an ſatis obſervaverim. Demetrius enim Phalereus in libro περὶ ἑρμηνείας author eſt, epiſtolam, quae grandior facta eſt, non tam epiſtolam dici debere, quam librum, cuius initio aſſcripta ſit ſalus. Sed ego has leges Grammaticorum non moror. Hoc tantum abs te peto, ut benevolentiam meam boni conſulas et me ames. Vale. Lovanii, poſtridie Cal. Decemb. Anno 1556.

AVCTA-

B.

AVCTARIVM

LEGATI PAPENBROEKIANI.

Postquam Academiae Lugduno Batavae supellectilem suam veterum monumentorum, eamque pereximiam, testamento legasset *Gerardus Papenbroekius*, Vir Amplissimus, eiusdemque descriptionem Clarissimus *Franciscus Oudendorpius* edidisset, aliorum liberalitate accesserunt multa antiquitatis Graecae ac Romanae monumenta alia, et in Museum publicum illata sunt. Quam rem cum, in Narratione de rebus Academiae Lugduno Batavae seculo decimo octavo prosperis et adversis pag. 96 et 97, paucis tetigerim, lectoribus quibusdam haud ingratum fore existimo, si praecipua prisci temporis monumenta, quae nunc etiam in Museo Academico asservantur, hoc loco commemorem, adiectis annotationibus, in quibus conscribendis hic illic adiutum me esse schedis *Oudendorpianis* MSS, gratus agnosco.

Num. I.

Victoriae sigillum aeneum, inventum in subterraneis detectae urbis Herculanei, Titi tempore per Vesuvium obrutae, missumque ex Italia ad Cl. *Allamand*, et ab eo a. 1753 dono datum Academiae.

Signum eſt elegans alatae Victoriae, altum pollices 5, alis fere 2 pollices ſupra caput eminentibus; tenui chlamyde et longa, ſed laxe fluida veſte amictum ferme ad nudos pedes, nudis brachiis, quorum dextrum extenſum manu geſtat erectam coronam lauream; ſiniſtra gerit ramum palmae, recumbentem brachio et humero; crinibus intortis, et coma in cincinnos erecta. Fuſum videtur ſigillum, certe averſum eſt excavatum, niſi a capite usque ad alarum radices. Circa nates habet laminam perforatam, qua alteri rei per clavum fuit annexum. Furto ſubreptum eſſe, monet *Oudendorpius*. Factum id eſt ante annos circiter quadraginta ab homine peregrino ignotoque, qui viſendi Muſei ergo Leidam venerat, atque, detectus comprehenſusque in fuga, ſe abdebat in aedes Cl. *Hemſterhuſii*, eo ipſo tempore furtum commiſſum ignorantis. Quod narro fide teſtis oculati.

Num. II et *III.*

Duo capita marmorea, Smyrnâ allata: quorum unum elegantiſſimum creditur eſſe Auguſtae Fauſtinae, a ſiniſtra conſpiciendum; alterum comis criſpis viri eſt ignoti Aſiatici vel Smyrnenſis. Utrumque a. 1754. Academiae dono dedit *Iacobus Fremeaux.*

Num. IV.

Sepulcrale monumentum candidi marmoris, latum pedes 2 et pollices 8, altum uno pede et 5 pollicibus, ac 7 pollices craſſum, habet inſculptum virum barbatum crinitumque, pallio talari amictum, et in lecto accubantem, ſiniſtro cubito culcitis innixo, ac manu ſiniſtra pateram tenente. Dextra, in altum extenſa, premitur inſtrumento, neſcio quo. A ſiniſtro viri latere adſtat tripes menſa, cibariis et poculis inſtructa. Ad pedes viri erigitur arbor arida, quam circumfluit ſerpens. Poſt caput, quaſi in pariete, apparet equi caput et collum. Infra currit porcus, cuius medium corpus circumdat fertum, et quem pronus ſer-

ſervulus manibus tenet ambabus. Pone porcum ſtat vir tunica pallioque talari, quod ſiniſtra manu tenet, indutus, et calceatus, atque iuxta eum in angulo ſervus, dextra manu cantharum tenens. Ab altero ſeu ſiniſtro monumenti angulo ſtat ſervus, paulum reclinans, ſive ſemiſupinus, in parietem, lugens, et otioſas manus invicem conſtrictas habens, pedibus etiam complicitis; iuxta eum ſtat vas vinarium magnum, affabre ſculptum. In ſuperiori margine haec eſt inſcriptio:

(T)

ΗΡΟΔΟΤΟΣ ΑΝΤΙΑΛΚΙΔΟΥ ΠΡΥΤΑΝΕΥΩΝ . . Ο ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΠΡΥΤΑΝΕΙΣ ΤΗΙΑΔΗΙ

Vertit Oudendorpius: *Herodotus Antialcidae filius* (vel *Alcidae vice*) *curator ſecundum, et ſubcuratores inferorum deae* (ſacra fecerunt). Cum ſit nomen *Alcides* notum, ſed *Antialcides*, quantum ſciam, nuſpiam in ſcriptoribus lapidibusque et numis antiquis legatur, opiner legendum ἀντὶ Ἀλκίδου, *loco, vice Alcidae:* niſi contrarium iubeant antiquitatis peritiores. Quae de Prytanibus Smyrnaeorum copioſe diſputavi in diſſertatione de numis quibusdam Smyrnaeorum, ad illud usque tempus ineditis, tom. IX commentariorum Societatis ſcientiarum Zeelandicae pag. 481 — 506, poterunt forſitan ea inſervire illuſtrandae huic inſcriptioni, at certe ex illa confirmari augerique et emendari. Παραπρυτανέων non recordor alibi factam eſſe mentionem. Rarius eſt ἡ ᾄδης, ſive vertatur *dea inferorum*, cum *Oudendorpio*, ſive ratione alia quacumque. Nec tamen audeo ΤΗΙΑΔΗΙ mutare in ΤΗΙΗΙ *Teiae*, ut eſt apud Comitem *de Caylus*, Récueil d'Antiquités tom. II p. 175. Si cui placeat coniectura *Oudendorpii*, ſacra eſſe facta Teiae Cereri, addi poſſit, in ſacris Cereris porcos ſive porcas immolari conſueviſſe. Vid. *Varro* lib. II de R. R. cap. 4, *Cato* de R. R. cap. 134, *Macrobius* lib. I Saturnal. c. 12.

Smyrna miſſum eſt Academiae donum ab Ill. Comite *de Hochepied*, Conſulis nomine mercatorum negotia publice illic curante.

Num.

Num. V.

Marmorea lamina, lata pedes 4 et uncias 3, alta pedes 2 et uncias 5, craſſa unciam, per ſerram diſſecta de quadrata baſi, cui inſtitit ſtatua. Eius haec eſt inſcriptio:

ΓΑΙΟΝ ΒΙΛΛΙΗΝΟΝ ΓΑΙΟΥ ΥΙΟΝ ΠΡΕΣΒΕΥΤΗΝ
ΡΩΜΑΙΩΝ ΟΙ ΕΝ ΔΗΛΩΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΕΥΕΡΓΕΣΙΑΣ
ΕΝΕΚΕΝ ΤΗΣ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΥΣ ΑΝΕΘΗΚΑΝ
ΑΓΑΣΙΑΣ ΜΗΝΟΦΙΛΟΥ ΕΦΕΣΙΟΣ ΕΠΟΙΕΙ
ΑΡΙΣΤΑΝΔΡΟΣ ΣΚΟΠΑ ΠΑΡΙΟΣ ΕΠΕΣΚΕΥΑΣΕΝ

Gaium Billienum, Gaii filium, Legatum Romanorum, illi, qui in Delo negotiantur, beneficii in ſe collati ergo, poſuerunt.
Agaſias, Menophili filius, Epheſius fecit.
Ariſtander, Scopae filius, Parius inſtauravit.

Inſcriptionem olim edidit *I. F. Gronovius* notis ad *Plinium* lib. XXXIV c. 8; item *Sponius* in Miſcell. Erud. Antiquitatis pag. 121. Gaius Billienus putatur eſſe, qui laudatur a *Cicerone* in Bruto cap. 47, diciturque *C. Bilienus, homo per ſe magnus.* Ὁι ἐργαζόμενοι vertit *Sponius* male, *qui operantur.* Sunt *negotiatores*, *mercatores*, etiam dicti ἐργαςαί in Marmor. Oxoniens. p. 300. Ἀνέθηκαν ponitur pro *ſtatua honorarunt*, *hac ſtatua venerati ſunt*, *ſtatuam hanc ei poſuerunt*, ſive *conſecrarunt.* Ita quoque in aliis lapidibus literatis. Nonnunquam omittitur, ut apud *Sponium* l. c. p. 319 num. VI. Pro more artificum, adiungit Agaſias, hanc Billieni ſtatuam a ſe factam eſſe. Vid. *Gudium* ad *Phaedri* lib. V fab. I, et *Maffeium* in Muſeo Veronenſi p. XXXVII. Ariſtander Scopae filius forte idem ille eſt, cuius meminerunt *Plinius* l. c. et *Pauſanias* in Lacon. lib. III p. 296. Ἐπεσκεύασεν minus recte a *Sponio* vertitur *curam habuit.*

Delo advectum hoc marmor poſſedit olim *Nicolaus Witſen*, Conſul Am-

Amftelodamenfis, aedibus fuis infertum, e quibus exemtum, Academiaeque a. 1748 donatum eft a confultiffimo *Bollaert*. Mercatus autem id erat *Witfenius* ab homine, qui, navibus per infulas Graeciae dimiffis, marmora ac peregrinos lapides conquirebat, et lautius aedificantibus vendebat.

Num. VI.

Lapis fepulcralis candidiffimi marmoris, latus pedes 6 et uncias 5, altus pedes 3 et uncias 2, craffus uncias 6, continens fequentem inscriptionem, literis elegantiffimis, duarum unciarum magnitudinem excedentibus. Coniiciebat *Oudendorpius*, effe exemplum antiquioris inscriptionis renovatum, fed illud ipfum antiquum: e quo genere eft lapis in *Maffeii* Mufeo Veronenfi pag. 376. Certius eft, hunc lapidem Tenedo, contra Troiam fita infula, allatum effe Smyrnam, indeque dono miffum Academiae a laudato Comite *de Hochepied*. Infcriptio haec eft:

Μ. ΑΥΡΗΛΙΟΣ. ΔΙΟΝΥΣΟΔΩΡΟΣ. ΕΘΗΚΑ ΤΗΝ
ΣΟΡΟΝ ΕΑΥΤΩ. ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΜΒΙΩ ΜΟΥ ΑΥΡΗΛΙΑ'
ΕΥΗΜΕΡΙΑ. ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΤΕΚΝΟΙΣ ΜΟΥ. Μ. ΑΥΡΗΛΙΩ
ΠΡΕΙΜΩ. ΚΑΙ Μ. ΑΥΡΗΛΙΩ ΕΡΜΕΙΑ. ΚΑΙ ΑΥΡΗΛΙΑ
ΔΙΟΝΥΣΟΔΩΡΑ. ΚΑΙ ΑΥΡΗΛΙΑ ΕΥΗΜΕΡΙΑ
ΕΙ ΔΕ ΤΙΣ ΑΝΟΙΞΑΣ ΕΤΕΡΟΝ ΝΕΚΡΟΝ Η ΟΣΤΕΑ
ΒΑΛΗ. ΔΩΣΕΙ ΤΩ ΤΑΜΕΙΩ ✱ ϛΒΦ ΚΑΙ ΤΗ ΠΟΛΕΙ ✱ ϛΒΦ

M. Aurelius Dionyfodorus pofui hunc
Tumulum mihi uxorique meae Aureliae
Euemeriae et liberis meis M. Aurelio
Primo et M. Aurelio Hermiae et Aureliae
Dionyfodorae et Aureliae Euemeriae.
Si vero quis aperiens aliud cadaver vel offa
Iniecerit, dabit fifco denarios 2500 et civitati denarios 2500.

Literae pauciores in principio et fine hic illic vetuſtate detritae ſunt, ex. gr. Π in Πρέιμῳ, Ε et Α in Ὄϛεα, Β in Βάλῃ, et ultima Φ. Aurelius Dionyſodorus vivus ſibi ſuisque poſuerat tumulum, ex more veterrimo et a plerisque gentibus recepto: de quo plus ſatis, ante hos quadraginta annos, dixi in diſputatione hiſtorico-critica ad hiſtoriam ſepulcri et ſepulturae Ieſu Chriſti, pag. 28—31. Exempla innumera alia poſſent adiungi, ſi utile foret. Comparetur tamen inſcriptio *Num. VII.* Quae in fine adduntur de ſepulcro non aperiendo, de aliorum cadaveribus oſſibusve in illud non inferendis, praeſertim de multa 2500 denariorum, fiſco et civitati a τυμβωρύχοις ſolvenda, illuſtrantur a viris eruditis in Obſervationibus Miſcell. Criticis vol. IV p. 355—357, et *Corſino*, cum in prolegom. ad notas Graecorum p. XXVI, tum in ipſo illo opere p. 10, 11, 72.

Num. VII.

Lapis Parii marmoris, Theſſalonicae inventus, altus 2 pedes et 10 pollices, latus 2 pedes et 5 pollices, craſſus 10 pollices, 4 pollices profundus. In medio lapide conſpiciuntur ſeptem protomae, viriles et muliebres, ad vivum expreſſae, veſtitae, et duabus ſeriebus ſeu ordinibus ſtantes. Legitur in marmore haec inſcriptio:

ΑΥΡΗΛΙΟϹ ϹωΖΟΜЄ . . . . ΤЄΜΙΔωΡΑ

Hic habentur imagines
patris ac matris

cum filiis ac filiabus.

ΖωΝΤЄϹ ЄΑΥΤΟΙϹ ΚΑΙ ΤΟΙϹ ΓΛΥΚΥΤΑΤΟΙϹ ΤЄΚΝΟΙϹ ΑΥΡΗ
ΛΙΑ ЄΥΚΛЄΙΑ ΚΑΙ ΡΗΛΙΑ ϹωΖΟΜЄΝΗ ΚΑΙ ΑΥΡΗΛΙΑ ΑΛЄΞΑΝΑΡΑ
ΚΛΑΥΔΙΑ ΑΡΤЄΜΙΔωΡΑ ΤΗ ΘΡЄΠΤΗ ΜΝΗΜΗϹ ΧΑΡΙΝ.

Aure-

Aurelius Sozomenus et Artemidora (videntur enim verba Graeca fupplenda ΑΥΡ. CΩΖΟΜΕΝΟC ΚΑΙ ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΑ; vel cum Ill. *de Hochepied* nomini *Artemidorae* praemittendum ΑΥΡΗΛΙΑ: cui tamen coniectu-rae minus favet lacunae fpatium) *vivi* (fecerunt hunc tumulum) *fibi liberisque dulciffimis, Aureliae Eucliae, et Aureliae Sozomenae, et Aureliae Alexandrae,* (et) *Claudiae Artemidorae* (et) *ancillae domi natae, memoriae ergo.* In nominibus vix quidquam eft difficul-tatis. Leguntur ea omnia paffim in lapidibus literatis, etfi rarius *Eu-clia*, quod eft tamen apud *Muratorium* MCXXXVII. 3 *Aurelia Euclia.* Verfu tertio ΚΑΙ ΡΗΛΙΑ, vitio artificis, pro ΚΑΙ ΑΥΡΗΛΙΑ, atque verfu quarto ante ΚΛΑΥΔΙΑ et ΤΗ bis omiffum videtur ΚΑΙ, ut colligo e numero protomarum. ΤΗ ΘΡΕΠΤΗ verti *ancillae domi na-tae*, qualis dicebatur ἡ θρεπτὴ et οἰκότριψ; Latine *verna.* Vid. viri eruditi ad *Pollucem* lib. VII fegm. 17, ad *Hefychium* tom. I p. 1730, et II p. 726, ad *Thomam M.* p. 645, inprimis *Valckenaerius* in ani-mad. ad Ammonium p. 172—174. Impedit articulus τῇ, quo minus *Threpte* pro nomine proprio habeatur in hac infcriptione, uti in alia, quam, poft *Donium*, femel iterumque dedit *Muratorius* XXI. 4 et CXLVI. 7, ubi male *Trepthe.* Conf. Cl. *Saxius* in Actis Liter. Socie-tatis Rheno-Traiectinae tom. I p. 53.

Miffum eft marmor Smyrnâ a viro perilluftri *de Hochepied* ad *Fran-cifcum Oudendorpium*, et ab hoc donatum Academiae.

Num. VIII.

Eadem via in Mufeum Academicum pervenit alter lapis, item Theffa-lonicae inventus, maioris fragmentum, altum 2 pedes cum pollice, latum pedem unum cum pollice, craffum 8 pollices, hac infcriptione:

. . . .
ΥΙΟϹ ΑΠΟΛΛΩΝ
ΙΟΥ. ΤΗΝ ΤΑΦΗΝ
ΚΑΙ ΤΟΝ. ЄΝΑΓΙϹ
ΜΟΝ. ΤΩ ΠΑΤΡΙ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΩ Α
ΠΟΛΛΩΝΙΟΥ.

Nolebat Apollonii filius, fortaſſe etiam in primo verſu, qui deficit, ipſe dictus Apollonius, ut pater ſepultura et iuſtis exſequiarum careret; ut verbis utar *Ciceronis* lib. II de Legibus c. 17. Ταφὴ et *Sepultura* ſaepenumero ponuntur de loco, ubi mortui conduntur. Ἐναγισμός ſignificat exſequias ac quemcumque parentandi honorem. Eadem ſimilive notione frequentantur ἐνάγισμα et ἐναγίζειν. Vid. *Pollux* III. 102, VIII. 91, 146 cum annotatione *Hemſterhuſii*, *Heſychius* v. Ἐναγίζειν, ibi notae p. 1210, et *Ruhnkenius* ad *Timaei* Lex. Platon. p. 101.

Num. IX.

Lapideum ſedentis Aegyptii idoli, vel ſacerdotis calvi nudique, ſignum, ſesquipede altum, Alexandrea advectum. Dono miſſum eſt ab *I. van der Vecht*, Eccleſiaſte Smyrnenſi.

Num. X.

Teſſellati pavimenti fruſtum, coloribus albo, rubro ac nigro; Conſtantinopoli e ruderibus S. Sophiae ab eodem erutum, Academiaeque donatum.

Num. XI.

His hactenus ſcriptis, et iam huic auctarii ſpecimini finem imponere cogitanti, ex improviſo naſcitur mihi occaſio accuratius dicendi de inſcrip-

ſcriptione antiqua, ad tempora Septimii Severi et ipſam Patriam noſtram pertinente. Hiſtoria huius lapidis cum ſit memorabilior, mihique optime cognita, cum e ſchedis MSS. *Oudendorpii* et *Cannegieteri*, tum praeſertim e relatu Cl. *Ruhnkenii*, dignam eam iudico, quae narretur. Qua eadem opera rectius intelligetur, quid velit *Cannegieterus*, in diſſert. de Brittenburgo p. 117 ſcribens, *lapidem hunc hodie*, a. 1733, *Leidae conſpici inſertum parieti cellae alicuius*, *eo delatum Romburgo.* Non ita multis paſſibus ab hac urbe locus eſt, diu dictus et adhuc dum *Romanoburgum*, *Romaeburgum*, *Romburgum*, vel etiam *Rodenburg*, habitusque pro Agrippinae praetorio, quod deinde qualecumque Romanorum armamentarium in ripa Rheni, diverſumque fuit ab arce Brittenburgica. Iſto in loco multa ſubinde inventa ſunt antiquitatis Romanae monumenta, inſcriptiones, numi, alia. Conferri debent *Cannegieter* l. c. p. 43, 111, 134, *van Loon* in perveteri Hollandiae hiſtoria, tom. I p. 101, 176, 185, 186, et *F. van Mieris* in deſcriptione Leidae, tom. I p 5, 6. Monumentis vero, illic detectis, non annumerandam eſſe epigraphen, qua *Batavi* celebrantur *amici et fratres Romani Imperii*, et quae nunc ſervatur in Muſeo Academiae Papenbroekiano, in eiusdem deſcriptione monuit *Oudendorpius* p. 6. Sitne ea vere antiqua, an ſeriori potius aevo conficta, dubium facit annotatio Cl. *Saxii* ad orationem in legis Regiae patronos p. 78 — 83. Romburgi inventum eſſe lapidem, de quo nunc ago, tenet fama, teſtaturque *Cannegieterus*, auctorem habens *Sigebertum Haverkamp*, qui iuvenis admodum traditionem iſtam acceperat a Leidenſibus natu pergrandibus. Quod ut aliunde certo cognovi, ita de ipſo tempore, quo lapis Romburgo Leidam delatus ſit, nihil habeo compertum. Satis autem conſtat inter omnes, diu latuiſſe inſertum parieti in cella ſubterranea domus privatae, ad plateam huius urbis latam, dictam nobis *de Breedſtraat*, eiusque partem auſtralem prope angiportum, cui nomen *de Dieffteeg.* Accurate ſic domum indicarat *Mieriſius*, in literis ad *Cannegieterum.* Eſſe hanc non diverſam a domo, in qua *Scaliger* habitavit, ſuſpicabatur poſterior, ſed minus

recte, si est vera traditio pervetusta. Quam diu in ista cella obscurius latebat lapis antiquus, ac lumina admoveri debebant, ut recognosceretur epigramma, mirum minime erat, de vera lectione aliter atque aliter iudicasse viros eruditos. Ex obscuro loco tandem in lucem protractus est lapis, et a *Leonardo de Mayne*, viro perquam honesto, earumque aedium domino, a. 1755 Academiae donatus. Patebat eo tempore, lapidem in varia frusta, sed optime coagmentata laminisque ferreis a posteriori sui parte hic illic constricta, iam ante diffracta esse, quam parieti cellae insereretur. Circa idem tempus, pereximium hoc antiquitatis Romanae Batavaeque monumentum inferebatur in Museum, in quo legatum Papenbroekii asservatur. Saepius saepiusque lapidem tanti pretii eo in loco quaesivi, sed frustra semper; nec ego solus, verum una mecum Cl. *Ruhnkenius*. Proximis diebus res omnis et origo fortunae durioris, qua a multo iam tempore conflictatus est lapis literatus, a teste oculato, *Nicolao Meerburg*, mihi indicabatur. Mandatu Curatorum, et summa cum cura, locus huic lapidi datus erat in Museo Papenbroekiano. Displicebat id, qua demum cumque de caussa, alicui rerum aliarum intelligentissimo, non item antiquitatis amanti, cuius tamen parcam nomini, ne subeat notam turpitudinis. Protinus sede sua propria et honorifica, eo iubente, movebatur lapis, frustaque eius, si non omnia, at certe maiora, abiiciebantur in locum sordidum squalidumque et a conspectu hominum procul remotum, in quo latuit paene incognitus ad diem usque 23 novembris a. 1801, quo ipse lapidis memorabilis frusta, in cavea arenosa tam diu disiecta, quotquot reperiri possent, erant autem numero viginti, sedulo colligi protrahique in lucem curavi, ac suo quaeque ordine disposui, ea spe certa, fore, ut eius in posterum maior habeatur cura. Sed haec satis superque de historia lapidis, cuius descriptionem et explicationem a me quidem adiungi, aegre non ferent studii antiquitatis aestimatores.

Est lapis cinerei coloris, longus 7 pedes Rhenolandicos cum 2 pollicibus sive unciis, altus unum pedem et 9 uncias cum dimidia, crassus 3 uncias, e materia fragili et cretacea, ut sunt plerique lapides antiqui, in

in Patria noſtra inventi. Intelligendum vero eſt iſtud *cretae* genus, quod Britanni et Galli, teſte *Plinio*, *margam* appellabant. Conf. *Cannegieter* l. c. p. 15. Tres ſunt inſcriptionis verſus, habentque intervallum duarum unciarum cum dimidia. Singulae literae pulcerrimae trium circiter unciarum magnitudinem exaequant. Inter ſecundum ac tertium verſum otioſus quis et ineptus nugator minoribus literis atque rudiori ſcalpro incidit iterum ANTONINI nomen, quod ſententiam verborum prorſus turbat, atque adeo negligendum puto. Eodem loco poſt *Antonini* nomen nugator iſte addidit ANCRVM, vel ſimile quid, ſenſu certe nullo. Finis ſingulorum verſuum, certe duorum priorum, truncatus aliquot literis videtur. In verſu autem ſecundo, literas quasdam conſulto eſſe eraſas, dubio caret.

In viginti huius lapidis fruſtis, iam nunc inventis, haec inſcriptio legitur:

IMPP. CAESS. L. SEPTIMIVS SEVERVS. PIVS PERT...
M. AVRELLIVS ANTONINVS AVGG. :::::::::....
NVMERO EXPL. BAT. CVR. COC V ENIDIO RVF...

In nullo inſcriptionum antiquarum corpore ſive theſauro, quantum reſciſcere potui, haec ipſa epigraphe edita eſt. Vulgavit tamen eam *Henricus Cannegieter*, vir in hoc ſtudiorum genere ſummus, l. c. p. 117, ſed neque ſatis accurate, neque ex inſpecto ipſo lapide, verum uti eam acceperat, venuſtiſſima *Franscisci van Mieris* manu depictam; depictam nempe in cella iſta obſcuriori, de qua ſuperius dicebam. Promittebat quidem *Cannegieterus*, loco opportuniori ſe eamdem ad examen revocaturum; vehementer tamen dubito, ſteteritne promiſſis, vel etiam per labores alios ſtare potuerit. Non certe factum id eſt, quantum recordor, aut in libris poſt annum 1734 ab ipſo editis, aut in egregiis illis commentariis ad Monumenta Antiqua Domburgenſia, quos benivolentia Cl. *Hermanni Cannegieter*, quemadmodum tabulas eorumdem Monumentorum aeneas munificentia Ampliſſimi Dynaſtae Domburgi,

cum

cum maxime aſſervo. Eſt igitur ſpes minime levis, futurum, ut, ex voto cum aliorum, tum Cl. *Saxii* in Actis Lit. Soc. Traiect. tom. II p. 228, Monumenta Domburgenſia, eleganter depicta ac docte illuſtrata, tandem aliquando ſcriniis exeant, et in conſpectum hominum eruditorum prodeant. Progrediar iam ad lapidis Leidenſis explicationem.

De *Imperatoribus Caeſaribus Lucio Septimio Severo Pertinace et Marco Aurelio Antonino* (Caracallo), non eſt, ut quidquam dicatur. Duplex LL, in nomine *Aurelii*, neminem morabitur, niſi hoſpitem in marmoribus literatis. Erant ambo *Auguſti*. Edidit *Cannegieter* l. c. AVG. Legendum eſt ſine dubio AVGG. Lacuna inter hanc vocem et proximam NVMERO ſic ſupplenda: ET P., vel L., quod praebent pauci lapides ac numi, SEPT. GETA CAESAR. Poſt interfectum fratrem Getam, voluiſſe Caracallum abolere ipſius memoriam, atque iuſſiſſe, ut eiusdem nomen in monumentis deleretur, negari haud oportuerat. Non repetam, quae, adverſus *Fontaninum*, docte diſputavit *Reimarus* in notis ad *Dionis Casſii* lib. LXVII c. 12, de Caracallo ſcribentis, τοῖς τὰς εἰκόνας αὐτοῦ (Getae) βαςάσασι λίθοις ὠργίζετο, καὶ τὸ νόμισμα τὸ προφέρον αὐτὸν συνεχώνευσε. Quemadmodum in hoc lapide nomen Getae eraſum eſt, ita in plurimis aliis apud *Gruterum* XXXII. 10, XXXIX. 3, XLVI. 9, *Gudium* XLVII, 6, XCII. 5, *Maffeium* in Muſ. Vindobon. CCXV. 7, CCCIX. 1, *Muratorium* CCCXLVII. 2, CCCXLIX. 2, *R. Pococke* Inſcript. antiq. p. 119 n. 31, *G. L. Caſtellum* in nova collectione Inſcript. Siciliae p. 31, ubi conſulatur annotatio. In omnibus tamen lapidibus vetuſtis nomen Getae non eraſum eſſe, neque numos omnes, ipſius imagine ornatos, periiſſe, cum aliunde novimus, tum e *Guilielmi Musgrave* diſſertatione de Geta Britannico p. 26 — 101. Sed difficultatem maiorem videtur habere inſcriptionis verſus ultimus. Pro C⊖∩ dedit *Cannegieterus* l. c. COO. Non audeo aſſentiri eiusdem coniecturae, in ſchedis MSS. memoratae, expedita omnia in lapide fore, ſi COR, id eſt, *Cornelio*, aut ſimile nomen recipimus, opinamurque id nomen fuiſſe Venidii Rufi, cum in altero lapide multis nominibus dicatur, et forte pluribus in monumen-

tis

tis aliis, quae defideramus, neque nominum unius hominis coacervatio abhorreat a feculo Antoninorum. ' Poftremum veriffimum eft, ut exemplis variis approbavit vir Cl. in libro de mutata Rom. nominum ratione cap. VII. Coniecturae autem ifti ductus literarum prorfus repugnat. Ex fchedulis MSS. *Oudendorpianis* intellexi, dubium diu eum haefiffe, quo modo reliqua verba integra legenda effent et interpretanda. Sufpicabatur EXPL. poni pro *Expleto*, comparabatque verba *Ciceronis* lib. V. in Verrem c. 34, *fperabat, iis militibus, quos ex eo loco deduxiffet*, explere *fe* numerum *nautarum et remigum poffe*. Intelligens autem, tum fcribi oportuiffe NVMERO BAT. EXPL., malebat deinde explicare verba: *Numero Exploratorum Batavorum*; quod unice verum videtur. Nec difplicet idem *Cannegietero*, in annotatione MS., fed qui fufpicatur, ante vocem *Numero* excidiffe praepofitionem, in ejusmodi lapidibus adiici folitam, periiffe item in verfu tertio nomen Cohortis. Addit, *Mierifium*, qui imaginem lapidis a fe defcriptam quondam transmififfet, vifum effe fibi veftigia vocis ITO deprehendere, ubi nomen Getae erafum monui, fed ITO fruftra quaefivi in ipfo lapide. NVMERO fumendum opiner pro *in ufum Numeri* iftius, in cuius commoda ftructum erat aedificium. Saepe autem ufurpatur *Numerus* de ordinibus quibuscumque militaribus, feu maioribus, feu minoribus, legione, cohorte, turma. Satis exemplorum e fcriptoribus dabit *Forcellinus*, v. *Numerus*. Neque defunt in lapidibus literatis apud *Reinefium*, *Cl.* VIII. n. 4. cum not., 58, 82, *Gudium* CCXLVIII. 4, *Donium* Tab. XI. p. 289. n. 11, *Muratorium* DCCXCVIII. 2, alibi; fed in iis non raro exprimitur una litera N, quod non femper animadverfum eft. Quae fequuntur voces, per compendium fcriptae, EXPL, BAT., explicandae videntur, *Exploratorum Batavorum*. Vocem Latinam deinde Graeca civitate donatam effe, apparet e *Procopii* Hift. Arc. c. 30. Conf. *Suidas* v. Ἐξπλωράτωρ, tom. I. pag. 779, et infcriptio apud *Gruterum* CDLVIII. 1. Non intelligendi hic funt *Exploratores*, dicti quoque *Speculatores*, quales memorantur a *Caefare*, *Cicerone*, aliis, fed limitanei milites, in provinciae Galliae et Imperii Romani limite

 Rhe-

Rheno collocati, lectique ex amicis et ſociis Batavis, vel ad obſervandos viatores, horumque merces excutiendas, vel ad vectigalia exigenda, vel etiam ad conſilia barbarorum exploranda. Cuiusmodi *Exploratorum* crebra eſt mentio in Notitia utriusque Imperii, pag. 104, 105, 136, 176, edit. 1608, ſive Tom. VII Theſauri Antiqq. Graeviani p. 1752, 1858, 1939, 1994. Quae illic in commentario *Pancirolus* monuit de Exploratoribus, huc minus pertinent, neque etiam diſputata a *Reineſio* in Syntagm. Inſc. ant. pag. 509; cum referri ea debeant ad aliud Exploratorum ſeu Speculatorum genus, de quo eſt ſermo in lapidibus aliis, apud *Reineſium* VIII. 64, *Gruterum* CLXIX. 7, *Gudium* II. 8, CXLVIII. 5, *Donium* p. 222. n. 3, pag. 223. n. 7, et *Muratorium* ſaepius. Magis huc facit inſcriptio, in qua memorantur *Dupliarii Numeri Exploratorum Bremenienſium*. Edidit eam, nec tamen primus, *Muratorius* CXI. 1, et minus accurate explicuit. Bremenium erat *limes*, et ad vallum, quo Britanni a Caledoniis diſtinguebantur. Illic erant *caſtra Exploratorum*. Conf. *Antonini* Itiner. p. 464, 465, 467, cum annotatione Cl. *Weſſelingii*, atque Cl. *Saxius* in Act. Lit. Soc. Traiect. tom. II p. 286. Eo igitur in loco neceſſarius erat uſus Exploratorum talium, quales indicari dicebam in lapide Leidenſi, ad quem revertor. Exploratorum ad ripam Rheni Numerum commemorari, nemo mirabitur, ſecum recolens, quanto terrori Romanis ducibus fuerit Rhenus, receptator hoſtium dictus a *Floro* lib. III c. 10, 9; quanta cura Romani munierint Rheni limitem, teſte *Floro* lib. IV c. 12, 26; quanta ſollicitudine Tiberius, traiecturus Rhenum, commeatum omnem non ante tranſmiſerit, quam conſiſtens apud ripam exploraſſet vehiculorum onera; ut in eius vita teſtatur *Suetonius* cap. 18. Mirum multo minus eſt, Exploratores iſtos fuiſſe Batavos, de quibus *Tacitus* ſcribit de M. G. c. 29, *Omnium harum* (Germanicarum) *gentium virtute praecipui Batavi, non multum ex ripa, ſed inſulam Rheni amnis colunt.* Sed haec ſufficiant de Numero Exploratorum Batavorum. Reſtat, ut de verbis poſtremis dicatur, CVR. CΘ∩ ⅂ENIDIO RVF. Quod edidit Cl. *Cannegieter*, ducem ſecutus *Mieriſium*,

coo,

c o o, vitiofum effe, monui fupra. Defideratur nunc pars lapidis, cui infculpta quondam erat litera integra poft c Θ, quae vix dubito quin fuerit Q. Nec facile quispiam negabit, v effe partem literae V. Etenim notus aliunde eft *Q. Venidius Rufus*, etiam e marmoribus literatis apud *Gruterum* LXXIX. 2, *Sponium* pag. 270, 271, *Muratorium* MMIX. 1, 2, inprimis apud *Gudium* LXIX. 1, 2, cuius annotatio haud negligenda eft. Apparet ex iftis infcriptionibus, *Venidium Rufum* ad fummos tandem efcendiffe honores, poftquam in Batavorum regione effet commoratus, fi in iftis infcriptionibus omnibus de uno eodemque *Venidio* fit fermo; quod vix credibile eft. Qua eadem de cauffa neque affirmare aufim, eiusdem fieri mentionem *L.* 2 *D. de iure immunitatis*, in qua *Benidius Rufus*, *Legatus Ciliciae*, commemoratur. Sine controverfia huc facit lapis, anno 1552 in arce Brittenburgo inventus, faepenumero vulgatus, etiam a *Grutero* CLXIX. 2, non tamen intellectus, aut ab ipfo, aut a *Scaligero*, *Scriverio*, *Iunio*, eorumque fimilibus viris fummis, non diffitentibus, ignorare fe, quid fit ENIDIORV. Verum tamen vidit *Cannegieter* de Brittenburgo p. 117; quem recte fecutus eft *van Loon* in perveteri *Hollandiae* hiftoria, tom. I p. 187, 188, fed multa de fuo addens infcriptioni, ab utraque parte truncatae, quae funt valde incerta. Vix autem dubium eft, quin loquatur lapis ifte et nofter de VENIDIO RVFO. Denique, in lapide Leidenfi CVR. C Θ explicandum videtur *Curatore Cohortis*, ut eft *Curator cohortis VI Val.* et *Curator cohortium vigilum Gordianorum*, in lapidibus *Gudianis* LXVI. 7, XCVI. 8, aliisque. Nemo non intelliget Cohortem Exploratorum Batavorum. Non admodum mihi placet fententia *Oudendorpii* in annotatione MS., poftrema lapidis verba exponentis ac fupplentis: *Curante Cohortem Q. Venidio Rufo Praefecto*, monentisque, *Tacitum* quoque dixiffe *curare legiones*, lib. VI Ann. c. 30. Multo minus arridet eius coniectura, *Cohortem* hic poni pro ipfo *aedificio*, vel pro *ftatione* et *manfione* iftorum Exploratorum. Novi, *Cohortem* proprie fignificare fpatium quavis maceria inclufum five feptum, quo continentur et coërcentur pecora in villis,

 im-

immo antiquitus nomine Cohortis dictam esse villam. Vid. *Schoettgenius* ad *Varronis* lib. I de R. R. c. 14, *Salmasius* in Exerc. Plinian. tom. I p. 219, et *Forcellinus* in vv. *Chors*, et *Cohors*. Sed vix inducor, ut credam, vel *Cohortem* in libris veterum scriptorum et marmoribus literatis unquam poni de statione seu mansione militum, vel in lapidibus legi *Curante cohortem* pro *Curatore cohortis*. Exstat quidem *Curante* in inscriptione Alonensi apud Cl. *Wesselingium* in not. ad *Antonini* Itin. p. 481, etiam in lapide, itidem Romburgi invento, cuius fragmentum servatur in antiqua Gentis Wassenaeriae villa Duvenvoordia, editumque est, cum a multis aliis, tum a *Scriverio* in Tabulario Ant. Bat. p. 182, *Altingio* in notitia Germ. infer. v. *Armamentarium*, *I. Gronovio* in allocutione ad Baronem de Wassenaer, et *van Loon*, l. c. p. 185. Sed in altero lapide fit mentio de *Curante aedem*, in altero de *Curante restitutionem armamentarii vetustate collapsi*, in neutro de *Curante cohortem*. In fine epigrammatis periisse vocem PRAE*fecto*, est coniectura *Oudendorpii*, sed ea plane incerta. C⊖ compendio scribendi positum esse pro CO H*ortis*, vix quispiam dubitabit, suum advertens animum et ad alterum lapidem Romburgensem, de quo dixi, et ad ea, quae de antiqua literae H forma monuere Grammatici, praesertim *Vossius* lib. I de Arte Grammat. c. 29, et ad alia scribendi compendia non dissimilia apud *Fabrettum* p. 196, in Marmoribus *Felsineis* p. 425, alibi. Verbosiori in explicando hoc lapide, veniam mihi ab antiquitatis studiosis haud denegatum iri, spero et confido.

SE-

C.

SERIES CVRATORVM

ACADEMIAE LVGDVNO BATAVAE,

SECVLO XVIII.

I. IACOBVS Baro DE WASSENAER, S. R. I. Comes, Dynasta in *Wassenaer*, *Obdam*, *Hensbroek*, *Wochmeer*, *Twikloo*, *Lage*, cet., Equestri in *Hollandia* Nobilium Ordini adscriptus, Ordinis Equestris Elephantini in *Dania* socius, Batavorum equestris militiae Praefectus, *Sylvae Ducis* locorumque aliorum Gubernator, ad Galliarum, Britanniae, Poloniarum, Borussiaeque Reges, Electorem Hannoveranum, et alios Germaniae Principes Legatus extraordinarius. De variis eius legationibus et virtute bellica legendus *Wagenaar*, in Hist. Patr. tom. XIII. 424, XV. 303, XVI. 109, XVII. 165, 183 — 190. Renunciatus est Curator d. 23 martii 1690, mortuus d. 28 maii 1714.

II. HVBERTVS ROSENBOOM, IC., Toparcha in *'s Grevelsrecht*, supremae Batavorum Curiae Senator et Praeses. Electus est d. 13 ian. 1694. Obiit d. 4 oct. 1722.

III. HENRICVS VAN BLEISWYK, IC., vir Consularis in urbe

Delphensi, Societatis Indicae Orientalis assessor. Constitutus est d. 4 dec. 1697. Obiit d. 20 aug. 1703.

IV. HERMANNVS VAN DEN HONERT, IC., vir Consularis *Dordracenus*, aggerum Alblasserwaardensium Comes. Renunciatus est d. 20. sept. 1703, mortuus anno 1730.

V. GVILIELMVS, Baro DE WASSENAER, Toparcha in *Starrenburg*, Equestris Nobilium *Hollandiae* Ordinis primus, Praeses Delegatorum Ordinum *Hollandiae*. Electus est d. 19 oct. 1714. Obiit d. 6 aug. 1723.

VI. CORNELIVS VAN VALKENBURGH, IC., Senator, Consul ac Praetor *Harlemensis*, Praefecturae Rhenolandicae assessor. Electus est d. 20 nov. 1722, mortuus anno 1728.

VII. ALBRECHT NICOLAVS Baro DE SCHAGEN, Toparcha in *Goudriaan*, in Equestrem *Hollandiae* Ordinem relatus, Iudicibus rei venaticae et Praefecturae Rhenolandicae assessoribus adscriptus, Societatis Indicae Orientalis in *Westfrisia* moderator. Renunciatus d. 1 sept. 1723, obiit d. 23 apr. 1727.

VIII. IOHANNES HENRICVS Comes DE WASSENAER, Dynasta *Wassenaeriae*, *Obdami*, *Hensbroekae*, *Spierdyki*, *Zuidwyki*, *Kernhemi*, *Lagae*, Eques Ordinis Iohannitici, Equestris *Hollandiae* Ordinis sodalis, in consessu Delegatorum *Hollandiae* Ordinum Praeses. Electus d. 17 iulii 1727, mortuus d. 5 febr. 1745.

IX. IOHANNES TRIP, IC., Toparcha *Berkenrodae*, vir Consularis *Amstelodamensis*. Electus mense iulio 1728, obiit anno 1732.

X. AREENT BRUYNSZ VAN DER DUSSEN, IC., Conſularis *Delphenſis*, Societatis Indicae Orientalis moderator. Renunciatus eſt anno 1730, mortuus menſe iunio 1742.

XI. CORNELIVS SYLVIUS, IC., Conſularis *Harlemenſis*, territorii Brederodiani Praetor, ſylvis reique venaticae praefectus. Electus menſe martio 1733, mortuus anno 1738.

XII. IOHANNES VAN DE POLL, IC., Conſularis *Amſtelodamenſis.* Conſtitutus d. 18 iulii 1738, obiit d. 15 oct. 1745.

XIII. PAVLVS SEBASTIANVS LE LEU DE WILHEM, IC., Toparcha in *Beſoyen*, Conſularis *Rotterodamenſis*, aggerum Schielandiae Praefectus et Praetor. Electus d. 6 iulii 1742, obiit a. 1759.

XIV. GVILIELMVS Comes DE BENTINCK, *Rhonae* et *Pendrechtae* Dominus, Equeſtri *Hollandorum* Ordini adſcriptus, Delegatorum *Hollandiae* Ordinum Praeſes, magni ſigilli Cuſtos, ſupremae Curiae feudalis Praeſes, aggeribus et viis Rhenolandiae curandis Septemvir. Miſſus eſt a. 1747 Orator ad Regem Britanniarum, et brevi poſt Aquisgranum, cum pax redderetur Europae. Conf. *Wagenaar*, Vaderl. Hiſt. XX d. bl. 174, 179, *I. A. de Chalmot*, Biographisch Woordenboek der Nederlanden II d. bl. 302 – 304. Renunciatus eſt d. 13 febr. 1745, mortuus anno 1774. Maxima eius in rem Academicam fuiſſe merita, ſciunt omnes. Conf. *Ruhnkenii* Elogium T. H. p. 72, 73.

XV. CORNELIVS DE WITT, IC., *Iaarsveldiae* Toparcha, civitatis *Dordracenae* Senator et Conſul. Electus d. 19 nov. 1745, obiit anno 1769.

XVI. PETRVS STEYN, I.C., Ordinum *Hollandiae Weſtfriſiaeque* Con-

Consiliarius et Syndicus supremus, magni sigilli Custos, supremae Curiae feudalis Praeses, eiusque tabularii Praefectus, aggeribus viisque Rhenolandiae curandis Septemvir. Renunciatus est anno 1759; mortuus d. 5 nov. 1772.

XVII. PETRVS VAN BLEISWYK, L. A. M., Philosophiae et Iuris utriusque Doctor, Ordinum *Hollandiae Westfrisiaeque* Consiliarius et Syndicus supremus, magni sigilli Custos, supremae Curiae feudalis Praeses eiusdemque tabularii Praefectus. Electus est anno 1769, quo tempore erat civitatis *Delphensis* Consiliarius ac Syndicus. Obiit d. 29 oct. 1790. Vid. *I. A. de Chalmot* l. c. III d. bl. 140 — 147.

XVIII. IOHANNES HOP, IC., Quaestor aerarii Foederatae Belgicae. Munus Curatoris in eum collatum est anno 1773; sed *illustrem virum atque egregium literatorum hominum Maecenatem Leidanae Palladi fatalis dies, ne Senatus quidem nomine salutatum, Curatorem male praeripuit:* ut legitur in Actis Senatus, cui tunc a secretis erat Cl. *Valckenaer*, d. 2 apr. 1773. Fuisse eum insigne Reip. Batavae ornamentum, et literarum Graecarum valde amantem, monet Cl. *Luzac*, in praefat. ad *Valckenaerii* Callimachea p. 13, 14. Conf. etiam praefatio Cl. *Tydemanni* ad syntagma dissertationum, ad Philosophiam moralem pertinentium. Obiit eodem anno 1773.

XIX. GVILIELMVS HUYGHENS, IC., Toparcha in *Honcoop*, Senator et Consul *Amstelodamensis*, Societatis Indiarum OO. moderator. Creatus est Curator mense martio 1773, et mortuus d. 7 iulii 1786.

XX. IACOBVS PHILIPPVS Baro DE BOETZELAER, Toparcha in *Nieuveen*, rel., Ordinis Equestris Nobilium *Hollandiae* assessor primus, Delegatorum *Hollandiae* Ordinum Praeses. Electus mense nov. 1774, obiit d. 26 apr. 1781.

XXI.

XXI. WIGBOLDVS IANVS THEODORVS Baro VAN DER DOES, Dynafta utriusque *Nordvici*, *Langeveld* et *Offen*, Equeftri *Hollandiae* Ordini adfcriptus, Delegatorum *Hollandiae* Ordinum principem locum tenens, rei venaticae in eadem regione Praefectus, aggeribus viisque Rhenolándiae curandis Septemvir, urbis agrique *Heusdani* Caftellanus, Satrapa et Chomarchus. Conftitutus eft d. 29 iunii 1781, obiit anno 1787.

XXII. GVILIELMVS ANNE L'ESTEVENON, Dynafta *Hazerswoudiae*, Senator *Harlemenfis*, Ordinum Foederati Belgii nomine ob negotia publica Bruxellas delegatus. Renunciatus eft d. 8 aug. 1786, iterumque a Delegatis Populi Hollandici d. 9 febr. 1795. Quo munere deinceps ad breve tempus fungi potuit.

XXIII. GVILIELMVS LVDOVICVS Comes DE WASSENAER, Dynafta *Starrenburgi*, Ordini Equeftri Nobilium *Hollandiae* adfcriptus, eiusdemque nomine in confeffu Delegatorum Ordinum tenens locum primum, aggeribus et viis Rhenolandiae curandis praefectus, Satrapa *Dalemi*, ab Ordinibus feptemplicis civitatis Belgicae miffus Legatus extraordinarius ad Auguftam Rufforum Imperatricem. Electus eft anno 1787, miffus a Delegatis Populi Hollandici d. 7 febr. 1795.

XXIV. PETRVS HENRICVS VAN DE WALL, IC., urbis *Dordracenae* Senator et Conful, confeffui Delegatorum *Hollandiae* Ordinum adfcriptus, patrimonii publici, quod ex tractu *Hollandiae Meridionalis* et agro *Heusdano* redit, Quaeftor fummus. Dictus eft Curator anno 1790, dimiffus a Delegatis Populi Hollandici d. 7. febr. 1795. De meritis eius in rempublicam literariam legendus Cl. *Voltelen* in orat. de Magnetismo animali p. 44, 45, teftaturque inprimis Tabularium urbis Dordracenae (Handveften en Privilegien van Dordrecht), erudite illuftratum.

XXV. PETRVS PAULUS, IC., Delegatorum Populi Batavi Praeses. Electus est d. 9 febr. 1795. Obiit d. 17 martii 1796. Meritorum ipsius in Historiam Patriam testis prae ceteris libris, quos edidit, est commentarius luculentus in tabulas Traiectini foederis, vulgo Unionis.

XXVI. IACOBVS GEORGIVS HIERONYMVS HAHN, IC., Delegatis Populi Batavi adscriptus. Die 9 febr. 1795 renunciatus est, sed d. 16 nov. 1798 munere Curatoris se abdicavit.

XXVII. LAVRENTIVS VAN SANTEN, IC., anno 1795 Curatoribus adiunctus a Magistratibus Municipalibus Leidensibus. Obiit anno 1798. Criticis et Poëtis Latinis praestantioribus suo merito annumeratus est. Affectum reliquit *Terentianum Maurum*, copiosis observationibus suis illustratum. Plura dabit *I. H. Hoeufft* in praefat. ad *Santenii* poëmata, edita a. 1801.

XXVIII. PETRVS VAN LELYVELD, *Petri Filius*, A. L. M. Philosophiae et Iuris utriusque Doctor, a. 1795 Curatoribus adscriptus a Magistratibus Municipii Leidensis; sed ab iisdem a. 1797 hoc munere liberatus; denuo electus est anno 1798. Cum maxime relatus est in eorum ordinem, qui publicas res curant in tractu Texelensi.

XXIX. FREDERICVS VAN LEYDEN, A. L. M. Philosophiae et utriusque Iuris Doctor, Toparcha *Westbarendrechti*, Senator eo tempore Reipublicae Batavae. Electus est d. 30 martii 1796; sed provinciam Curatoris d. 16 nov. 1798 ultro deposuit.

XXX. PETRVS LEONARDVS VAN DE KASTEELE, IC., quondam civitatis *Harlemensis* Consiliarius et Syndicus, Senator Reipublicae Batavae. Electus est d. 14 sept. 1797.

XXXI. HERMANNVS ADRIANVS BAKE, Med. Doct., Magistratuum Municipalium Leidensium socius, eorumque nomine adscriptus Curatoribus anno 1798.

XXXII. HIERONYMVS DE BOSCH. Electus est d. 4 dec. 1798.

XXXIII. IOANNES DE KRUYFF, IC., Magistratus Municipalis Leidensis, cum maxime relatus in eorum ordinem, quibus cura rerum internarum Patriae demandata est. Dictus est Curator d. 4 dec. 1798. Qui quidem, una cum viris Amplissimis, Kasteelio, Bakio, de Bosch et Lelyveldio, res Academiae hoc ipso tempore curat ac gubernat.

NOMINA EORVM,

QVI, SECVLO XVIII, CVRATORIBVS, A SECRETIS FVERE.

I. IOHANNES VAN DEN BERGH, ICtus, ab a. 1690 ad a. 1711. Fuit urbis Leidae Senator, Iudex, vicies Consul, Rhenolandiae Praetor aggerumque Comes, de Republica Batava rebus domi forisque praeclare gestis egregium in modum meritus. Vid. *van Mieris*, beschrijv. van Leijden I deel, bl. 61, *Wagenaar*, Vad. Hist. XVII d. bl. 436, XVIII d. bl. 46, 74.

II. PETRVS GYS, IC., ab a. 1711 ad. 1725, quo se hoc munere abdicavit.

III. DAVID VAN ROYEN, IC., ab a. 1725 ad a. 1753, quo hanc provinciam depoſuit, ſucceſſorem nactus filium natu maximum, qui ſequitur.

IV. IANVS VAN ROYEN, IC., civitatis Leidenſis Conſiliarius et Syndicus. Curatoribus fuit a ſecretis ab a. 1753 ad initium a. 1783, quo diem obiit ſupremum.

V. IOSIAS IOHANNES HUBRECHT, IC., ab a. 1780 ad a. 1795, quando hoc munere ſe ultro abdicavit. Ad annum usque 1795 fuit Conſulibus Leidenſibus a ſecretis.

VI. IACOBVS DE FREMERY, qui a. 1795 hoc munere auctus eſt, eodemque adhuc dum perfungitur.

SE-

D.

SERIES PROFESSORVM

IN ACADEMIA LVGDVNO BATAVA,

SECVLO XVIII.

Anno feculi XVIII primo literas et difciplinas hic docebant

I. FRIDERICVS SPANHEMIVS, *Frid. Fil.*, Theologus, ab a. 1670, fed a d. 28 aug. 1684 praelectionibus publice habendis exemtus, dictusque Profeffor Primarius. Obiit d. 18 maii 1701. Parentavit ei d. 6 iunii *Iacobus Triglandius*, cuius oratio operibus *Spanhemii* praemiffa eft, et denuo repetita in *Sylloga* differtationum Triglandiana, pag. 143—170. In Programmate, quo indicitur concio ifta funebris, vocatur *magni parentis maximus filius*, *Confiliarius Ecclefiarum Palatinarum*, *Vir laboribus utiliffimis per dimidium fere feculum*, *tum Heidelbergae in Palatinatu*, *tum Lugduni in Batavis iam ultra* 30 *annos*, *exactis*, *et fcriptis incomparabili eruditione omnium admirationem meritis*, *vere illuftris*; *et*, *quod mireris*, *anno aetatis* 70, *quo labente exftinctus eft*, *nulla adhuc ingenii aut doctrinae detrimenta paffus*. Conf. *Saxii*, V. C., Onom. Liter. part. V p. 211, 618.

II. IACOBVS TRIGLAND, *Iac. F.*, *Iac. Nepos*, Theologus, ab a. 1686. Provinciam docendae Antiquitatis Hebraicae auſpicatus eſt d. 23 ianuarii 1702, habita oratione *de origine et cauſis rituum Moſaicorum*; quae eſt adiecta ipſius diſſertationibus p. 109 — 142. Poſt mortem, quae accidit d. 22 ſeptembris 1705, publice laudatus eſt a *Iohanne Marckio*, cuius oratio ſubnexa eſt diſſertationibus *Triglandianis* p. 209 — 299, item a *Broukhuſio*, *Heſſelio* et *Snakenburgio*, quorum carmina lugubria illic leguntur. Dicitur in Programmate funebri *literarum et artium ſplendidiſſimum iubar*, *virtutis et pietatis illuſtre admodum et praeclarum inter paucos exemplum*; atque a Cl. *Saxio*, l. c. p. 342, 343, *Theologus literatiſſimus*.

III. IOHANNES à MARCK, Theologus, ab a. 1689. In locum *Spanhemii* ſublectus Profeſſor Hiſtoriae Eccleſiaſticae, dixit d. 9 ianuarii 1702 *de Chriſtianismi propagati admirandis*. Anno 1712 Rector Academiae Magnificus creatus eſt, quem honorem poſuit habita oratione *de ardente rubo in hiſtoria Moſaica*. E vita exceſſit d. 30 ian. 1731, eique d. 15 febr. parentavit *I. Weſſelius*, cuius diſſertationibus Academicis acceſſit haec oratio funebris, p. 697 — 732. Ex iſto fonte pleraque ſua, in ſcribenda vita *Marckii*, hauſere *Pfaffius*, in praefatione ad *Marckii* comment. in Prophetas minores, *Vriemoet*, in Athenis Friſiacis p. 544 — 556, coll. add. p. 11; 12, et *Paquot*, Mémoires pour ſervir à l'hiſtoire litteraire des XVII Provinces des Pays-bas, tom. II p. 339 — 350. Quos iterum duces ſecuti ſunt alii plures.

IV. HERMANNVS WITS, Theologus, ab a. 1698. Vivere deſiit d. 22 octob. 1708; et, paucis poſt diebus, memoriam ipſius celebravit *I. Marckius*, quae oratio recuſa eſt ad finem Exercitationum *Marckii* ſcripturariarum ad 25 loca N. T. p. 709 — 735. Dicitur in Programmate funebri *Vir incomparabili eruditione*, *ſincera pietate*, *vera virtute*, *candore animi*, *morum ſuavitate*, *meritis in Religionem*, *Patriam et Academiam*, *ſcriptisque vere illuſtris*, *qui ſummam ſui admira-*

rationem eruditis, Academiae moerorem, cunctis bonis reliquit desiderium. Vitam *Witsii* scripserunt *C. Burmannus*, in Traiecto erudito p. 451 — 457, *Vriemoet*, l. c. p. 524 — 541, *Paquot*, l. c. p. 327 — 339. Conf. *Saxius*, V. C., l. c. p. 80, et Narratio mea p. 14, 15. Quos *Witsius* ipse de sua vita scripsit commentarios, dono mihi dedit Rev. *Stratenus*, *Witsii* ex filia nepos.

V. ANTONIVS MATTHAEUS, *Ant. F.*, *Ant. Nepos*, ICtus, ab anno 1673. Supremum diem cum obiisset d. 25 aug 1710, concione funebri d. 12 sept. eum laudavit *I. Voet.* Vitam scripsere *C. Burmannus*, l. c. p. 218 — 228, et alii, quos indicavit Cl. *Saxius*, l. c. p. 75, 76. Conf. Narratio mea p. 16.

VI. IOHANNES VOET, ICtus, ab a. 1680. Supremo Academiae magistratu, quem a. 1709 gesserat, abiens, veritatem asserti a D. Pio monstravit, *raros esse, qui philosophantur.* Mortuus est d. 11 sept. 1713. Vita eius scripta est a *C. Burmanno*, l. c. p. 426, 427, et aliis, de quibus *Saxius*, l. c. p. 186. Conf. Narratio mea p. 17.

VII. PHILIPPVS REINHARDVS VITRIARIVS, ICtus, ab a. 1682. Anno 1702, iterum a. 1713, Rectoris munere perfunctus est. Obiit d. 30 iulii 1720, non 1717, ut, errore typographico, legitur in *Saxii*, V. C., Onom. Lit. part. V p. 647.

VIII. GERARDUS NOODT, ICtus, ab a. 1686, antea Franequeranus ac Traiectinus. Academiae Rector fuit a. 1705, eamque dignitatem posuit habita oratione *de Religione ab imperio, iure gentium, libera*; quae Gallice, Anglice, Belgice et Germanice versa deinde prodiit. Etsi ei, mortuo d. 15 aug. 1725, non parentatum est, laudatores tamen minime defuere praestantiores, *Barbeyracius* in descriptione vitae *Noodtii*, quae legitur in Recueil de Discours sur diverses ma-

matieres importantes, estque etiam praefixa operum ipsius omnium editioni novae a. 1735, *C. Burmannus*, in Trai. erud. p. 249—253, *Vriemoet*, l. c. p. 587—596, *Paquot*, l. c. tom. I p. 181—192, *Arntzenius*, ut monui in Narratione p. 17, et alii, monente *Saxio*, V. C., Onom. part. V p. 220, 221. Quamvis in *Bynkershoekii* curis secundis de iure occidendi et exponendi liberos apud veteres Romanos, quas edidit a. 1723, multa acerbius in *Noodtium* dicantur, ex reliquis tamen viri Amplissimi operibus omnibus abunde apparet, quo numero eumdem habuerit.

IX. GODOFREDUS BIDLOO, ab a. 1694 Professor Anatomiae, e vita discessit d. 20 apr. 1713. Legendus est *Sandifort*, V. C., Introduct. in Museum Anatom. Academiae L. B. p. XII, XIII, et *I. A. de Chalmot*, tom. III Diction. Biograph. p. 78—81.

X. FREDERICUS DEKKERS, Medicus, ab a. 1694. Munere Rectoris se abdicavit die 8 febr. 1701. Argumentum orationis, ut saepe fit, in Actis Senatus Academici, non indicatur. Ineunte novembri mense a. 1720 ad plures abiit.

XI. PETRUS HOTTON, Medicinae et Botanices Professor, ab a. 1695. Fato functus est d. 10 vel 11 ianuarii 1709.

XII. BURCHERUS DE VOLDER, Philosophiae et Matheseos Professor ab a. 1670, quo quidem vocabatur d. 8 febr., sed d. 15 aprilis a Curatoribus statuebatur, ne haberet orationem, antequam aqua sacra tinctus (baptizatus) esset; quod factum ante d. 30 sept. istius anni. Laboribus Academicis se abdicavit, honesta rude donatus, d. 19 octobr. 1705, et rebus humanis ereptus est d. 21 martii 1709, laudis praeconem nactus *Iacobum Gronovium*, cuius oratio funebris in compendium redacta est in *Davidis van Hoogstraten* Dictionario Historico v. *B. de Volder*, et a *Wagenaar*, Beschrijvinge van Amsterdam III deel, bl. 237, 238.

XIII.

XIII. WOLFERDVS SENGVERDIVS, Philofophus, ab a. 1676. Academiae Rector renunciatus eft a. 1701 et 1715. Obiit d. 26 ian. 1724. Patrem habuit *Arnoldum Senguerdium*, cuius vitam fcripferunt *C. Burmannus*, in Trai. erud. p. 355, *Wagenaar* l. c. p. 231, et *Foppens*, Bibl. Belg. tom. I pag. 104, qui promittit, fe deinde plura dicturum de *Wolferdo*; quod tamen non factum.

XIV. IACOBVS GRONOVIVS, Hiftoriarum, Eloquentiae et Linguae Graecae Profeffor ab a. 1678. Anno 1702 conftitutus *Geographus huius Univerfitatis*, five *Academiae*, d. 20 dec. orationem habuit *de Geographiae origine, progreffu ac dulcedine*. Rectoris provinciam nactus eft a. 1703, iterum a. 1711, et per hanc occafionem publice dixit *de Lege Regia*. Exiit de vita d. 21 oct. 1716. Concione funebri laudatus non eft. Multum diverfa funt doctorum hominum iudicia de *Gronovio*, et de libris, ab eo editis. Confulatur inprimis Cl. *Saxii* Onom. part. V p. 178—184.

XV. IACOBUS PERIZONIVS, ab a. 1693 Hiftoriarum, Eloquentiae et Linguae Graecae Profeffor, huc vocatus ex Academia Franequerana. Acceffit profeffio Hiftoriae Foederati Belgii; qua occafione dixit d. 6 febr. 1702 *de fide hiftoriarum contra Pyrrhonismum hiftoricum*. Poftquam a. 1707 magiftratum Academiae geffiffet, orationem habuit *de doctrinae ftudiis nuper poft depulfam barbariem diligentiffime denuo cultis et defideratis, nunc vero rurfus neglectis fere et contemptis*. Mortuo d. 6 aprilis 1715, parentalia ei perfolvit *A. Schultingius* d. 2 maii, e cuius oratione non pauca fecerunt fua vitae *Perizonianae* fcriptores, *Vriemoet*, in Athen. Frif. p. 625—640, *Wefthovius*, ante collectionem orationum *Perizonianarum*, *D. van Hoogftraten*, in Diction. Hift., et alii, quos Cl. *Saxius*, Onom. Lit. part. V p. 275, 276, commemoravit. Addi poteft Narratio mea p. 30, 31. Dubium nullum eft, quin e commercio epiftolico *Perizoniano*, quod e bibliotheca *Ruhnke-*

 nia-

niana in publicam nuper transiit, plurima queant peti, quibus vita viri eximii non parum illustretur.

In numerandis Professoribus, qui, post primum seculi XVIII annum, munus auspicati sunt, sequar temporis rationem, nullo habito respectu ad literas artesque, quas in Academia Lugduno Batava docuere.

XVI. IACOBVS LE MORT, Chemiae et Medicinae Professor, inauguratus d. 22 maii 1702, quo dixit *de concordantia operum Naturae, Chymiae et Medicinae.* Anno 1706 dictus est Rector Academiae. Obiit d. 1 martii 1718. Vita eius scripta est a *Paquot*, Mémoires pour servir à l'histoire litteraire des 17 Provinces des Pays-bas, tom. V p. 136 — 143.

XVII. SALOMON VAN TIL, Theologiae Professor, provinciam auspicatus est d. 16 iunii 1702, habita oratione, *qua exitus Ecclesiae Reformatae ex Babylone spirituali iustificatur, et a schismatis crimine liberatur.* Anno 1704 creatus est Academiae Rector, quo munere abiens dixit *de conscientia in functionibus et proprietatibus contemplanda, quo eius cultura diligentius observetur.* In Programmate, quo eius oratio aditialis annunciatur, dicitur *insignis pietate, celebris eruditione, conspicuus scriptis, nuper apud Dordracenos Christianae veritatis veridicus vates, sagax doctor, strenuus defensor.* Mortuus est d. 31 oct. 1713. Vitam eius scripsit *H. van de Wall*, praefixam commentario *Tillii* de Tabernaculo Mosis. Inde sua inprimis hauserunt *D. van Hoogstraten*, in Diction. Hist., et *Paquot*, l. c. tom. XVIII p. 151 — 178, cuius iudicium de variis *Tillii* libris, dubito, an omnibus placiturum sit.

XVIII. BERNHARDUS ALBINVS, antea Archiater et Consiliarius Frederici Guilielmi, Electoris Brandenburgici, deinde etiam Frederici I, Regis Borussorum, Consiliarius ac Medicus, ex Academia Francofurtana ad Viadrum huc vocatus, dictusque in Programmate *orbi litera-*

rato scriptis, meritis in Rempublicam Physico-Medicum famaque notissimus, Theoriae et Praxeos Medicinae Professor constitutus, dixit d. 19 octob. 1702 *de ortu et progressu Medicinae*. Academiae Rector fuit a. 1710. Obiit d. 7 septembris 1721. Manibus ipsius oratione solemni iusta persolvit *H. Boerhaave*. Vid. *Sandifort*, V. C., Introd. in Museum Anatom. p. XIV, XXII—XXIV, et *I. A. de Chalmot*, tom. I Diction. Biographici p. 126, 127. Diu ipse suum scribebat nomen, *Albin.*

XIX. FRANCISCVS FABRICIVS, Ecclesiastes Leidensis, dictus est Theologiae Professor, et orationem d. 15 decemb. 1705 habuit *de Christo unico ac perpetuo Ecclesiae fundamento*. Accedente professione Oratoriae Sacrae, d. 8 iunii 1722 dixit *de Oratore Sacro*. Provinciam Rectoris nactus est annis 1708, 1716, 1724 et 1736, atque eo munere abiens, habuit orationes *de Scholis Prophetarum; de scriba edocto in regno coelorum; in natalem CLum *Academiae L. B; de provida Christiani et inprimis Theologi senectute*. Mortuo d. 27 iulii 1738, parentavit ei d. 16 sept. *I. van den Honert*: e cuius oratione *Gerdes* sua pleraque derivavit, in Miscellaneis Groninganis, tom. II p. 122—129. Opusculis Latinis, quae recenset Cl. *Saxius*, Onom. Lit. part. VI p. 88, 632, testatus in iis plurimas esse dissertationes bonas, adiungi possunt, cum liber de sacerdotio Christi iuxta ordinem Melchizedeci, editus L. B. a. 1720, deinde a Parente meo Belgice versus ac multis in locis emendatus, tum Theologia Christiana ex solis Christi Salvatoris verbis, in Euangeliis relatis, succincte adornata, L. B. a. 1735.

XX. HERMANNUS BOERHAAVE, a d. 8 iunii 1701 Praelector institutionum Medicarum, quando orationem habuit *pro commendando studio Hippocratico*, constitutus est Medicinae ac Botanices Professor a. 1709, dixitque d. 20 martii *de Medicinae simplicitate*, item Professor Chemiae, inauguratus d. 26 sept. 1718, quando habuit orationem *de*

de Chemia suos errores expurgante. Professione Botanices et Chemiae se abdicavit a. 1729, habito sermone Academico d. 28 aprilis. Summus Academiae magistratus in eum collatus est a. 1714 et 1730, habitaeque ab ipso sunt orationes *de comparando certo in Physicis*, et *de honore Medici servitute.* Viro immortali, mortuo d. 23 sept. 1738, parentatum est ab *A. Schultens*, cuius oratio, publice dicta d. 4 novembris, se sua simplicitate, fide ac gravitate commendavit omnibus, iis praesertim, qui eamdem aut in alias linguas vertendam, aut in scribenda viri summi vita sequendam existimarunt, indicati a Cl. *Saxio*, part. V Onom. Lit. p. 433, 650, ubi *Boerhaave* dicitur *Voorburgensis.* Idem legitur in libro, Levensbeschrijving van eenige voornaame, meest Nederlandsche, Mannen en Vrouwen, II deel bl. 134. Natus autem est in pago *Voorhout* prope Leidam. Vitae eius scriptoribus adiungi possunt *W. Burton*, an account of the life and writings of H. Boerhaave; e quo multa traducta sunt in A new and general Biographical Dictionnary vol. II pag. 257—262; *G. de Chaufepié*, Nouv. Diction. tom. II p. 337—352; *I. A. de Chalmot*, tom. III Diction. Biographici, p. 205 — 230; ne alios commemorem. Conf. etiam Narratio mea p. 18—21, 35, 36, 80.

XXI. IOHANNES HEYMAN, in ecclesia Smyrnensi quondam Homileta, ad docendas Linguas Orientales vocabatur, et d. 24 martii 1710 orationem habebat *de commendando earumdem literarum studio.* Ante adventum in hanc Academiam, per biennium aere publico sustentatus, dederat in Oriente operam addiscendis literis O. O., praesertim Arabicis: quod est mecum communicatum ex Actis Curatorum Vol. IX p. 425, 455 — 460. Obiit d. 7 aprilis a. 1737. De eius itinere in orientis solis regiones instituto descriptoque monet Cl. *Saxius* l. c. p. 535.

XXII. IACOBVS BERNARD, Ecclesiae Gallicanae hac in urbe Pastor, ab a. 1705 Philosophiae et Matheseos Lector, utriusque Professor

fessor constituebatur, dicebatque d. 29 febr. 1712 *de Philosophiae utilitate et necessitate*. Moriebatur d. 27 aprilis 1718. Vitam eius scripsit *Paquot*, l. c. tom. VI p. 351—358. Conf. Cl. *Saxius*, l. c. p. 374, et *de Chalmot*, l. c. tom. II p. 363—367.

XXIII. IOHANNES WESSELIUS, Ecclesiastes et Professor Theologiae Historiaeque Ecclesiasticae Rotterodamensis, provinciam docendae Theologiae auspicatus est d. 7 martii 1712, habens orationem *de titulo crucis Domini*. Accessit a. 1738 professio Oratoriae Sacrae; eaque occasione, d. 19 ian. a. sequentis dixit *de simplicitate prudenti in Oratore sacro requisita*. Cum Academiae Rector fuisset a. 1728 et 1740, duas habuit orationes, alteram, *de admiranda gentis Iudaeorum ubique dispersae in hunc usque diem conservatione*, alteram, *de festo tabernaculorum, sub Novo Testamento, Hierosolymae, ab omnibus gentibus celebrando*. E vita excessit d. 16 ian. 1745. Iudicio Senatus Academici, *vir fuit eximius, doctrina, probitate, placidissimis moribus et prudentia insignis, amplissimique huius ordinis decus egregium*. Noluit oratione Academica laudari; attamen laudatus est ab *I. van den Honert* concione Ecclesiastica, Belgice typis descripta. Conf. C. *de Feyfer*, in dedicatione ac praefatione, commentario *Wesselii* in epist. Pauli ad Galatas praemissa, editoque post mortem auctoris; sed qui maiorem ipse sibi comparaverat laudem edendis dissertationibus sacris Leidensibus, atque dissertationibus Academicis.

XXIV. IOHANNES IACOBVS RAU, cui iam a. 1705 a Curatoribus facta erat potestas dissecandi cadavera in Theatro publico Academico, constitutus est a. 1713 Professor Medicinae, Anatomiae et Chirurgiae, habuitque d. 26 sept. orationem *de Anatome docenda discendaque*. Anno 1718 munere Rectoris functus, dixit *de inventoribus et usu vasa replendi*. Mortuus d. 18 sept. 1719, publice d. 29 sept. laudatus est a *B. Albino*. Vid. *Sandifort*, V. C., Introd. in Museum Anatom. p. XIV — XXII, XXV, in cuius operis vol. I

p. 1 — 26 describitur supellex Anatomica, quam Academiae Ravius legavit.

XXV. ANTONIVS SCHULTINGH, sive SCHVLTINGIVS (utroque enim modo nomen subinde scripsit), Professor Iuris, ex Academia Franequerana huc vocatus, auspicabatur munus d. 9 nov. 1713, habita oratione *de caussis praestantiae Iuris Romani.* Magistratum Academicum gessit a. 1717 et 1729, quo abiens dixit *de utilitate ex Iurisprudentia Romana ad alias artes ac scientias redundante*, atque *de angusta innocentia hominis ad legem boni.* Obiit d. 12 martii 1734, concione funebri laudatus ab *I. I. Vitriario.* Vita eius scripta est a *Vriemoet*, in Athenis Frisiacis p. 716—722, et aliis. Vid. Onom. Lit. Cl. *Saxii* part. V. p. 410, 648. Conf. Narratio mea p. 17, 18.

XXVI. TACO HAIO VAN DEN HONERT, ante Verbi Divini minister Amstelodamensis, docendae Theologiae provinciam auspicatus est d. 1 nov. 1714 oratione *de mysterio primi et secundi Adami.* Accedente professione Antiquitatum Hebraearum, d. 4 dec. 1721, dixit *de necessaria ad recte interpretandam Scripturam Sacram Antiquitatum Hebraicarum cognitione.* Anno 1720 et 1732 Rector Academiae fuit, orationesque habuit *de Theologiae Propheticae necessitate, eiusque perpetuo in Ecclesia usu*, et *de Religionis indifferentismo.* E vita excessit d. 23 febr. 1740. Vitam patris Belgice scripsit filius, *Iohannes van den Honert*, a. 1741 praemissam novae recensioni libri paterni, cui titulus: Verae viae Dei, *cet.* Conf. Miscell. Groning. tom. III. p. 768, et Cl. *Saxii* Onom. Lit. part. VI p. 37.

XXVII. PETRVS BVRMANNVS, ex Academia Traiectina vocatus, Eloquentiae, Graecae Linguae et Historiarum Professor, dixit d. 20 iulii 1715 *de publici humanioris disciplinae Professoris proprio officio et munere.* Accessit a. 1716 professio Historiae Foederati Belgii. Postquam

quam a. 1725 conſtitutus eſſet Profeſſor Poëſeos, d. 17 ſept. habuit orationem *de Bibliothecis publicis earumque praefectis.* Magiſtratum Academicum, quem a. 1731 geſſerat, poſiturus, dixit *pro Litteratoribus et Grammaticis.* Mortuus eſt d. 31 martii 1741, et ſolemni ritu d. 26 aprilis laudatus ab *H. Ooſterdyk Schacht.* Ut ex eius oratione peti poteſt notitia vitae, ita librorum *Burmanni* ex Onom. Lit. *Saxii*, V. C., part. V p. 466—476. Conf. *I. A. de Chalmot*, Biographisch Woordenb. der Nederl. V d. bl. 161—173.

XXVIII. WILHELMVS IACOBVS 's GRAVESANDE, Aſtronomiae et Matheſeos Profeſſor, d. 22 iunii 1717, orationem habuit *de Matheſeos in omnibus ſcientiis, praecipue in Phyſicis, uſu, nec non de Aſtronomiae perfectione ex Phyſica haurienda.* Anno 1734 creatus Philoſophiae Profeſſor, dixit d. 25 ſept. *de vera et nunquam vituperata Philoſophia.* Quatuor ante annis a Curatoribus conſtitutus erat Doctor Architecturae civilis et militaris, ea lege, ut lingua Belgica eam publice doceret; uti fecit ad annum usque 1734. Perfunctus munere Rectoris a. 1723, dixit *de evidentia mathematica et morali.* Obiit 1 Kal. mart. 1742. Vitam eius conſcripſit *I. N. S. Allamand*, cum in oratione de vero Philoſopho, tum in Dictionario Hiſtorico *Proſperi Marchand*, tom. II pag. 214—248, tum ante opera 's *Graveſandii*, edita a. 1774. Conf. *Vriemoet*, in Ath. Friſ. p. 863, et *Saxii* Onom. part. VI pag. 225, 226, item Narratio mea p. 24, 25.

XXIX. IACOBVS WITTICH, ex Academia Duisburgenſi huc vocatus Profeſſor Philoſophiae, d. 19 ſept. 1718 munus ſuſcepit oratione habita *de certitudine et evidentia, in quibus illa Philoſophiae partibus reperiatur.* Acceſſit profeſſio Ethices a. 1725. Aſtronomiae et Matheſeos Profeſſor a. 1734 creatus, dixit *de infinito, prout in eo Geometrae verſantur.* Cum a. 1727 et 1735 Academiae magiſtratum geſſiſſet, orationes habuit *de affectibus animi*, atque *de iniquitate et inutilitate tormentorum in quaeſtionibus reorum.* Fato conceſſit *Wittichius* d. 18 octobris a. 1739.

XXX.

XXX. HERMANNVS OOSTERDYK SCHACHT, Medicinae Practicae Professor, auspicatus est munus d. 20 oct. 1719 oratione *de iis, quae Medicum ad artis exercitium se adiungentem praecipue scire oportet.* Deinde constitutus Professor Medicinae Theoretico-Practicae, d. 22 ian. 1722 dixit *de artis Medicae firmitate.* Abiens provincia Rectoris, quam acceperat a. 1722 et 1734, habuit orationes *de Medico exercitato*, et *de prudentia in ratiocinio Physico et Medico necessario observanda.* Obiit d. 15 febr. 1744. Conf. *Haller*, tom. IV bibliothecae Medicinae practicae p. 135. Etsi vetuerat, ne publica oratio sui funeris gratia haberetur, voluit tamen Senatus Academicus, ut in Actis annotaretur, *vere testatum esse Rectorem, in* Oosterdykio *amisisse Senatum virum egregium, insigne Academiae et Medicinae ornamentum, prudentem et cordatum senatorem, atque integerrimum amicum.*

XXXI. IOHANNES IACOBVS VITRIARIVS, Iuris Publici et Privati Professor, ex Academia Traiectina evocatus, provinciam suscepit oratione *de Iuris naturae necessitate et utilitate*, die 15 ian. 1720. Academiae Rector renunciatus est a. 1721 et 1737, eumque honorem deponens dixit *de pactis eorum, qui summum habent imperium*, atque *de iure alienandi imperia et regna.* Fato functus est d. 12 dec. 1745. Vide Cl. *Saxii* Onom. Lit. part. VI p. 130, 131, et Narrationem meam p. 35, 37.

XXXII. CAROLVS SCHAAF, Linguarum Orientalium Professor extraordinarius, auspicabatur munus d. 27. maii 1720 oratione *de utilitate studii L.L. O.O.* Diu tamen ante, et ab a. 1680, Leidae docuerat literas O.O, a Curatoribus huc vocatus ex Academia Duisburgensi, qui annuos eius reditus plus semel augebant; ut patet ex Actis Curatorum, Vol. VII p. 145, 149, 158, 220, 239. Circa idem tempus ac diu post a Curatoribus ubique quis quaerebatur, qui publice doceret dialectos Arabicam et Aramaeam; quod docent eadem Acta, Vol. VII p. 104,

p. 104, 134, IX p. 62, 114. Eſt obſervatu dignum, maio menſe anni 1720, conqueſtum eſſe *Heymannum*, ſupra n. XXI memoratum, de *Carolo Schaaf*, qui Curatoribus Academiae obtulerat libellum ſupplicem, et *Heymannum* contumelioſiſſime habuerat, quaſi ſuae profeſſioni nec parem, nec ſatisfacientem. Praecipuis Academiae ornamentis annumeratur a *Soermans*, Academiſch Regiſter bl. 112, 113. Poſſitne maiori minorive iure, aut nullo, ſtatoribus literaturae Orientalis *Schaafius* annumerari, non meum eſt iudicium. Obiit d. 4 nov. a. 1729. Quae de eo dici poſſunt, ea dixit omnia Cl. *Saxius* part. V Onom. Lit. p. 350, 351.

XXXIII. BERNHARDVS SIEGFRIED ALBINVS, a d. 2 oct. 1719 Anatomiae et Chirurgiae Lector, quando dixit *de Anatomia comparata*, creatus eſt utriusque illius artis Profeſſor, habuitque orationem d. 19 nov. 1721, *qua in veram, quae ad fabricae humanae inducit cognitionem, inquiritur viam*. Fruſtra eum ſibi vindicare, a. 1743, Hallenſes conabantur; quod mihi innotuit ex Actis Curatorum, Vol. XIII p. 6. Anno 1745 dictus Medicinae Profeſſor, novam provinciam capeſſivit, d. 25 oct. 1746, habita oratione *de natura humana*. Annis 1726 et 1738 Academiae magiſtratum geſſit, eoque abiens, orationes habuit duas: alterius argumentum tacetur in Actis Senatus Academici; alterâ dixit *de tuenda valetudine, ſive de arte ſanitatem conſervandi*. Ipſe e vita diſceſſit d. 9 ſept. 1770. Qui noluiſſet concione funebri laudari, laudatus tamen eſt eximium in modum, cum ab *Hallero* et aliis, indicatis a *Saxio*, V. C., Onom. Lit. part. VI p. 306, 698, tum a *Bruckero*, in Pinacotheca ſcriptorum literis illuſtrium, dec. V n°. 6, a ſcriptore Elogii *Albini*, quod invenitur in Bibliothèque des Sciences et des beaux Arts, vol. 36 pag. 416—465, videturque adſcribendum Cl. *Allamando*, et a Cl. *Sandifort*, p. XXII—XXXIV Introductionis in Muſeum Anatomicum, in cuius vol. I p. 29—90 deſcribitur ſupellex *Albini* Anatomica. Conferri poteſt *I. A. de Chalmot*, tom. I. Dict. Biograph. p. 127, 128, et Narratio mea p. 21, 22, 36.

XXXIV. SIGEBERTVS HAVERKAMP, primum Euangelii praeco in vico Stad aan 't Haringvliet, deinde Lector Linguae Graecae, brevi autem post eiusdem Professor. Hortatu Curatorum huius Academiae, recusavit hinc discedere ad Franequeranam, titulumque Lectoris cum honoratiore Professoris commutare; quod intellexi ex Actis Curatorum Vol. X p. 405. Munus Lectoris auspicabatur d. 1 iulii 1720, dicens *de quaestione, utrum armis an literis Graecia sibi maius nomen paraverit*, Professoris autem d. 3 dec. 1721, orationem habens, *qua probatur, vigente aemulatione et gloriae studio virtutem Graecorum ad maxima imperii et literarum incrementa pervenisse, at vero sublata aemulatione et exstincto gloriae ardore, omne decus literarum, una cum imperio, concidisse.* Eo iam tempore erat consilium vocandi *Hemsterhusium* ad docendas literas Graecas, praeclaro certe Academiae commodo; sed dabatur professio *Haverkampo*, quod suis rationibus magis accommodatum iudicabant *P. Burmannus* et pauci alii, metuentes, ne, vocato *Hemsterhusio*, luminibus suis obstrueretur. Eo spectant verba *Ruhnkenii* in Elogio *Hemsterhusii* p. 21, 22, a quibusdam non satis intellecta, ab ipso autem Elogii scriptore saepius mihi illustrata. Nactus deinde professionem Eloquentiae et Historiarum, dixit Haverkampus *de actione Oratoris, sive corporis eloquentia.* Obiit mense aprili 1742. De libris, quos edidit, inprimis legendus Cl. *Saxius*, part. VI Onom. Lit. p. 346—350.

XXXV. IOANNES ORTWINVS WESTENBERG, Professor Iuris civilis atque hodierni, huc vocatus ex Academia Franequerana, provinciam sibi demandatam suscepit d. 27 sept. 1723 oratione *de Philosophia ICtorum, et inprimis ea, quae circa legum collisionem versatur.* Rector Academiae renunciatus a. 1725 et 1733, dixit annis sequentibus *de iure Rhadamanthi*, atque *de Iurisprudentia Q. Cerbidii Scaevolae.* In eius obitum, qui accidit d. 1 iulii 1737, orationem funebrem habuit *I. C. Rucker*, d. 23 septembris. Vitam eius scripsit *Vriemoet*, in Ath. Fris. p. 776—781. Conf. Cl. *Saxii* Onom. Lit. part. V p. 363.

p. 363. Opufculorum *Weftenbergii* Academicorum, ob raritatem et praeftantiam, editionem novam curavit *I. L. E. Püttman*, Lipfiae 1794, praefatusque eft et vitam ex *Vriemoeto* repetiit. Quantopere *Püttmanni* confilium placuerit aliis, intelligitur ex libro Germanico, infcripto Neue allgemeine Deutfche Bibliothek, XXI Th., f. 268.

XXXVI. ADRIANVS VAN ROYEN, Botanices Lector a d. 12 martii 1729, dictus deinde eft Medicinae et Botanices Profeffor, habuitque d. 19 iunii 1732 orationem *de amoribus et connubiis plantarum*. Onus autem profeffionis Botanicae, quod *magno Academiae emolumento et ornamento per plures annos feliciffime fuftinuiffe* dicitur in Actis Senatus Academici, depofuit, et per hanc occafionem, d. 24 maii 1754, recitavit elegantiffimum ac terfiffimum carmen elegiacum. Ter geffit magiftratum Academiae, a. 1742, 1758 et 1770, eumque ponens, dixit *de hiftoria morbi, primo et perpetuo Therapiae Medicae fundamento*; *de iufto motuum corporis animique moderamine*; et *de morbis aetatum*. De carmine feculari a. 1775 dictum eft in Narratione p. 9. Summo cum Academiae emolumento exantlatis laboribus, honorifica rude donatus eft a Curatoribus a. 1775, nec tamen otio indulfit, ut teftatur eius carmen elegiacum, infcriptum *Otium*, recitatumque d. 15 iulii 1776. Poëmata eius iunctim edita funt Leidae a. 1778. Vitam cum morte commutavit d. 1 kal. mart. 1779.

XXXVII. ALBERTVS SCHULTENS, ex Acadedemia Franequerana huc vocatus, a. 1729, ut effet Praefectus Collegii Theologici, addita poteftate docendi linguas Orientales, tituloque Interpretis MSStorum legati Warneriani, creatus eft Profeffor L.L. O.O. a. 1732, et munus capeffivit d. 20 iunii oratione *de Linguae Arabicae antiquiffima origine, intima ac fororia cum Lingua Hebraea cognatione, nullisque feculis praeflorata puritate*. Profeffionem Antiquitatum Hebraicarum, a. 1740 ei demandatam, aufpicatus eft d. 26 fept. oratione *de tabernaculo Mofis*. Poftquam a. 1739 munere Rectoris functus effet, dixit

de Regina Sabaeorum. Vivere his in terris desiit d. 26 ian. 1750. De vita viri immortalis praestantissimisque libris legantur vir doctus in Bibliothèque raisonnée tom. XLIV p. 344—364, *Gerdes*, in Miscell. Groning. tom. I p. 718 — 723, tom. II p. 383, 384, in Scrinio antiquario, tom. I p. 369, 370, t. II p. 566, *Vriemoet*, in Athen. Fris. p. 762—771, *Barkey*, in dedicatione Bibliothecae Brem. Novae, Cl. V fasc. 2, multi alii, de quibus Cl. *Saxius*, Onom. Lit. part. VI p. 102, 103, 638, 639. Conferri possunt dicta in Narratione mea p. 26—28.

XXXVIII. IOHANNES VAN DEN HONERT, Theologiae Professor, ex Academia Traiectina vocatus, provinciam hic auspicatus est d. 15 sept. 1734 oratione *de regeneratione sive de natis ex connubio Christi cum Ecclesia liberis.* Constitutus deinde Professor Historiae Ecclesiasticae dixit d. 28 ian. 1739 *de Bohemorum et Moravorum Ecclesia*, et Professor Oratoriae Sacrae d. 23 nov. 1746 *de sapientia et arte Oratoris Ecclesiastici.* Munere Rectoris a. 1744 gesto, habuit orationem *de mutua Christianorum tolerantia.* Mortuum d. 6 apr. 1758, laudavit eum *I. Lulofs* d. 19 iunii, vitamque descripsit. Conf. Cl. *Saxii* Onom. Lit. part. VI p. 350.

XXXIX. IOANNES CONRADUS RUCKER, primum Lector, deinde Professor Iuris Civilis, munus hoc suscepit. d. 20 sept. 1734, publice dicens *de superanda difficultate studii Iuris Civilis.* Rector fuit a. 1741, iterum a. 1757, eaque occasione dixit *de Libertatis praesidio, Iure Civili*, et *de vero Iurisconsulto viro bono.* Post mortem *Vitriarii*, iterumque, quando *Weis* impetraverat missionem ab ordinario munere Professoris, ad tempus et rogatu Curatorum docuit *Ruckerus* Ius Publicum. Honestissima rude a. 1769 donatus est, mortuus d. 8 martii 1778. Vid. Cl. *Saxius*, l. c. p. 475, 738.

XL. HIERONYMUS DAVID GAVBIVS, Lector Chemiae, d. 21 maii

maii 1731 habuit orationem, *qua ostenditur, Chemiam artibus Academicis iure esse inferendam;* deinde Medicinae et Chemiae Professor, dixit, d. 18 oct. 1734, *de Chemicorum promissis ad prolongandam vitam, eorumque fallaci eventu.* Magistratum Academiae gessit, primum a. 1746, secundum a. 1762, tertium a. 1774, et illo abiens, dixit semel iterumque *de regimine mentis quod Medicorum est;* et *de admirandis Divinae Providentiae documentis in condenda, tuenda, et amplificanda Academia Lugduno Batava.* Postquam multos magnosque, summo cum Academiae emolumento, exantlasset labores, honorifica rude donatus est a. 1775, ea tamen lege, ut in Senatu Academico eumdem deinceps teneret locum et honorem, quem ante tenuisset. Diem obiit supremum d. 29 novembr. 1780. De *Gaubii* oratione panegyrica a. 1775, meritisque in rem Medicam ac Chemicam, a Cl. *Bleuland* celebratis, vide Narrationem pag. 8, 22, 23.

XLI. GERLACVS SCHELTINGA, ex Athenaeo Daventriensi vocatus, Professor Iuris Civilis, dixit d. 27 iunii 1738 *pro Iurisconsultis et Iurisprudentia.* Rectoris munere functus est a. 1745 et 1761, quod positurus habuit orationes *de officio magistratus,* et *de Iure civili Romano ICtis non sufficiente quidem, sed tamen necessario.* Praeter orationes, exstant duae ipsius dissertationes *de Emancipationibus,* repetitae in *Danielis Fellenberg* Iurisprudentia Antiqua, tom. II; item emendationes et interpretationes locotum quorumdam in Iurisconsultorum Graecorum commentariis in Tit. *D.* et *Cod. de Postulando,* editis a *Ruhnkenio* in Nov. Thes. Iur. Civ. et Canon. Meermannianо, tom. III p. 1 sqq., atque nonnullorum locorum in Graecorum ICtorum comm. ad Tit. *D.* et *Cod. de Procuratoribus et Defensoribus,* tom. V eiusdem Thesauri. Ita me monuit Cl. *van der Keessel.* Obiit d. 9 febr. 1765.

XLII. PETRVS VAN MUSSCHENBROEK, ex Academia Traiectina in Leidensem vocatus, Professor Matheseos et Philosophiae, d. 25 ian.

 1740

1740 dixit *de mente humana ſemet ignorante.* Cum poneret ſummum Academiae magiſtratum, a. 1743 geſtum, habuit orationem *de ſapientia Divina.* Mortuus eſt d. 19 ſept. 1761. Legendus eſt Cl. *Saxius*, Onom. Lit. part. VI p. 262, 263, 679. Conf. Narratio p. 24, 25.

XLIII. IOANNES ALBERTI, ante Eccleſiaſtes Harlemenſis, Profeſſor Theologiae conſtitutus orationem habuit d. 5 oct. 1740 *de Theologiae et Critices connubio.* Rector Academiae fuit a. 1748, dixitque *de Poëſi Theologis utili.* E vita hominum migravit d. 13 aug. 1762. Vid. *Gerdes*, in Miſcell. Groning. t. III, p. 685, *Barkey*, in Bibl. Brem. Nova Cl. II faſc. 2. 414, Cl. *Saxius*, Onom. Lit. part. VI p. 387, *I. A. de Chalmot*, tom. I Diction. Biographici p. 125, 126, et Narratio mea p. 15, 16.

XLIV. IOANNES ESGERS, ex Eccleſia Amſtelodamenſi vocatus, Theologiae Profeſſor, dixit d. 10 oct. 1740 *de ſupremo Eccleſiae Doctore et ab Eo edoctorum feliciſſimo ſtatu.* Acceſſit profeſſio Antiquitatum Hebraicarum, quam auſpicatus eſt d. 18 oct. 1751 oratione *de fontibus, unde Theologo perneceſſaria Antiquitatum Hebraicarum cognitio haurienda eſt.* Anno 1752 Rectoris provincia functus, dixit *de rivulis ex fontibus Antiqq. Hebr. ſubinde deductis.* Obiit d. 28 maii 1755.

XLV. FRANCISCVS VAN OUDENDORP, Eloquentiae et Hiſtoriarum Profeſſor, munus ſuſcepit d. 21 oct. 1740 oratione *de Literatis Caii Iulii Caeſaris ſtudiis.* Rectoris munere perfunctus eſt a. 1751. Argumentum orationis, d. 8 febr. 1752 ab ipſo habitae, tacetur in Actis Senatus Academiae. Pridie autem parentarat Guilielmo IV, Principi Auriaco; ut deinde, d. 26 febr. 1759, concione funebri laudavit eiusdem Viduam, Regiam Britanniarum Principem Annam. E vita abiit d. 14 febr. 1761. Vide Onom. Lit. Cl. *Saxii* part. VI p. 336,

337, 780, et Narrationem meam p. 61—63, eiusque appendicem p. 101 feqq.

XLVI. TIBERIVS HEMSTERHUIS, ex Academia Franequerana ad Lugduno Batavam acceffit Profeffor Linguae Graecae et Hiftoriae Patriae; cuius docendae provinciam aufpicatus eft d. 25 nov. 1740 oratione *de Literarum humaniorum ftudiis ad morum emendationem et virtutis cultum conferendis.* Academiae Rector renunciatus eft a. 1747, quo quidem, d. 29 iunii, habuit orationem ad Guilielmum IV, Principem Auriacum, die autem 8 febr. anni fequentis dixit *de ftatu Belgii.* Die 28 oct. 1765 honefta rude donatus eft. Fatis conceffit d. 7 apr. 1766. Elogium *Hemfterhufii*, a *Ruhnkenio* fcriptum, nemini ignotum eft, nifi humanitatis omnis experti. Vide *Vriemoet* in Ath. Frif. p. 782, 783, et plures alios, indicatos a Cl. *Saxio* Onom. Lit. part. VI p. 100—102. In dedicatione Bibliothecae Bremenfis novae, Cl. II fafc. 2, male a *N. Barkey* appellatur *Petrus Hemfterhuis.* Addi poteft Narratio mea p. 28, 29.

XLVII. IOACHIMVS SCHWARTZ, ab anno 1737 Lector Iuris Civilis, quando orationem habuit, cuius argumentum, *utrum iure culpandus effet Tribonianus, quod in componendis Pandectis Ethnicorum hominum fcripta compilaverit*, fed eiusdem Profeffor a d. 12 apr. 1742, quo dixit *de origine Iuris perfonarum et infigni mutatione, quam eidem intulit pugna Cannenfis.* Poft magiftratum Academiae a. 1749 geftum, orationem habuit *de caufis contemtae Iurisprudentiae Romanae.* Obiit d. 6 martii 1759.

XLVIII. IOHANNES LULOFS, Aftronomiae et Mathefeos Profeffor, aufpicatus eft munus d. 18 fept. 1742 oratione *de caufis Aftronomiae promotae.* Conftitutus deinde Profeffor Philofophiae, dixit d. 22 iunii 1744 *de utiliffimo, fed hactenus raro, Metaphyfices et Mathefeos connubio.* Academiae Rector fuit a. 1755, quem honorem po-

ponens, habuit orationem *de iis, quae in his regionibus Astronomiae, praesertim practicae, cultui hactenus fuerunt impedimento.* Naturae debitum solvit d. 4 nov. 1768. Vid. Cl. *Saxii* Onom. part. VII. p. 157.

XLIX. BERNHARDINVS DE MOOR, Theologiae Professor, modo Franequeranus, modo Leidensis, cum susciperet munus, d. 21 iunii 1745, dixit *de imperfecta Ecclesiae militantis felicitate.* Munere Rectoris a. 1756 functus, habuit orationem *de eo, quod nimium est in scientia Theologica.* Decreto Curatorum d. 19 apr. 1779 est ei concessum otium honorificum a laboribus Academicis. Obiit Goudae d. 18 iulii 1780. Vide *Vriemoet* Ath. Fris. p. 850, 851.

L. ANDREAS WEIS, Professor Iuris Publici et Privati, huc vocatus ex Academia Basileënsi, in qua Ius Naturae ac Gentium profitebatur, d. 9 oct. 1747 dixit *de praesidiis, quibus instructum esse oportet Iuris Publici Germanici interpretem.* Magistratum Academiae, quem a. 1753 gessit, deponens, habuit orationem *pro institutione Nobilium Academica.* Cum ipse esset praefectus institutioni Celsissimi Principis Auriaci, a Curatoribus per libellum supplicem d. 1 oct. 1760 petiit et impetravit missionem a munere Professoris; Curatores vero, die 8 nov. eiusdem anni eum constituerunt Professorem Iuris Publici Privatique *Honorarium.* Iussu Senatus, d. 15 apr. 1766 habuit orationem Academicam ad Serenissimum Principem, Guilielmum V. Praeter orationes, edidit disputationes de usu aequitatis in interpretatione legum, Basileae 1737, de iure victoriae, ib. 1738, et de bello hominis privati, ib. 1742; ut e Supplem. ad Bibliothecam Lipenio-Ienichianam, atque *Aug. Frid. Schott* Supplem. Bibliothecae Lipenii me docuit Cl. *Smallenburg.* In Patriam reversus, obiit in Helvetia.

LI. FREDERICVS WINTER, Professor Medicinae, ex Academia Franequerana huc evocatus, dixit d. 23 oct. 1747 *de motu vitali*

et

et irritabilitate fibrarum. Academiae Rector fuit a. 1750. Mortuus est d. 11 nov. 1760. Conf. *Vriemoet* in Ath. Fris. p. 852, 853.

LII. FREDERICVS BERNHARDVS ALBINVS, primum Lector Anatomiae et Chirurgiae, a d. 20 oct. 1745, quo dixit *de Amoenitatibus Anatomicis*, deinde utriusque Professor, quam provinciam auspicatus est d. 28 iunii 1748 oratione *de caussis dissensionum inter Anatomicos.* Accedente professione Medicinae, d. 30 apr. 1771 habuit orationem *de ambulatione, eaque utili et necessaria et iucunda.* Munere Rectoris a. 1754 et 1766 functus, dixit *de praestantia Chirurgiae*, et *de amictus noxis.* Tertium Rector renunciatus est a. 1778, sed obiit d. 23 maii eiusdem anni. Vitam ipsius scripsit Cl. *Sandifort*, Introd. in Museum Anatom, p. XXXIV—XXXVI coll. p. XXXI. Conf. mea Narratio p. 74.

LIII. IOHANNES NICOLAVS SEBASTIANVS ALLAMAND, Philosophiae et Matheseos Professor, ex Academia Franequerana ad Batavam accedens, d. 30 maii 1749 dixit *de vero Philosopho*, et postquam a. 1759 rexisset Academiam, *de Philosophia recentiori.* Vivere desiit die 2 martii 1787. Legendus *Vriemoet*, in Athenis Fris. p. 863, 864, etiam *Paquot* l. c. tom. XIII p. 445—448, et *de Chalmot* l. c. t. I. p. 154, 155. Eius quoque cura Gallice prodibant versio libri Iobi *Schultensiana*, et opera *'s Gravesandiana*, item *Brissonii* Ornithologia, notis aucta. Conf. Narratio p. 58.

LIV. IOANNES IACOBVS SCHULTENS, Theologiae et Linguarum Orientalium Professor, huc vocatus ex Academia Herbornensi, munus suscepit d. 22 sept. 1749 oratione *de fructibus in Theologiam redundantibus ex penitiore L.L. O.O. cognitione.* Post gubernatam rem Academicam a. 1760, dixit *de pari eruditione Doctoris Academici et Ecclesiastici.* Ex hac vita discessit d. 27 nov. 1778. Conf. *Gerdes*, in Scrinio antiq. tom. II p. 566, *H. A. Schultens*, in orat. de studio

Belgarum in literis Arabicis excolendis p. 43 — 46, *E. Scheidius*, in orat. de eo, quod Schultensii, *cet.*, pag. 6, *Kantelaar*, Lofreden over *H. A. Schultens*, bl. 73, 74, et Narratio mea p. 26, 27.

LV. DAVID VAN ROYEN, Professor Botanices, dixit, d. 14 iunii 1754, *de hortis publicis, praestantissimis scientiae Botanicae adminiculis.* Anno 1763 Rectoris munere functus est, eoque abiens, habuit orationem *de hodierna rei Herbariae excolendae ratione, ad certitudinem et evidentiam in ea consequendam egregie comparata.* Professione Botanices se abdicavit a. 1786. Obiit d. 30 apr. 1799.

LVI. IOANNES VAN SCHELLE, Theologiae Professor, ante Ecclesiastes Amstelodamensis, munus auspicatus est d. 16 oct. 1758 oratione *de feliciori, extremis Euangelii temporibus reservato, Ecclesiae Christianae statu.* Mortuus est d. 24 iulii 1762. Conf. *N. Barkey*, in Bibl. Brem. Nova, Cl. II fasc. 2. p. 413, 414. Belgice edidit comm. in Ies. c. XI et XII.

LVII. DAVID RVHNKENIVS, primum Lector Linguae Graecae a d. 16 maii 1757, quo dicta est oratio *de Graecia artium ac doctrinarum inventrice*, deinde Historiarum et Eloquentiae Professor, quam provinciam adiit d. 21 sept. 1761 oratione *de doctore umbratico.* Rectoris munus, quod gessit a. 1767, ponens, dixit *de perfecto Critico, spectato in exemplo T. Hemsterhusii.* Anno 1785 eum sibi vindicare Academia Gottingensis conabatur; sed frustra. Quod quam sibi gratum fuerit, Curatores huius Academiae et verbis et rebus ostendebant. Diem supremum obiit d. 13 maii 1798. Vitam eius scripsit Cl. *Wyttenbachius*, quae prodiit a. 1799. Edita sunt Leidae a. 1780 Scholia in Platonem, quae *Ruhnkenius* collegerat e Bibliothecis Vindobonensi, Florentinis aliisque. Conf. dicta in Narratione p. 29, 30, 47.

LVIII. PETRVS COUWENBURG DU BOIS, Ecclesiastes Leidensis,

fis, a. 1762 renunciatus Theologiae Profeffor, dixit d. 1 nov. *de gloria Dei, in omnibus Eius operibus, maxime vero in augustiffimo falutis opere, lucidiffime fulgente.* Obiit d. 7 martii 1764. Conf. Narratio p. 67.

LIX. EWALDVS HOLLEBEEK, Theologiae Profeffor, ex Academia Groningana huc evocatus, d. 22 nov. 1762 habuit orationem *de Theologo non vere orthodoxo, nifi vere pio.* Rector Academiae fuit a. 1764 et 1780, quo munere abiens, dixit *de Divinae Revelationis in Belgio contemtu atque cauffis eius praecipuis*, et *de utilitate ex incredulorum contra Sacras Litteras conaminibus in Relligionem Christianam redundante.* Ex hac vita exceffit d. 24 oct. 1796. Dicitur in Actis Senatus eod. d. *Theologus pius, eruditus, modeftus, pacis concordiaeque et ipfe ftudiofiffimus et apud alios auctor fuaforque indefeffus.* Vid. *N. Barkey* in dedicatione Bibliothecae Brem. Novae, Cl. III fafc. 3, Cl. IV fafc. 2 p. 360, *D. C. van Voorft*, Lijkrede over *E. Hollebeek*, 1796.

LX. FRIDERICVS WILHELMVS PESTEL, Profeffor Iuris Publici et Privati, ex Academia Rintelenfi in hanc migrans, d. 16 maii 1763 habuit orationem *de damnis ex neglectu Iuris Publici in civitates redundantibus.* Anno 1765 functus munere Rectoris, dixit *de communi bono, lege civitatum prima*; iterum a. 1777, *de differentiis praecipuis veteris et recentioris gentium Europaearum Politiae*; tertium a. 1788, *de fructibus, qui ex Iurisprudentia perfectiori ad populos Europaeos feculo XVIII pervenerunt.* Tempore promotionis folemnis, five more maiorum, d. 9 febr. 1775, habuit orationem *de literarum ftudiis florentibus pro eo, quo a populorum rectoribus cohoneftantur, pretio.* Munere ac dignitate motus eft a Curatoribus a. 1795. Conf. Narratio p. 33.

LXI. AEGIDIVS GILLISSEN, Theologiae Profeffor, antea Frane-

queranus, auspicatus est munus d. 17 iunii 1765 oratione *de veterum haereticorum iniusta defensione.* Anno 1768 Rector Academiae fuit, dixitque *de fabulis Ecclesiasticis temere arreptis ad infirmandam Euangelii veritatem.* Decreto Curatorum d. 7 nov. 1789 honorificum ei a laboribus Academicis concessum est otium. Ex hac vita migravit d. 13 iunii 1800. Vide *Gerdes*, tom. II Scrinii antiquarii, p. 558, *Vriemoet*, in Ath. Fris. p. 857, 858, et Narrationem meam p. 32.

LXII. HERMANVS SCHOLTEN, antehac Ecclesiastes in pago Diepenheim, Theologiae Professoris munus suscepit d. 18 iunii 1765 oratione *de hominis peccatoris propter sola* Θεανθρώπου *I. C. merita — coram Deo iustificatione, olim festo expiationis die in intimis tabernaculi Mosaici adytis ab ipso Deo elegantissime depicta.* Munere Rectoris a. 1772 functus est, dixitque *de Paulo Apostolo, perfecta Doctoris Euangelici forma.* Eius exstat dissertatio, cui titulus: Vita Graecorum carminibus restituta, vel leges Accentuum Graecorum genuinae, ex atra multorum seculorum nocte in claram productae lucem: in Bibl. Brem. Nova Cl. V fasc. 2 p. 239—261. Obiit d. 10 oct. 1783.

LXIII. BAVIVS VOORDA, Professor Iuris Civilis Romani nec non Hodierni, ex Academia Franequerana ad Leidensem accedens, habuit d. 24 iunii 1765 orationem, *qua docetur, plus esse praesidii Civitatibus in bonis ICtis, quam in ipsis Legibus.* Anno 1769 et 1781 Rector Academiae fuit, ac dixit *de Aemilio Papiniano, seu ICti et viri optimi forma in Aemilio Papiniano spectata*, et *de sapientia Regis quondam Hebraeorum sapientissimi Iuridica.* Anno 1788 a Curatoribus dimissus est; sed, suum in locum restitutus a Delegatis Populi Hollandici a. 1795, dixit d. 7 maii *de libertate sentiendi dicendique ICtis propria, et in Papiniano spectata.* Mortuus est d. 9 iulii 1799. Vid. *Vriemoet*, in Ath. Fris. p. 874, *Paquot*, l. c. tom. VIII p. 248, 249, Cl. *Luzac*, in dedicatione fragmentorum Callimacheorum, et Narratio mea p. 33.

LXIV. LVDOVICVS CASPARVS VALCKENAER, Profeffor Linguae Graecae, huc evocatus ex Academia Franequerana, munus fuscepit d. 3 iunii 1766 oratione *de publicis Athenienfium moribus, diverfis temporum articulis, velut cauffis decrefcentis Reipublicae.* Acceffit d. 14 dec. 1768 profeffio Hiftoriae Patriae: qua occafione dixit d. 1 martii 1769 *de virtutibus rebusque geftis Gulielmi Primi, Principis Araufii, Belgicae Libertatis Vindicis, Foederatae huius Reipublicae Fundatoris.* Magiftratum Academiae, a. 1771 geftum, pofuit habita oratione *de admirandis Divinae Providentiae rationibus in fundanda foederatorum Belgarum Libertate.* E vita exceffit d. 15 martii 1785. Conf. *Gerdes*, in Mifcell. Groning. tom. III p. 506, *Vriemoet*, in Athenis Frif. p. 844, 845, Cl. *Saxius*, Onom. Lit. part. VI p. 523—525, et Narratio mea p. 30. Edidit Cl. *I. Luzac* a. 1799 Callimachi Elegiarum fragmenta, collecta atque illuftrata a *L. C. Valckenaer.*

LXV. DIDERICVS VAN DER KEMP, Ecclefiaftes Leidenfis, a. 1766 Hiftoriae Ecclefiafticae docendae provinciam nactus, dixit d. 29 fept. *de bona fpe, quae etiam nunc Ecclefiae Batavae fuperfit, ac praecipuis nonnullis eius ex Hiftoria potiffimum Ecclefiaftica argumentis.* Profeffionem Theologiae aufpicatus eft d. 14 iunii 1779 oratione *de Gregorio Nazianzeno, imitabili Theologis noftris exemplo, five de iis, quae Theologi noftri e Gregorii Naz. exemplo maxime imitanda difcant.* Rector Academiae fuit a. 1775, fafces autem ponens, dixit *de eo, quod res Chriftiana e Iuliani in ipfam odio lucrata fuit.* De oratiuncula, die 12 iunii 1778 habita, dictum eft in Narratione p. 74. Obiit d. 4 aug. 1780.

LXVI. DIONYSIVS VAN DE WYNPERSSE, Philofophiae, Mathefeos et Aftronomiae Profeffor, vocatus ex Academia Groningana, d. 29 maii 1769 habuit orationem aditialem *de humanae naturae praeftantia.* Anno 1779 munere Rectoris functus, dixit *de recta Philautia eiusque ufu in vita et doctrina morali.*

LXVII. DIONYSIVS GODEFRIDVS VAN DER KEESSEL, Professor Iuris Civilis, ex Academia Groningana ad Leidensem accedens, dixit d. 12 martii 1770 *de Legislatorum Belgarum, in recipiendo Iure Romano, prudentia.* Anno 1799 dictus quoque est Professor Iuris Hodierni. Munere Rectoris functus a. 1773, 1785 et 1791, habuit orationes *de amore Patriae in iuventute Belgica excitando prudenterque dirigendo; de aequitate iudicantium, optimo turbatae Reipublicae remedio;* et *de Advocato Christiano.* Per occasionem promotionis *I. C. van der Kemp*, more maiorum peractae d. 23 apr. 1790, dixit *de studio Iuris Civilis, ad bonos mores formandos et virtutem colendam aptissimo.*

LXVIII. NICOLAVS HOOGVLIET, Ecclesiastes Leidensis, Professoris Theologiae munus suscepit d. 17 dec. 1770 oratione *de Oratoris sacri in refellendis Revelationis Divinae contemtoribus prudentia.* Academiae magistratum gessit a. 1776, sed orationem, etsi conscriptam, ac post mortem eius editam, *de latione Legis publica, non unico Revelatae Religionis documento*, non habuit, morbo diuturno praepeditus, quem mors secuta est d. 29 apr. 1777. Vid. Symbolae Litterariae Haganae, Cl. I fasc. 1 p. 225, 226.

LXIX. GVALTHERVS VAN DOEVEREN, Professor Medicinae, vocatus ex Academia Groningana, ubi artem Medicam, Chemicam et Obstetriciam docuerat, dixit d. 6 maii 1771 *de recentiorum meritis Medicinam hodiernam veteri praestantiorem reddentibus.* Die 7 iunii 1778 Academiae Rector, post mortem *F. B. Albini*, renunciatus est, atque munere expleto habuit orationem *de remedio morbo, sive de malis, quae a remediis sanandi caussa adhibitis saepenumero hominibus accidere solent.* Obiit d. 31 dec. 1783. Vitam scripsit Cl. *Sandifort*, adiecitque indicem supellectilis Anatomicae Doevereniariae, vol. I Musei Anatomici p. 93 — 124. Conf. *I. A. de Chalmot*, Biographisch Woordenb. der Nederlanden, VIII deel bl. 301 — 305. Frustra

Got-

Gottingenfes eum fibi voluiffe vindicare et ex Academia Groningana ad fuam allicere, narratur in Bibliotheca Bremenfi Nova, Cl. IV fafc. 1 p. 198.

LXX. EDVARDVS SANDIFORT, Anatomes et Chirurgiae Profesfor, primum extraordinarius, a d. 22 maii 1771, quo dixit *de optimo Anatomico*, deinde ordinarius, a d. 25 maii 1772, quando habuit orationem *de circumfpecto cadaverum examine, optimo Medicinae practicae adminiculo.* Profeffor etiam Medicinae dictus eft d. 12 iunii 1778. Munere Rectoris a. 1782 perfunctus, dixit *de officio Medici perquam difficili, a multis peffime neglecto.* Poftquam Anatomen per 28 annos demonftraffet, datus ei adiutor Filius, *Gerardus*, titulo Profectoris in Theatro Anatomico, d. 8 febr. 1799. Conf. Narratio p. 71, 72.

LXXI. IOHANNES DAVID HAHN, antehac Medicinae, Chemiae, Botanices, et Philofophiae Profeffor Traiectinus, quem circa a. 1763 fibi vindicare conabantur Gottingenfes, in hac Academia provinciam docendae Medicinae practicae et Chemiae aufpicatus eft d. 25 fept. 1775 oratione *de Medico fpeculatore.* Mortuus eft d. 19 martii 1784. Vid. feries Profefforum, fubnexa Cl. *S. Ravii* orationi panegyricae 1786, n°. LXXXVI. Teftabantur Profeffores Medicinae Leidenfes, „ *fe, univerfum Senatum, omnesque, qui folidam et elegantem viri magni eruditionem confummatamque in Phyficis Medicisque artibus peritiam iufto aeftimare norunt pretio, obitum* Hahnii *vehementer dolere.*"

LXXII. NICOLAVS GEORGIVS OOSTERDYK, Ioh. Fil., ex Academia Harderovicena, in qua Medicinam, Chemiam ac Botanicen docebat, huc evocatus Medicinae theoreticae Profeffor, d. 17 oct. 1775 dixit *de ftudio Medico in commune Reipublicae bonum quavis opera dirigendo.* Acceffit d. 12 iunii 1778 profeffio Medicinae practicae. Perfunctus a. 1786 munere Rectoris, honorem iftum pofuit habenda ora-

oratione *de ardua Medicinae exercendae provincia.* Conf. Narratio p. 59, 60.

LXXIII. ADRIANVS KLVIT, ex Athenaeo Medioburgensi huc vocatus, Antiquitatum et Historiae Patriae, inprimis Diplomaticae, Foederati Belgii Professor, munus suscepit d. 18 ian. 1779 oratione *de iure, quo Belgae legitimo suo Principi ac Domino Philippo imperium abrogaverint.* Academiae Rector fuit a. 1783, dixitque *de eo, quod nimium est in studio Iuris Publici universalis, sive de damnis ex abusu Iuris Publici universalis in omnem societatem redundantibus.* Munere suo motus est a Curatoribus a. 1795. Conf. Narratio p. 33.

LXXIV. HENRICVS ALBERTVS SCHULTENS, ex Athenaeo Amstelodamensi ad hanc Academiam veniens, Professor Linguarum Orientalium et Antiquitatum Hebraicarum, dixit 1 martii 1779 *de studio Belgarum in literis Arabicis excolendis.* Academiae praefuit Rector a. 1787, ponens vero magistratum habuit orationem *de ingenio Arabum.* Postremus vitae dies fuit 12 aug. 1793. De vita eius studiisque et morte legantur Vaderlandsche Bibliotheek V deel, n°. 12, Mengelwerk bl. 546—551, Cl. *Paradys*, in orat. de Ἐυθανασίᾳ naturali, et quid ad eam conciliandam Medicina valeat, p. 13—15, Cl. *Wyttenbachius*, in Vita *Ruhnkenii* p. 207—209, *I. Kantelaar*, Lofreden op *H. A. Schultens*, vooral bl. 70—96, Narratio mea p. 27. Post obitum viri eximii, edidit Cl. *Munthinge* versionem libri *Iobi* Belgicam, ab ipso curatam auctamque observationibus, quibus suas adiungi voluerunt *Bergius* et *Eichhornius* in duplici istius versionis Belgicae interpretatione Germanica, anno eodem 1797 Lipsiae et Gottingae vulgata; et Cl. *Schroeder* in lucem prodire iussit partem Proverbiorum Arabicorum *Meidanii*, a *Schultensio* illustratorum.

LXXV. CAROLVS BOERS, ex Ecclesia Harlemensi vocatus Theologiae Professor, munus suscepit d. 21 iunii 1779 oratione *de difficul-*

ta-

tatibus, quae disciplinae Theologicae professionem premunt, et de potissimis, quae illarum mitigationi inserviant, levamentis. Postquam a. 1784 Rector Academiae fuisset, dixit *de Religione, praeclaro sanitatis praesidio.* Anno 1795 dignitate Professoris a Curatoribus, et munere Praefecti Collegio Theologico a Delegatis Populi Hollandici movebatur. Conf. Narratio p. 33, 67.

LXXVI. GERARDVS IOANNES NAHUYS, Ecclesiastes Amstelodamensis, provinciam docendae Theologiae et Historiae Ecclesiasticae auspicatus est d. 30 apr. 1781 oratione *de subtilioris Ethnicismi, inter Christianos nostra aetate serpentis, noxis ac remediis;* sed brevi post, d. 10 oct. eiusdem anni, morte praematura rebus humanis ereptus est. Vitam eius Belgice scripsit Cl. *P. Hoffstede*, editam Rotterodami a. 1782. Conf. Symbolae Lit. Haganae, Cl. II. fasc. 3 p. 620, 621, 650.

LXXVII. PETRVS RIETVELD, Ecclesiastes Delphensis, Professor Theologiae dixit d. 7 maii 1781 *de dono diversarum linguarum in primos Christum profitentes divinitus collato, eoque gravissimo pro veritate Religionis Christianae argumento.* Ex vita excessit d. 22 iunii 1784. Conf. Symbolae Haganae l. c.

LXXVIII. FLORENTIVS IACOBVS VOLTELEN, Medicinae et Chemiae Professor extraordinarius a d. 17 ian. 1784, quo habuit orationem *de Chemiae hodiernae pretio rite constituendo;* ordinarius autem a d. 23 sept. eiusdem illius anni, quando dixit *de optimo Medico.* Anno 1790 fuit Academiae Rector, quo munere se abdicavit oratione *de Magnetismo animali.* Obiit d. 2 aug. 1795. Vid. Cl. *Smallenburgii* oratio *de viro iusto, civium optimo ac felicissimo*, p. 3. Dicitur a Collegis Medicis *vir in re Medica et Chemica consummatissimus, tam bene de Academia meritus, ut damnum, quod passa est, resarciri posse*

ferme desperet Facultas. Post mortem ipsius, prodiit operis, cui titulus: Pharmacologia universa, pars 1 a. 1797, pars 2 a. 1800.

LXXIX. BROËRIUS BROES, Ecclesiastes ante Vlissingensis, Professor Theologiae habuit orationem d. 14 iunii 1784 *de Literarum sacrarum studio, praecipuo Theologi munere.* Accessit deinde professio exegeseos librorum N. T. Anno 1792 magistratu Academiae functus est, eumque posuit oratione habita *de praecipuis orationis Iesu virtutibus.* Mortuus est d. 24 feb. 1799. Edidit Latine Conspectum Theologiae Christianae, Belgice Observationes in Euangelium Matthaei et Iohannis, Conciones aliquot ecclesiasticas, Carmina plurima, et nonnulla alia, nomine adiecto vel tacito.

LXXX. NICOLAVS PARADYS, Medicinae Professor, d. 2 oct. 1784 habuit orationem *de diligenti Therapeutices universalis studio, maximo recte medendi instrumento.* Accedente professione Historiae Medicinae, dixit d. 27 sept. 1800 *de cognitione Historiae Medicinae magno, cum ad Medici in arte exercenda solertiam, tum ad artis amplificationem, adiumento.* Rector Academiae cum fuisset a. 1793, sermonem habuit *de* Ἐυθανασίᾳ *naturali, et quid ad eam conciliandam Medicina valeat.* Conf. Narratio p. 60.

LXXXI. IONA GVILIELMVS TE WATER, in Athenaeo Medioburgensi ante Philosophiae et Historiae Patriae Professor, hac in Academia docendae Theologiae et Historiae Ecclesiasticae provinciam auspicatus est d. 9 apr. 1785 oratione *de studio Historiae Ecclesiasticae cum disciplina Theologica diligenter coniungendo.* Academiae Rector fuit a. 1789 et 1800, dixitque *de Theologo Erudito,* et *de rebus Academiae L. B., seculo XVIII, prosperis et adversis.*

LXXXII. IOANNES LUZAC, Linguae Graecae et Historiae Patriae Professor, munus est auspicatus d. 24 sept. 1785 oratione *de eruditio-*

tione, altrice virtutis civilis, praesertim in civitate libera. Anno 1794 renunciatus eſt Rector Academiae; quo munere abiens, dixit *de Socrate cive.* Poteſtate docendae Hiſtoriae Patriae a. 1796 a Curatoribus privatus, provinciam quoque docendarum literarum Graecarum ultro depoſuit. Anno ſequenti a Delegatis Populi Batavi de ipſo in integrum reſtituendo, intra paucos dies, aliter atque aliter iudicatum eſt. Conf. Narratio p. 33.

LXXXIII. CHRISTIANVS HENRICVS DAMEN, Profeſſor Matheſeos ſublimioris, Architecturae militaris civilisque et Hydraulicae, dixit d. 5 nov. 1785 *de officio Mathematici in tradendis ſuae diſciplinae fundamentis.* Nactus deinde profeſſionem Phyſices, d. 22 ſept. 1787 orationem habuit *de experimentorum in Phyſicis pretio rite conſtituendo.* Mortuus eſt d. 3 apr. 1793. Conf. oratio *Nieuwlandi*, de qua n°. LXXXVIII, p. 38, et Cl. *Speyert van der Eyk* oratio de vi Matheſeos ſublimioris, p. 19, 20.

LXXXIV. SEBALDVS IVSTINVS BRUGMANS, ex Academia Franequerana huc evocatus, Profeſſor Botanices, dixit d. 28 oct. 1786 *de accuratiore plantarum indigenarum notitia maxime commendanda.* Anno ſequenti conſtitutus Profeſſor Hiſtoriae Naturalis, die 18 iunii habuit orationem *de natura iuſtam inter animalia proportionem conſervante.* Profeſſorum Medicinae in ordinem relatus eſt a. 1791; et a. 1800 provinciam docendae Chemiae nactus, dixit d. 1 nov. *de Hermanni Boerhaavii meritis in Chemiam.* Munus Rectoris, quod geſſit a. 1796, poſuit habita oratione *de ſapienti et moderato ſtudio Novitatis, praeſertim in Medicina.* Conf. Narratio p. 58.

LXXXV. SEBALDVS FVLCO IOHANNES RAU, Eccleſiaſtes Leidenſis, Theologiae Profeſſoris munus auſpicatus eſt d. 12 apr. 1788 oratione *de eo, quod iucundum eſt in ſtudio Theologico.* Acceſſit, poſt mortem *Scheidii*, a. 1794 profeſſio Linguarum Orientalium et Anti-

quitatum Hebraicarum; qua occasione, d. 18 oct., dixit *de Poëseos Hebraicae prae Arabum poësi praestantia, tam veritatis quam Divinae maiestatis Religionis in veteri codice sacro traditae argumento.* Decretum vero illud Curatorum, cum ab eorum successoribus a. 1795 iudicaretur vitio factum, habebatur irritum et infectum. Attamen a. 1799 non tantum novo Curatorum decreto munus pristinum in eum conferebatur, verum etiam nova professio Poëseos et Oratoriae Sacrae ei offerebatur: quam suscipiens, habuit d. 22 iunii orationem *de poëticae facultatis excellentia et perfectione spectata in tribus Poëtarum principibus, scriptore Iobi, Homero et Ossiano.* Summum Academiae magistratum a. 1797 gessit, eoque abiens, dixit *de Iesu Christi ingenio et indole perfectissimis, per comparationem cum ingenio et indole Pauli Apostoli illustratis.*

LXXXVI. NICOLAVS SMALLENBURG, Professor Iuris Civilis, e Franequerana Academia huc vocatus, auspicatus est munus d. 1 nov. 1790, dixitque *de praecipuis elegantioris Iurisprudentiae Romanae subsidiis.* Cum Rectoris Academiae munus, a. 1795 gestum, deponeret, habuit orationem *de viro iusto, civium optimo ac felicissimo.* Conf. Cl. *Wyttenbachius*, in Vita D. R. p. 204, et Narratio p. 49.

LXXXVII. MEINARDVS SIMON DU PUI, Artis Obstetriciae et Chirurgiae Practicae Professor extraordinarius, a d. 27 sept. 1791, quo dixit *de legum naturalium vi et ratione in usum artis Chirurgicae atque Obstetriciae prudenter adhibitis*; sed ordinarius a d. 7 nov. 1795, quo habuit orationem *de novissimis, quae artem Chirurgicam et Obstetriciam illustrarunt, incrementis.* Postquam munere Rectoris a. 1799 functus esset, dixit *de vera, quae Medicorum est, experientia.* Ineunte novo seculo, ornatus est titulo Professoris Medicinae, sermonemque habuit *de iis, quae in exercenda Praxi Medica omnium partium utile ac necessarium connubium admittunt, vel prohibent.* Conf. Narratio p. 60.

LXXXVIII.

LXXXVIII. PETRVS NIEUWLAND, Profeffor Phyfices, Mathefeos fublimioris, Architecturae civilis et militaris, Hydraulices et Aftronomiae, huc vocatus ex Athenaeo Amftelodamenfi, aufpicatus eft munus d. 28 fept. 1793 oratione *de ratione difciplinarum Phyficarum, cum ratione elegantiorum, quae vocantur, literarum comparata, et ex utrarumque natura illuftrata.* Obiit d. 14 nov. 1794. Non ei defuere laudis praecones, tanquam viri Clariffimi *I. Luzac*, in oratione de Socrate cive p. 43—45, *Wyttenbach*, in vita Ruhnkenii p. 209—211, *Speyert van der Eyk*, in oratione de vi Mathefeos fublimioris p. 1—4, 20—23, et *van Swinden*, in laudatione ipfius, Belgice edita. Iungantur Nieuwe algemeene konst- en letterbode 1794 n°. 49, bl. 178—182, et duo libelli, quorum alter infcribitur: Ter nagedagtenis van *P. Nieuwland*, door *I. W. van Sonsbeeck* en *D. I. van Lennep*; alter: Iets ter nagedachtenis van *P. Nieuwland*, door zijnen vriend *I. P. Michell.*

LXXXIX. EVERARDVS SCHEIDIUS, Linguarum Orientalium et Antiquitatum Hebraicarum Profeffor, accedens ad Academiam Lugduno Batavam ex Harderovicena, in qua literas O. O. et Graecas docuerat, Leidae orationem habuit aditialem d. 19 oct. 1793 *de eo, quod Schultenfii. poft immortalia erga literas Orientales merita, pofteris agendum reliquerint.* Quae ipfius fuerint merita in literas Orientales, Graecas Latinasque, teftantur, quos magno numero edidit, libri varii generis: praefertim recenfio et verfio fcriptorum Arabicorum; obfervationes in Genefin, et Canticum Hiskiae, plurimaque alia V. T. loca; editio Etymologici Linguae Graecae *Lennepiani*, librique de eiusdem fermonis Analogia, ab ipfo aucti; nova editio *Sanctii Minervae*; ut taceam reliquos. Eft autem, quod doleant literaturae Orientalis amantes, multa virum diligentiffimum affecta reliquiffe, inprimis Lexicon Hebraicum. Vivere his in terris defiit d. 27 apr. 1794. Conf. Narratio p. 27.

XC. IOANNES VALCKENAER, quondam in Academia Franequerana, deinde in Leidenſi Iuris Publici et Privati Profeſſor a d. 10 oct. 1795, quo dixit *de officio civis Batavi in Republica turbata.* Anno 1796 modo adſcriptus eſt Delegatis Populi Batavi, modo a Rectoribus Reipublicae Batavae deſignatus Legatus ad Regem Hiſpaniarum; a Curatoribus autem a munere Academico miſſus, ſalvo tamen iure redeundi in Senatum: ut rediit a. 1799, ex legatione reverſus. Eodem illo anno iterum abiit in Hiſpanias, tanquam Legatus ſupremi ordinis extraordinarius. Inde reverſus a. 1801, priſtinum denuo in Senatu ſubinde occupavit locum.

XCI. IOHANNES HENRICVS VAN DER PALM, Linguarum Orientalium et Antiquitatum Hebraicarum Profeſſor, munus auſpicabatur d. 11 iunii 1796 oratione *de literis Hebraicis exornandis.* Cum a. 1798 Rectoris provinciam ſuſtinuiſſet, dixit *de Mohammede, religionis Isaëliticae et imperii Saracenici conditore.* Anno 1799 creabatur Praefectus diſciplinis moribusque in Republica Batava, et Hagam concedebat; facta tamen ei poteſtate, cum, in Senatu locum ſervandi ſuum, tum, revertendi olim ad labores Academicos. Non ita dudum in eorum ordinem relatus eſt, quibus cura rerum internarum Reipublicae Batavae demandatur.

XCII. SIMON SPEYERT VAN DER EYK, Phyſices et Matheſeos ſublimioris modo Praelector, a d. 8 oct. 1796, quo dixit *de vi Matheſeos ſublimioris, quae cernitur in Phyſica, Aſtronomia, aliisque diſciplinis et artibus perficiendis;* modo Profeſſor extraordinarius, a d. 18 nov. 1797, quando habuit orationem *de ſtudio Hydraulices in primis in noſtra Republica excolendo;* modo Profeſſor ordinarius, a d. 27 ſept. 1799, quo dixit *de utilitate et commodis e diligentius culta Matheſeos et Phyſices diſciplina in vitam communem redundantibus.*

XCIII. EDVARDVS HAGEMAN, Profeſſor Iuris Publici et Privati, ex

ex Academia Harderovicena huc vocatus, fufcepit munus d. 22 fept. 1797 oratione *de Ecclefia a Republica feparatas rationes habente.* Dum haec fcribo, eft Academiae Rector.

XCIV. MATTHIAS SIEGENBEEK, Eloquentiae Hollandicae Profeffor, primum extraordinarius d. 23 fept. 1797, deinde ordinarius d. 28 fept. 1799, Patrio fermone dixit, cum, *over het openbaar onderwijs in de Nederduitfche Welfprekendheid*, tum, *over Pieter Cornelisz. Hooft, befchouwd als Dichter en Gefchiedfchrijver.*

XCV. DANIEL WYTTENBACH, Literarum Graecarum et Latinarum, Hiftoriae cum Univerfae tum Philofophicae, Eloquentiae, Poëfeos et Antiquitatum Profeffor, huc vocatus ex Athenaeo Amftelodamenfi, d. 4 maii 1799 munus eft aufpicatus oratione *de adolefcentia Davidis Ruhnkenii in exemplum propofita adolefcentibus Batavis bonarum literarum ftudiofis.* Conf. Narratio p. 30, 47.

XCVI. IOANNES VAN VOORST, nuper Theologiae et Hiftoriae Ecclefiafticae Profeffor Franequeranus, deinde Ecclefiaftes Arnhemienfis, vocatus eft ad hanc Academiam; atque munus Profefforis Antiquitatum Chriftianarum et Hiftoriae dogmatum aufpicatus eft d. 1 iunii 1799 oratione *de fcriptorum veterum Chriftianorum ftudio prudenter ac liberaliter excolendo.* Acceffit a. 1800 profeffio Exegefeos N. T.

XCVIII. IOHANNES FREDERICVS VAN BEEK CALKOEN, Philofophiae Naturalis et Mathefeos Profeffor extraordinarius, d. 5 oct. 1800 munus fufcepit oratione *de rationis Mathematicae ad naturam conformatae elegantia atque utilitate.*

XCVIII. GERARDVM SANDIFORT, ineunte novo feculo, effe conftitutum Anatomes Profefforem extraordinarium, dixi in Narratione p. 72.

NO-

NOMINA
LECTORVM IN ACADEMIA LVGDVNO BATAVA,
SECVLO XVIII.

I. H. BOERHAAVE. vid. N°. XX.

II. HENRICVS COETS, Matheseos artisque militaris, Belgice docendae, Praelector, dixit d. 20 iunii 1701 sermone patrio *de laudibus Matheseos.* Conf. *I. A. de Chalmot*, Biographisch Woordenb. der Nederl. VII d. bl. 163.

III. I. BERNARD. vid. N°. XXII.

IV. I. I. RAU. vid. N°. XXIV.

V. B. S. ALBINVS. vid. N°. XXXIII.

VI. S. HAVERKAMP. vid. N°. XXXIV.

VII. A. VAN ROYEN. vid. N°. XXXVI.

VIII. H. D. GAVBIVS. vid. N°. XL.

XI. I. C. RVCKER, Lector Iuris Civilis, a. 1733. vid. N°. XXXIX.

X. WILHELMVS LA BORDVS, Lector Matheseos, vernaculo idiomate tractandae, orationem Belgice habuit d. 23 oct. 1734 *de utilitate et necessitate Matheseos hisce in terris vernaculo sermone tractandae.* Obiit a. 1757.

XI. IOACHIMVS SCHWARTZ. vid. N°. XLVII.

XII. F. B. ALBINVS. vid. N°. LII.

XIII. D. RVHNKENIVS. vid. N°. LVII.

XIV. ADRIANVS CUYPERS, Lector Matheseos, sermone patrio docen-

cendae, dixit d. 5 iunii 1758 *de vera amoenitate Mathefeos.* Obiit d. 9 apr. a. 1759.

XV. PYBO STEENSTRA, Mathefeos Lector, lingua vernacula orationem habuit d. 30 oct. 1759.

XVI. IOHANNES ARENT FAS, Lector Mathefeos, d. 28 nov. 1763 habuit orationem Belgicam *de falutifero Mauritii, Principis Naffavici, confilio in munere Lectoris Mathefeos inftituendo.* Acceffit a. 1796 provincia Belgice docendae Aftronomiae ac difciplinae navalis.

XVII. IOANNES LE FRANCQ VAN BERKHEY, Lector Hiftoriae Naturalis, d. 1 nov. 1773 Latine dixit *de antiqua et nobili urbe Lugduno Batavorum, fuo fitu ad Hiftoriae Naturalis delicias et exercitium opportuniffima.*

XVIII. S. SPEYERT VAN DER EYK. vid. N°. XCII.

XIX. GERARDUS SANDIFORT, de quo fupra in Serie Profefforum n°. XCVIII, quamvis *Profectoris* in Theatro Anatomico, non *Lectoris* titulo ornatus effet d. 8 febr. 1799, vifum tamen eft Senatui Academico d. 30 apr., ut iisdem iuribus honoribusque, quibus *Lectores* uti folent, uteretur.

CORRIGENDA.

p. 2, in not. anno 1777 et 1778, *leg.* huius quoque feculi anno 1777,
24. lin. 7. adhinc — abhinc
53. lin. 2. in not. *Hermannus* — *Hermann*
58, lin. 7, in not. Matth. — Math.
62. lin. 2. antiquiquitatis — antiquitatis
110. lin. 8. diffracta — diffractum
112. lin. 6. LXVII — LXXV
123. lin. 11. CVRATORIBVS, A — CVRATORIBVS A
130. lin. 4. refpctu — refpectu
134. XXV. Legenda etiam eft *Frederici Saxe* oratio de *Antonio Schultingio*, altero genuinoque Batavorum Cuiacio, habita Daventriae a. 1789.
135. XXVIII. De *'s Gravefandio* quaedam commemorari a *Saverien*, Hiftoire des Philofophes modernes, tom. VI p. 289, Cl. *Tydeman* mihi fignificavit.

Quae alia fubinde occurrunt menda, ab operis commiffa, ea velim pro humanitate fua Lector emendet.